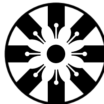
Safahat

‘Gölgeler’

Mehmed Âkif Ersoy

Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı
Mehmed Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi

Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı
Mehmed Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi Yayınları: 7
Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları: 48

Sümer 1. Sok. 11/5 Kızılay / Ankara
Tel: 0312 232 05 71 - 72
Faks: 0312 232 05 71 /17
www.tyb.org.tr

Ankara, 2014

ISBN: 978-605-4653-05-8

Hazırlayan: D. Mehmet Doğan

Tashih-Kontrol: Muhsin Mete
Tasarım: mtrmedya
Baskı: Özel Matbaası

SUNUŞ

Seksen yıl sonra Gölgeler

Mehmed Âkif'in şiir külliyatı Safahat türkçenin en çok basılan edebî eseridir ve ülkemizde her evde, kütüphanede bu kitabı bulmak mümkündür. **Gölgeler** yedi kitaplık Safahat'ın 7. ve son kitabıdır.

Mehmet Âkif ilk şiir kitaplarını peşpeşe yayınlar: *Safahat* 1911, *Süleymaniye Kürsüsünde* 1912, *Hakkın Sesleri* 1913, *Fâtih Kürsüsünde* 1914. Dört yılda dört kitap. Beşinci kitap üç yıl sonradır: *Hâtıralar* 1917. 6. Kitapta fâsıla biraz daha artar. *Âsım* Hâtıralar'dan 7 sene sonra yayınlanır (1924). Son kitap ise, Âsım'dan 9 yıl sonra...

Mehmet Âkif, 1918'den itibaren yazdığı şiirleri 1933'de Mısır'da "Gölgeler" adıyla bastırmıştır. Mehmet Âkif Türkiye'den ayrılmak zorunda kalmasa idi, onun son kitabı (veya kitapları, çünkü muhtemelen şairin Mısır'da olduğundan daha verimli bir edebiyat hayatı olacaktı) İstanbul'da basılacaktı.

Mısır'da iken kitabını İstanbul'da bastırabilir miydi?

Eşref Edip'le birlikte yayınladıkları Sebilürreşad 5 mart 1925 tarihli 641. sayı ile kapatılır. 1925 Mayısında Eşref Edip Heybeliada'daki evinden alınarak tutuklanır, İstiklâl Mahkemesi'ne sevk edilir. Önce Ankara, bilahire Diyarbekir İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanır. Diyarbekir mahkemesinin Elaziz'(Elazığ)e nakli üzerine mahkeme burada devam eder. Mahkemede Şeyh Said isyanı, inkılâplar, din, millliyet gibi konularda sorgulandığı gibi, Mehmed Âkif'le ilgili sorulara da muhatap olur. Eşref Edib, uzun mahkeme safahatından sonra, yayın faaliyetlerini durdurmak şartıyla, 13 Eyül 1925'te serbest bırakılır.

Şeyh Said isyanı 13 Şubat 1925'te başlamış, 31 Mayısta bastırılmıştır. O yıl Mehmed Âkif, 1925'in mayıs sonunda İskenderiye'den vapurla İstanbul'a dönmüştür. Dergisi Sabilürreşad kapatılmış, dergiyi yayınlayan arkadaşı Eşref Edip İstiklâl Mahkemesi'nin pençesindedir. Sebilürreşad'da yayınlanan son şiiri *Vahdet*'dir. (Dergi 5 martta çıkan 641. sayı ile kapanmış, Vahdet 22 ocakta yayınlanan 635. sayısında basılmıştır)

Yazı İstanbul'da geçiren Mehmed Âkif arkadaşı Eşref Edib'in tutukluluk hâli devam ederken Mısır'a döner (2 Eylül). Birkaç yıl kışları Mısır'da, yazları İstanbul'da geçiren şair ölüme yaklaştığı günlere kadar memleketine dönmeyecektir.

Türkiye Cumhuriyet'ten sonra Mehmed Âkif'in yaşamasına uygun bir ülke olmaktan çıkmıştır. Eşref Edip belki de Mehmed Âkif'in yerine yargılanmaktadır! Eşref Bey'den sonra sıranın ona gelmesi kuvvetle muhtemeldir. Çünkü şairin peşine polis hafiyeleri takılmıştır.

Mehmed Âkif'ın Mısır'a gidiş (ve orada kalış) sebebi ortadadır, fakat bunun o sıralar ve hatta uzun süre dosdoğru söylenmesi mümkün değildi. Nitekim Eşref Edip, 1940'ta tercüme ve tadil edilerek Devlet tarafından türkçesi yayınlanmaya başlanan şarkiyatçıların İslâm Ansiklopedisi'ne karşı aynı yıl çıkardığı İslâm-Türk Ansiklopedisi'nde, Âkif'in Haccetü'l-veda şiirini yazmak üzere *"yâr-ı şefiki Abbas Halim Paşa ile birlikte Mısır'a çekildiği"*ni yazmaktadır! Âkif, Kahire'de Halvan (imla onun) köyünde 11 sene inziva hayatı geçirmiş, mehtaplı gecelerde Nil kenarında şiirlerini okumuş, ehramlar önünde Firavun'un yüzüne silleler savurmuş!

Mehmed Âkif 1923-1926 (Kur'an tercümesine başladığı tarih) arasında altısı uzun, biri kıt'a yedi şiir yazıyor. Mealle uğraşırken, şiir üretkenliği azalıyor. 1926-1933 arasında 19 şiiri var, altısı uzun, geri kalanları kıt'a. Safahat'a alınmayan 1928-1935 arasında yazılan 8 şiir var.

Gölgeler'deki Mısır şiirleri:

Firavun ile yüz yüze, Hilvan, 29 Kânun-ı evvel 1339 (uzun bir şiir, 1923)

Şehidler âbidesi için, kıt'a, Hilvan, 27 kânun-ı evvel 1340 (1924)
Vahdet, Hilvan, 12 kânun-ı sâni 1340 (1924, 1925 de olabilir, yayın tarihine bakılarak)
Gece, Hilvan, 5 kânun-ı sani 1341 (1925, ihtilaflı)
Hicran, Hilvan 10 kânun-ı sani 1341 (1925)
Secde, Hilvan 15 kânun-ı sani 1341 (1925)
Hüsam Efendi hoca, Hilvan, 4 şubat 1341 (1925)
Bir arîza, Hilvan, 1 ağustos 1345 (1929)
Bir gece, Hilvan 14 rebiüevvel 1347 (1928)
Ne eser ne semer, Hilvan, 21 mart 1346 (1930)
Derviş Ahmed, Hilvan, 1 eylül 1346 (1930)
Said Paşa İmamı, Hilvan, 1 teşrinisani 1347 (1931)
Resmim için, kıt'a, Hilvan, 10 teşrinisani 1347 (1931)
Nefsi nefsi, (kıt'a) Hilvan 12 temmuz 1348 (1932)
Yaş altmış, Hilvan 4 ağustos 1348 (1932)
Nevruz'a, (kıt'a) Hilvan 15 teşrinisani 1348 (1932)
Nerdesin, kıta, Hilvan, 19 teşrin-i sâni 1348 (1932)
Tek hakikat, kıt'a, Hilvan, 17 temmuz 1349 (1933)
Hayat arkadaşıma, yer adı ve tarih yok
Sanatkâr, Hilvan, 22 ağustos 1349 (1933 Şerif Muhiddin'le ilgili)

Gölgeler kitabı mûsıkî üstadı Şerif Muhiddin (Targan)'e ithaf edilmiştir.

Mehmed Âkif'in Mısır'da yazıp kitabına almadığı bazı şiirler de var. Bunların bir kısmı, dostlarına veya aile fertlerine gönderdiği

mektuplarda yer almış veyahut resim arkalarına yazılmıştır. Tabiî, Mısır öncesi yazdığı 11 şiir de Gölgeler'e alınmıştır. Bunların içinde Bülbül, Süleyman Nazif'e ve Leylâ gibi çok meşhur şiirler de bulunmaktadır.

Mehmed Âkif'in Mısır şiirlerinin değişik bir muhtevaya sahip olduğu söylenebilir. Daha önce hep hayatın içinden konuşan şair, Mısır'da bu imkâna sahip değildir. Bir muhacir, bir münzevi olarak farklı bir iklimdedir. Bu yüzden içe yöneliş, ferdî duyuşlar şiirlerinde ağır basar. Bilhassa Vahdet, Gece, Hicran ve Secde şiirleri bu muhtevaları ile seçilirler.

Gölgeler'in tıpkıbasımıyla birlikte Latin harfli metnini ve açıklamalarını bu kitapta bir araya getirdik. *Gölgeler*'in yayınlanmasının 80. Yılında merhum şairimizin bir daha rahmetle anılmasına vesile olmasını diliyoruz.

D. Mehmet Doğan
Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı
Mehmed Âkif Ersoy Araştırmaları Merkezi Başkanı

Şarkın tek dâhî-i san'atı Şerif Muhyiddin Beyefendi'ye hâtıra-i ta'zîm

Hâtıra-i ta'zîm: Saygı gösterme, yüceltme hâtırası.

Şerif Muhyiddin: Şerif Muhiddin Targan (1892-1967) Son Mekke Şerifi Ali Haydar Paşa'nın oğlu. Küçük yaşta ud icrasını zirveye çıkardı., Daha sonra viyolensel, keman, viyola ve lavta gibi sazların da mükemmel icracısı oldu. 1924 yılında Amerika'da verdiği konserler büyük ilgi topladı. Mehmed Âkif Gölgeler kitabının sonundaki San'atkâr şiirini onun için yazmıştır.

GÖLGELER

HÜSRÂN

Ben böyle bakıp durmayacaktım, dili bağlı,
İslâm'ı uyandırmak için haykıracaktım.
Gür hisli, gür imanlı beyinler coşar ancak,
Ben zaten uzun boylu düşünmekten uzaktım!
Haykır! 'Kime, lâkin? Hani sâhibleri yurdun?
Ellerdi yatanlar, sağa baktım, sola baktım;
Feryâdımı artık boğarak, na'şını tuttum,
Bin parça edip şi'rime gömdüm de bıraktım.
Seller gibi vâdîyi enînim saracakken,
Hiç çağlamadan, gizli inen yaş gibi aktım.
Yoktur elemimden şu sağır kubbede bir iz;
İnler 'Safahat'ımdaki hüsran bile sessiz!

İstanbul, Teşrînievvel 1335 (Ekim 1919)

Hüsrân: Beklenene erişememekten doğan
hüzün ve acı, yokluk acısı.
Na'ş: Ceset, içinde ceset bulunan tabut.
Enîn: İnleme.
Elem: Acı, üzüntü.
Dâhî-i san'at: San'at dâhîsi.

ŞARK

Musallat, hiç göz açtırmaz da Garb'ın kanlı kâbusu,
Asırlar var ki, İslam'ın muattal, beyni, bâzusu,
"Ne gördün, Şark'ı çok gezdin? " diyorlar. Gördüğüm yer yer
Harap iller, serilmiş hânümanlar, başsız ümmetler,
Yıkılmış köprüler, çökmüş kanallar, yolcusuz yollar,
Buruşmuş çehreler, tersiz alınlar, işlemez kollar;
Bükülmüş beller, incelmiş boyunlar, kaynamaz kanlar.
Düşünmez başlar, aldırmaz yürekler, paslı vicdanlar;
Tegallüpler, esâretler, tahakkümler, mezelletler;
Riyâlar; türlü iğrenç iptilâlar, türlü illetler;
Örümcek bağlamış, tütmez ocaklar; yanmış ormanlar;
Ekinsiz tarlalar, ot basmış evler, küflü harmanlar;
Cemaatsiz imamlar, kirli yüzler, secdesiz başlar;
"Gazâ" nâmiyle dindaş öldüren biçare dindaşlar;
Ipıssız âşiyanlar; kimsesiz köyler; çökük damlar;
Emek mahrûmu günler; fikr-i ferdâ bilmez akşamlar!...
Geçerken, ağladım geçtim; dururken ağladım durdum;
Duyan yok, ses veren yok, bin perîşan yurda başvurdum.
Mezarlar, âhiretler, yükselen karşımda dûradûr;
Ne topraktan güler bir yüz, ne göklerden güler bir nûr!
Derinlerden gelir feryâdı yüz binlerce âlâmın;
Ufuklar bir kızıl çember, bükük boynunda İslâm'ın!
Göğüsler hırlayıp durmakta, zincirler daralmakta;
Bunalmış kalmış üç yüz elli milyon, cansa gırtlakta!
***

İlâhi! Gördüğüm âlem mi insâniyetin mehdi?
Bütün umrânı târîhin bu çöllerden mi yükseldi?
Şu zâirsiz bucaklar mıydı vahdâniyetin yurdu?
Bu kumlardan mı, Allah’ım, nebîler fışkırıp durdu?
Henüz tek berk-ı îman çakmadan cevvinde dünyânın,
Bu göklerden mi, yâ Rab, coştu, sağnak sağnak, edyânın?
Serendip’ler şu sahiller mi, Cûdî’ler bu dağlar mı?
Bu iklîmin mi İbrahim’e yol gösterdi ecrâmı?
Haremler, Beyt-i Makdisler bu topraktan mı yoğruldu?
Bu vâdiler mi dem tuttukça bîhûş etti Dâvûd’u?
Hirâ’lar, Tûr-ı Sînâ’lar bu âfâkın mı şehkârı?
Bu taşlardan mı, yer yer, taştı Rûh-ullah’ın esrârı?
***
Cihânın Garb’ı vahşet-zâr iken, Şark’ında Karnak’lar,
Haremler, Sedd-i Çinler, Tak-ı Kisrâlar, Hâvernaklar,
İrem’ler, Sûr-ı Bâbil’ler semâ-peymâ değil miydi?
O mâziler, İlâhi, bir yıkık rüyâ mıdır şimdi?
Ne yapsın, nâ-ümid olsun mu Şark’ın intibâhından?
Perişan rûhumuz, hâib, dönerken bâr-gâhından?
Bu haybetten usandık biz, bu hüsran artık elversin!
İlâhi, nerde bir nefhan ki, donmuş hisler ürpersin,
Serilmiş sineler, kâbusu artık silkip üstünden.
“Hayat elbette hakkımdır! ” desin, dünya “değil! ” derken. *

İstanbul, 19 Eylül 1334 (1918)

* Şiirin Sebiilürreşad’da yayınlanan “Kişi hissetiği nisbette yaşar” başlıklı ilk şekli bir hayli farklıdır.

Musallat: Sık sık rahatsızlık veren, sataşıcı.
Muattal: Âtıl hâlde bulunan, çalışmaz.
Bâzû: Kol, pazı.
Şark: Doğu.
Hânüman: Ev, yuva.
Ümmet: Topluluk.
Tegallüp: Zorla sahip olma, zorbalık.
Tahakküm: Hükmetme.
Mezellet: Alçalma, aşağılaşma. Riyâ: İki yüzlülük.
İbtilâ: Düşkünlük.
Gazâ: İslâmiyet uğruna harb. Âşiyan: Ev, yuva.
Fikr-i ferdâ: Yarın fikri, gelecek düşüncesi.
Mahrûm: Yoksun.
Dûradûr: Uzun uzadıya.
Âlâm: Elemler, acılar.
İnsâniyet: İnsanlık. Mehd: Beşik.
Umrân: Medeniyet. Zâir: Ziyaretçi.
Vahdâniyet: Allah'ın birliği.
Nebî: Peygamber.
Berk-ı îman: İman şimşeği. Cev: Hava, atmosfer.
Edyân: Dinler.
Ecrâm: Cansız cisimler, yıldızlar.
Bihûş: Kendinden geçmiş.
Âfâk: Ufuklar.
Şehkâr: Şâheser.
Rûh-ullah: Hz. İsa.
Cihân: Dünya.
Vahşet-zâr: Vahşet bölgesi, yabanî.
Semâ-peymâ: Göğe yükselen.
Nâ-ümid: Ümitsiz.
İntibâh: Uyanış.
Hâib: Mahrum.
Bâr-gâh: Huzur, makam. Haybet: Mahrumluk.
Nefha: Esinti.

Serendip: Hz. Âdem'in yeryüzündeki ilk durağı, Seylan (şimdi: Sri Lanka).
Cûdî: Hz. Nuh'un gemisinin Tufan'dan sonra konduğuna inanılan dağ. Şırnak'la Silopi arasındadır.
İbrahim: Hz. İbrahim Peygamber (MÖ. 2000'li yıllar). Büyük peygamberlerden; Halilullah, Allah dostu olarak anılan, Kur'an'da ismi en çok geçen peygamberdir.
Haremler: Mekkke'de Kâbe ve Medine'de Hz. Peygamber'in mescidi.
Beyt-i Makdis: Kudüs, Mescid-i Aksa.
Dâvûd: Dört ilâhî kitaptan biri olan Zebur'un vahyedildiği, sesinin güzelliği ile tanınan peygamber (MÖ. 1700-1600'lü yıllar). Demiri eliyle bükermiş.
Hirâ: Hz. Muhammed'in Mekke'de inzivaya çekildiği ve peygamberlikle müjdelendiği, ilk vahyi aldığı dağ ve mağara.
Tûr-ı Sînâ: Sînâ dağı. Hz. Musa'nın isteği üzerine Allah nurunu bu dağa tecelli ettirmiştir.
Karnak: Nil nehri kıyısında eski Mısır'dan kalma harabe.
Harem: Bir Mısır piramidi, çokluğu: Ehram.
Sedd-i Çin: Çin seddi. Yüzyıllar içinde 10 bin kilometre olarak yapıldığı söylenir, halen 3 bin kilometresi ayaktadır.
Tak-ı Kisrâ: Sâsâni hükümdarı Şahpur'un sarayı (MS. 3. asır).
Hâvernak: Irak'ta İran şahı Münzir'in yaptırdığı saray.
İrem: Âd kavminin hükümdarı Şeddad'ın cennete karşılık yaptırdığı bahçeler.
Sûr-ı Bâbil: Bâbil şehrinin surları.

ALINLAR TERLEMELİ

Cihan altüst olurken, seyre baktın, öyle durdun da,
Bugün bir serserî, bir derbedersin kendi yurdunda!
Hayat elbette hakkın, lâkin ettir haykırıp ihkâk;
Sağırdır kubbeler, bir ses duyar: Da’vâ-yı istihkâk
Bu milyarlarca da’vâdan ki inler dağlar, enginler;
Oturmuş, ağlıyan âvâre bir mazlûmu kim dinler?
Emeklerken, sabî tavrıyla, topraklarda sen hâlâ,
Beşer doğrulmuş, etmiş, bir de baktın, cevvi istîlâ!
Yanar dağlar uçurmuş, gezdirir beyninde dünyânın;
Cehennemler batırmış, yüzdürür kalbinde deryânın;
Eşer a’mâkı, izler keşfeder edvâr-ı hilkatten;
Deşer âfâkı, birşeyler sezer esrâr-ı kudretten;
Zemin mahkûmu olmuştur, zaman mahkûmu olmakta;
O, heyhât, istiyor hâkim kesilmek bu’d-ı mutlakta!
***
Tabîat bin çelik bâzûya sahipken, cılız bir kol,
Ne kahir saltanat sürmekte, gel bir bak da, hayrân ol!
Hayır, bir kol değil, binlerce, milyonlarca kollardır,
Yek-âheng olmuş, işler, çünkü birleşmekte muztardır:
Bugün ferdî mesâînin nedir mahsûlü? Hep hüsran;
Birer beyhûde yaştır damlayan tek tek alınlardan!
Cihan artık değişmiş, infirâdın var mı imkânı,
Göçüp ma’mûrelerden boylasan hattâ beyâbânı?
Yaşanmaz böyle tek tek, devr-i hâzır: Devr-i cem’iyyet.
Gebermek istemezsen, yoksa izmihlâl için niyyet,
“Şu vahdet târumâr olsun!” deyip saldırma İslâm’a;

Uzaklaşsan da îmandan, cemâ'atten uzaklaşma.
İşit, bir hükm-i kat'î var ki istînâfa yok meydan:
"Cemâ'atten uzaklaşmak, uzaklaşmaktır Allah'tan."
Nedir îman kadar yükselterek bir alçak ilhâdı,
Perîşân eylemek zâten perîşan olmuş âhâdı?
Nasıl yekpâre milletler var etrâfında bir seyret?
Nasıl tehvîd-i âheng eyliyorlar, ibret al, ibret!
Gebermek istiyorsan, başka! Lâkin, korkarım, yandın;
Ya sen mahkûm iken, sağlık ölüm hakkın mıdır sandın?
Zimâmın hangi, ellerdeyse, artık onlarınsın sen;
Behîmî bir tahammül, varlığından hisse istersen!
Ezilmek, inlemek, yatmak sürünmek var ki, âdettir;
Ölüm dünyâda mahkûmîne en son bir sa'âdettir:
Desen bir kere "İnsânım!" kanan kim? Hem niçin kansın?
Hayır, hürriyetin, hakkın masûn oldukça insansın.
Bu hürriyet, bu hak bizden bugün âheng-i sa'y ister:
Nedir üç dört alın? Bir yurdun alnından boşansın ter.

İstanbul 3 Teşrînievvel 1334 (3 Ekim 1918)

İhkâk: Hakkı alma.
Da'vâ-yı istihkâk: Hak alma dâvası, mücadelesi.
Âvâre: Başıboş.
Sabî: Küçük çocuk. Cev: Hava, atmosfer.
Deryâ: Deniz.
A'mâk: Derinlikler.
Edvâr-ı hilkat: Yaratılış devirleri.
Âfâk: Ufuklar.
Esrâr-ı kudret: Kudret sırları, yaratılış sırları.
Zemin: Toprak, dünya.
Bu'd-ı mutlak: Mutlak uzaklık, sonsuz uzaklık.
Bâzû: Kol, pazı.
Kâhir: Ezici, baskın.
Yek-âheng: Birbiriyle uyumlu.
Muztar: Mecbur, çâresiz.
Ferdî: Tek başına, kişisel.

Mesâî: Çalışmalar, faaliyetler.
Mahsûl: Verim.
Hüsran: Zarar, ziyan.
Beyhûde: Boşuna.
İnfirâd: Ayrı durma.
Ma'mûre: Bayındır yer, şehir.
Beyâbân: Çöl, kır kesimi.
Devr-i hâzır: Şimdiki zaman.
İzmihlâl: Çöküş, yok olma.
Vahdet: Birlik.
Târumâr: Darma dağınık.
Hükm-i kat'î: Kesin hüküm.
İstînâf: Dâvayı üst mahkemeye götürme, temyiz.
İlhâd: Sapıklık, dinsizlik.
Âhâd: Fertler, kişiler; halk.
Yekpâre: Tek parça, bütün.
Tehvîd-i âheng: Uyumluluk.
Zimâm: Yular, ip.
Behîmî: Hayvanca.
Hisse: Pay.
Mahkûmîn: Mahkûmlar.
Sa'âdet: Mutluluk.
Masûn: Dokunulmaz.
Âheng-i sa'y: Uyumlu çalışma.

UMAR MIYDIN?

"Odama girdim; kapıyı kapadım; ağlamaya başladım: O gün akşama kadar İslâm'ın garibliğine, müslümanların inhitâtına ağladım, ağladım... "

*Şimal müslümanlarından Atâullah Behâeddin**

Sebîlürreşâd

Görünmez âşinâ bir çehre olsun rehgüzârında;
Ne gurbettir çöken İslâm'a İslâm'ın diyârında?
Umar mıydın ki: Ma'betler, ibâdetler yetîm olsun?
Ezanlar arkasından ağlasın bir nesl-i me'yûsun?
Umar mıydın: Cemâ'at bekleyip durdukça minberler,
Dikilmiş dört direk görsün, serilmiş bir yığın mermer?
Umar mıydın: Tavanlar yerde yatsın, rahneden bîtâb?
Eşiklerden yosun bitsin, örümcek bağlasın mihrâb?
Umar mıydın: O, taş taş devrilen, bünyân-ı mersûsun,
Şu vîran kubbelerden böyle son feryâdı dem tutsun?

İşit: On dört asırlık bir cihânın inhidâmından,
Kopan ra'dın, ufuklar inliyor, hâlâ devâmından!
Civârın, manzarın, cevvin, muhîtin, her yerin mâtem;
Kulak ver: Çarpıyor bir mâtemin, kalbinde bin âlem!
Ne hüsrandır ki: Doldursun bugün tevhîdin enkâzı,
O, hâkinden nebîler fışkıran, iklîm-i feyyâzı!

---

* Atâullan Bahâeddin'in mektubu Sebilürreşad'ın 3 Ekim 1918 tarihli 372. sayısında yer almaktadır.

Gezerken tavr-ı istîla alıp meydanda bin münker,
Şu milyonlarca îman “nehye kalkışsam” demez, ürker!
Ömürlerdir bir alçak zulme miskin inkıyâdından,
Silinmiş emr-i bi’l-ma’rûfun artık ismi yâdından.
Hayâ sıyrılmış, inmiş: Öyle yüzsüzlük ki her yerde...
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incecik perde!
Vefâ yok ahde hürmet hiç, emânet lâfz-ı bî-medlûl;
Yalan râic, hıyânet mültezem her yerde, hak meçhûl.
Yürekler merhametsiz, duygular süflî, emeller hâr;
Nazarlardan taşan ma’nâ ibâdullâhı istihkâr.
Beyinler ürperir, yâ Rab, ne korkunç inkılâb olmuş:
Ne din kalmış, ne îman, din harâb, îman türâb olmuş!
Mefâhir kaynasın gitsin de, vicdanlar kesilsin lâl...
Bu izmihlâl-i ahlâkî yürürken, durmaz istiklâl!

***

Sen ey bîçâre dindaş, sanki, bizden hayr ümîd ettin;
Nihâyet, ye’se düştün, ağladın, ağlattın, inlettin.
Samîmî yaşlarında coştu rûhum, herc ü merc oldu;
Fakat, mâtem halâs etmez cehennemler saran yurdu.
Cemâ’at intibâh ister, uyanmaz gizli yaşlarla?
Çalışmak!.. Başka yol yok hem nasıl? Canlarla, başlarla.
Alınlar terlesin, derhal iner mev’ûd olan rahmet,
Nasıl hâsir kalır “tevfıki hakkettim” diyen millet?
İlâhî! Bir müeyyed, bir kerim el yok mu, tutsun da,
Çıkarsın Şark’ı zulmetten, götürsün fecr-i maksûda?

İstanbul, 24 Teşrînievvel 1334 (24 Ekim 1918)

İnhitât:Gerileme, çökme.
Şimal: Kuzey.
Âşinâ: Tanıdık.
Rehgüzâr: Yol üzeri.
Gurbet: Gariplik, yabancılık.
Ma'bet: İbadet edilen yer.
Nesl-i me'yûs: Ümitsiz nesil.
Minber: Camide hutbe okunan yer.
Rahne: Delik, gedik.
Bîtâb: Güçsüz.
Mihrâb: İmamın namaz kıldırırken önünde durduğu yer.
Bünyân-ı mersûs: Birbirine tutturulmuş yapılar.
Vîran: Harap.
Dem tutmak: Eşlik etmek.
İnhidâm: Yıkılma, çökme.
Ra'd: Gök gürültüsü.
Civâr: Yakın yer.
Manzar: Görülen yer.
Cev: Hava, atmosfer.
Mâtem: Yas.
Muhît: Çevre.
Hüsran: Acı.
Tevhîd: Birlik.
Hâk: Toprak.
İklîm-i feyyâz: Bereketli ülke.
Tavr-ı istîla: İstila şekli.
Münker: Şeriat ve akıl yönünden yapılması kötü olan şey.
Nehy: Men etme, engelleme.
İnkıyâd: Boyun eğme.
Emr-i bi'l-ma'rûf: İyiliği emretme.
Ahd: Söz, and.
Lâfz-ı bî-medlûl: Mânasız söz.
Râic: Geçerli.
Hıyânet: Hainlik.
Mültezem: İtibarlı, kayrılan.
Meçhûl: Bilinmez.
Süflî: Aşağılık.
Hâr: Âdi.
İbâdullâh: Allah'ın kulları.
İstihkâr: Küçük görme.
İnkılâb: Alt üst oluş, devrim.
Türâb: Toprak.
Mefâhir: Övünülecek şeyler.
Lâl: Dilsiz.
İzmihlâl-i ahlâkî: Ahlâkî çöküş.
Bîçâre: Çaresiz.
Ye's: Ümitsizlik.
Herc ü merc: Alt üst, karışık.
Halâs: Kurtulma.
İntibâh: Uyanış.
Mev'ûd: Vaad edilen.
Hâsir: Mahrum, yoksun.
Tevfik: Allah'ın yardımı.
Müeyyed: Teyid edilmiş, kuvvetlendirilmiş.
Zulmet: Karanlık.
Fecr-i maksûd: Murad edilen

Atâullan Bahâeddin: Kazan'lı, hakkında fazla bilgi yok. Enver Paşa'nın emriyle kurulan Kafkas İslâm Ordusu'nun eylül 1918'de Bakü'yü Ermeni ve Bolşeviklerden kurtarması üzerine Azerbaycan üzerinden İstanbul'a gelmiş, Sebilürreşad'ın 1918 ekiminde yayınlanan nüshalarında üç yazısı yayınlanmıştır. Sözkonusu yazı 3 ekim 1918 tarihli Sebilürreşad'da yayınlanan "Bayramda niçin ağladım" başlıklı yazıdır.

MEHMED ALİ’YE

Bir nüsha-i kübrâ idin, oğlum, elimizde;
Sen benden okurdun seni, ben senden okurdum.
Yüksekliğin idrâkimi yorgun bırakınca,
Kalbimle yetişsem diye, şâirliğe vurdum.
Şiirin başı hilkatteki âheng-i ezelmiş...
Lâkin, ben o âhengi ne duydum, ne duyurdum!
Yıktım koca bir ömrü de, baykuş gibi, geçtim,
Kırk beş yılın eyyâm-ı harâbında oturdum.
Sen, başka ufuklar bularak, yükseledurdun;
Ben, kendi harâbemde kalıp, çırpınadurdum!
Mağmûm iki üç nevha işittiyse işitti;
Bir hoşça sadâ duymadı benden hele yurdum.

İstanbul, 4 Temmuz 1334 (1918)

Nüsha-i kübrâ: Büyük nüsha, kendi küçük mânası büyük olan, insan.
İdrâk: Anlama, kavrama kabiliyeti.
Âheng-i ezel: Ezel âhengi, başlangıcı belirsiz ilâhî uyum.
Eyyâm-ı harâb: Yıkılış günleri.
Mağmûm: Gamlı, kederli.
Nevha: Ağıt.

Mehmed Ali: Hicaz valiliği de yapan Ratib Paşa’nın oğlu. Âkif bu çocuğa ders vermiş, ilk kitabını da ona ithaf etmiştir. Şiir, tahsil maksadıyla Avrupa’ya gidişi üzerine yazılmıştır.

HÂLÂ MI BOĞUŞMAK

بسم الله الرحمن الرحيم

ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ريحكم ...

Meâli
"...Birbirinize de girmeyin ki, ma'neviyâtınız sarsılmasın, devletiniz gitmesin..." (Enfâl, 46)

Sen! Ben! desin efrâd, aradan vahdeti kaldır;
Milletler için işte kıyâmet o zamandır.
Mâzîlere in, mahşer-i edvârı bütün gez:
Kaanûn-i ilâhî, göreceksin ki, değişmez.

Târîh, o bizim eştiğimiz kanlı harâbe,
Saklar sayısız lâhd ile milyonla kitâbe.
Taşlar ki biner parçadır üstünde zemînin,
Ma'nâ-yı perîşânı birer nakş-ı cebînin!
Eczâsını birleştirebildinse elinle.
Gel, şimdi o elfâz-ı perâkendeyi dinle:
"Her hufre bir ümmet, şu yatanlar bütün akvâm;
Encâma bu âhengi veren aynı serencâm!"

Ey zâir-i âvâre, işittin ya! Demek ki:
Birmiş bütün ümmetlerin esbâb-ı helâki.

Lâkin, bilemem, doğru mudur eylemek işhâd
Mâzîleri, mâzîdeki milletleri? Heyhât!
Bir nesle ki eyyâmı asırlarca vakayi',
Etmek ne demek, vaktini târîh ile zâyi?
Boştur, hele ibret diye a'mâkı tecessüs,

Âyât-ı İlâhî dolu âfâk ile enfüs.
Bunlarda tecelli eden esrâra bakanlar,
Ümmetler için rûh-ı bekâ nerdedir, anlar.
Bilmem neye bel bağlayarak hayr umuyorduk,
Bizler ki o âyâta bütün göz yumuyorduk?
Dünyâda nasîhat mi olur şarka müessir?
Binlerce musîbet, yine hâib, yine hâsir!

Ey millet-i merhûme, güneş battı... Uyansan!
Hâlâ mı, hükümetleri, dünyâları sarsan,
Seylâbelerin sesleri, âfâkın enîni,
A'sâra süren uykun için gelmede ninni?
Efrâdı hemen milyar olur bir sürü akvâm,
Te'mîn-i bekâ nâmına eyler durur ikdâm.
Bambaşka iken her birinin ırkı, lisânı,
Ahlâkı, telâkkîleri, iklîmi, cihânı,
Yekpâre kesilmiş tutulan gâye için de,
Vahdetten eser yok bir avuç halkın içinde!
Post üstüne hem kavgaların hepsi nihâyet;
Hâlâ mı boğuşmak? Bu ne gaflet, ne rezâlet!

"Hürriyyeti aldık!" dediler, gaybe inandık;
"Eyvah, bu bâzîçede bizler yine yandık!"
Cem'iyyete bir fırka dedik, tefrika çıktı;
Sapasağlam iken milletin erkânını yıktı.
"Tûran ili" nâmiyle, bir efsâne edindik;
"Efsâne, fakat, gâye!" deyip az mı didindik?
Kaç yurda vedâ etmedik artık bu uğurda?
Elverdi gidenler, acıyın eldeki yurda!

İstanbul, Kânûnıevvel 1334 (Aralık 1918)

Efrâd: Fertler, kişiler.
Vahdet: Birlik.
Mâzî: Geçmiş.
Mahşer-i edvâr: Devirlerin mahşeri.
Kaanûn-i ilâhî: İlâhî kanun, Allah'ın kanunu.
Lâhd: Kabir, mezar.
Kitâbe: Mezar taşı yazısı.
Ma'nâ-yı perîşân: Darmadağınık mâna.
Nakş-ı cebîn: Alınyazısı.
Eczâ: Cüzler, parçalar.
Elfâz-ı perâkende: Dağınık sözler.
Hufre: Çukur.
Ümmet: Topluluk.
Akvâm: Kavimler.
Encâm: Son, nihayet, âkıbet.
Zâir-i âvâre: Başıboş ziyaretçi.
Esbâb-ı helâk: Helâk olma sebepleri, yok oluş sebepleri.
İşhâd eylemek: Şâhid getirmek.
Eyyâm: Günler, geçmiş günler.
Vakayi': Vak'alar, olaylar.
A'mâk: Derinlikler, geçmiş zamanlar.
Tecessüs: Araştırma merakı.
Âyât-ı ilâhî: İlâhî âyetler, Allah'ın işaretleri, delileri.
Âfâk: Ufuklar, görülen âlem, dünya.
Enfüs: İç âlem.
Âyât: Âyetler, işaretler.
Müessir: Tesirli.
Musîbet: Belâ, felâket.
Hâib: Mahrum, ümitsiz, kederli.
Hâsir: Hasar gören, zarara uğrayan.
Millet-i merhûme: Rahmete muhtaç millet, ölü millet.
Seylâbe: Sel suyu, sel.
Âfâk: Ufuklar.
Enîn: İnleme.
A'sâr: Asırlar.
Efrâd: Fertler.
Akvâm: Kavimler, topluluklar.
İkdâm eylemek: Sebat etmek, sürekli çalışmak.
Telâkkî: Anlayış, görüş.
Yekpâre: Tek parça, bütün.
Vahdet: Birlik.
Hürriyyeti aldık!: İkinci Meşrutiyet'in ilânı kastediliyor.
Gayb: Göz önünde olmayan, bilinmeyen.
"Eyvah, bu bâzîçede bizler yine yandık!": Mısra Ziya Paşa'dan alınmıştır.
Bâzîçe: Oyun.
Cem'iyyet: Dernek.
Fırka: Parti. İttihat ve Terakki Cemiyeti, 2. Meşrutiyet'in ilânından bir süre sonra "fırka"ya dönüştürülmüştür. Fırka "tefrika" ile aynı köktendir. Bölüklere ayrılma mânası vardır.
Tefrika: Bozuşma, nifak.
Erkân: Esaslar, temeller.

YEİS YOK!

بسم اله الرحمن الرحيم

ومن يقنط من رحمة ربه الا الضالون

Meâlî

"Dalâle düşmüşlerden başka kim Tanrı'sının rahmetinden ümîdini keser?" (Hicr, 56)

Lâkin, hani bir nefhası yok sende ümîdin!
"Ölmüş" mü dedin? Ah onu öldürmeli miydin?
Hakkın ezelî fecri boğulmazdı, a zâlim,
Ferdâların artık göreceksin ki ne muzlim!
Onsuz yürürüm dersen, emîn ol ki yürünmez.
Yıllarca bakınsan, bir ufak lem'a görünmez.
Beyninde uğuldar durur emvâcı leyâlin;
Girdâba vurur alnını, koştukça hayâlin!
Hüsran sarar âfâkını, yırtıp geçemezsin.
Arkanda mı, karşında mı sâhil seçemezsin.
Ey, yolda kalan, yolcusu yeldâ-yı hayâtın!
Göklerde değil, yerde değil, sende necâtın:
Ölmüş dediğin rûhu alevlendiriver de,
Bir parça açılsın şu muhîtindeki perde.
Bir parça açılsın, diyorum, çünkü bunaldın;
Nevmîd olarak nûr-ı ezelden donakaldın!
Ey, Hakk'a taparken şaşıran, kalb-i muvâhhid!

Bir sîne emelsiz yaşar ancak o da: Mülhid.
Birleşmesi kaabil mi ya tevhîd ile ye'sin
Hâşâ! Bunun imkânı yok elbette bilirsin.
Öyleyse neden boynunu bükmüş, duruyorsun?
Hiç merhametin yok mudur evlâdına olsun?

Doğduk, "Yaşamak yok size!" derlerdi beşikten;
Dünyâyı mezarlık bilerek indik eşikten!
Telkîn-i hayât etmedi aslâ bize bir ses;
Yurdun ezelî yascısı baykuş gibi herkes,
Ye'sin bulanık rûhunu zerk etmeye baktı;
Mel'un aşı bir nesli uyuşturdu, bıraktı!
"Devlet batacak!" çığlığı beyninde öter de,
Millette bekâ hissi ezilmez mi ki? Nerde!
"Devlet batacak!" İşte bu öldürdü şebâbı;
Git yokla da bak var mı kımıldanmaya tâbı?
Âfâkına yüklense de binlerce mehâlik,
Batmazdı bu devlet *"batacaktır"* demeyeydik.
Batmazdı, hayır batmadı, hem batmıyacaktır;
Tek sen uluyan ye'si gebert, azmi uyandır:
Kâfi ona can vermeye bir nefha-i îman;
Davransın ümidîn; bu ne haybet, bu ne hırmân?
Mâzîdeki hicranları susturmaya başla;
Evlâdına sağlam bir emel mâyesi aşıla,
Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol...
Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.

İstanbul, 30 Teşrînievvel 1335 (30 Ekim 1919)

Yeis: Ümitsizlik.
Dalâle düşmek: Sapıtmak, doğru yoldan ayrılmak.
Nefha: Esinti.
Ezelî: Başlangıçsız, öncesiz.
Fecr: Doğuş.
Ferdâ: Yarın.
Muzlim: Zulmetli, karanlık.
Lem'a: Parlama, parıltı.
Emvâc: Dalgalar.
Leyâl: Geceler.
Âfâk: Ufuklar.
Yeldâ-yı hayât: Hayatın uzun yolu.
Necât: Kurtuluş, selâmet.
Muhît: Çevre, etraf.
Nevmîd: Ümitsiz.
Nûr-ı ezel: Ezel nuru, ilâhî nur, sonsuz nur.
Kalb-i muvâhhid: Allah'ın birliğine inanan kalb.
Mülhid: Dinsiz, sapık.
Kaabil: Olabilir.
Tevhîd: Allah'ın birliği.
Ye's: Ümitsizlik.
Telkîn-i hayât: Hayat telkin etme, hayat aşılama.
Mel'un: Lânetli.
Bekâ: Kalıcılık, devamlılık.
Şebâb: Gençlik.
Tâb: Güç, kuvvet.
Âfâk: Ufuklar.
Mehâlik: Korkular.
Nefha-i îman: İman nefesi.
Haybet: Hayal kırıklığı.
Hırmân: Yoksunluk.
Mâzî: Geçmiş.
Mâye: Maya.
Sa'y: Çalışma.
Hikmet: Sebep, gizli sebep.
Râm olmak: Teslim olmak.

AZİMDEN SONRA TEVEKKÜL

بسم الله الرحمن الرحيم

فاذا عزمت فتوكل على الله ...

Meâli

"...Bir kerre de azmettin mi, artık Allah'a dayan..."

(Âl-i İmrân, 159)

"- Allah'a dayanmak mı? Asırlarca dayandık!
Düşdükse bu hüsrâna, onun nârına yandık!
Yetmez mi çocukluktaki efsâneye hürmet?
Dersen ki: Ufuklarda bir aydınlık uyansın;
Mâzîyi ateş vermeli, baştan başa yansın!
Şaşkınlık olur köhne telâkkîleri ihyâ;
Şeydâ-yı terakkî, koşuyor, baksana dünyâ.
Elverdi masal dinlediğim bunca zamandır;
Ben kanmıyorum, git de sen aptalları kandır!"
- Allah'a değil, taptığın evhâma dayandın;
Yandınsa eğer, hakk-ı sarîhindi ki yandın...
Meflûc ederek azmini bir felc-i irâdî,
Yattın, kötürümler gibi, yattın mütemâdî!
Mâdem ki didinmez, edemez, uğraşamazsın;
İksîr-i bekâ içsen, emîn ol, yaşamazsın.
Mevcûd ise bir hakk-ı hayat ortada, şâyed,
Mutlak değil elbette, vazîfeyle mukayyed.
Takyîd-i İlâhî ki: Bilâ kayd ona münkâd,
Kalbinde cihanlar darabân eyliyen eb'âd.

Lâkayd olamazdın, biraz insâfın olaydı,
Duydukça bütün sîne-i hilkatten o kaydı.

“Allah’a dayandım!” diye sen çıkma yataktan...
Ma’nâ-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdan!
Ecdâdını, zannetme, asırlarca uyurdu;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?
Üç kıt’ada, yer yer, kanayan izleri şâhid:
Dinlenmedi birgün o büyük nesl-i mücâhid.
Âlemde “tevekkül” demek olsaydı “atâlet’;
Mîrâs-ı diyânetle yaşar mıydı bu millet?
Çoktan kürenin meş’al-i tevhîdi sönerdi;
Kur’an duramaz, nezd-i ilâhîye dönerdi.

“Dünya koşuyor” söz mü? Berâber koşacaktın;
Heyhât, bütün azmi sen arkanda bıraktın!
Mâdem ki uyandın o medîd uykularından,
Bir parçacık olsun, hadi, hiç yoksa, kımıldan.
Ensendekiler “leş” diye çiğner seni sonra;
Ba’sin de kalır ta gelecek nefha-i Sûr’a!
Çiğner ya, tabî’î, ne düşünsün de bıraksın?
Bir parça kımıldan, diyorum, mahvolacaksın!
Dünya koşuyorken yolun üstünde yatılmaz;
Davranmıyacak kimse bu meydana atılmaz.
Müstakbeli bul, sen de koşanlarla bir ol da.
Mâziyi, fakat yıkmaya kalkma bu yolda.
Ahlâfa döner; korkarım, eslâfa hücumu:
Mâzîsi yıkık milletin âtîsi olur mu?

Ey yolcu, uyan! Yoksa çıkarsın ki sabâha:
Bir kupkuru çöl var; ne ışık var, ne de vâha!

İstanbul, 13 Teşrinisâni 1335 (Kasım 1919)

Hüsrân: Yoksunluk, ziyan.
Nâr: Ateş.
Mâzî: Geçmiş.
Telâkkî: Anlayış.
Şeydâ-yı terakkî: İlerleme aşkı, çılgınlığı.
Evhâm: Vehimler, kuruntular.
Hakk-ı sarîh: Açık, tabiî hak.
Meflûc etmek: Felç etmek.
Felc-i irâdî: İsteyerek, iradeyle olunan felç.
Mütemâdî: Devamlı.
İksîr-i bekâ: Ölümsüzlük iksiri.
Hakk-ı hayat: Hayat hakkı, yaşama hakkı.
Şâyed: Eğer.
Mukayyed: Kayıtlı, bağlı.
Takyîd-i İlâhî: İlâhî tahditler, sınırlar.
Bilâ kayd: Kayıtsız, şartsız.
Münkâd: Bağlı.
Darabân eylemek: Çarpmak, vurmak.
Eb'âd: Uzaklıklar.
Lâkayd: Kayıtsız, ilgisiz.
Sîne-i hilkat: Yaradılışın bağrı, kalbi.
Ma'nâ-yı tevekkül: Tevekkülün mânası, Allah'a güvenmenin anlamı.
Nâdan: Bilmez, câhil.
Ecdâd: Atalar.
Nesl-i mücâhid: Mücahid nesil, mücadeleci nesil.
Atâlet: Çalışmama, tembellik.
Mîrâs-ı diyânet: Dinin mirası.
Meş'al-i tevhîd: Tevhid meş'alesi, birlik çırası.
Nezd-i ilâhî: Allah'ın katı.
Medîd: Uzun; uzun süren.
Ba's: Diriliş.
Nefha-i Sûr: Sûrun üfürülmesi. Sûr, kıyametten sonra büyük meleklerden İsrafil'in üfleyeceği borudur.
Müstakbel: Gelecek.
Mâzi: Geçmiş.
Ahlâf: Gelecekler, sonrakiler.
Eslâf: Geçmişler, selefler.
Âtî: Gelecek.

SÜLEYMAN NAZÎF'E

Rûhum benim oldukça bu îmanla beraber
Üç yüz sene, dört yüz sene, beş yüz sene bekler
Malta-Süleyman Nazif

Beş yüz sene bekler mi? Nasıl bekleyeceksin?
Rûhun de asırlarca bu hüsrânı mı çeksin?
Karşımda duran dehşeti -gûya- edip îmâ,
"Hüsran" deyiverdim, hani, birdenbire, amma,
Mahşer gibi âfâkımı sarmış zulümâtın,
Teşrîhine kâmûsu yetişmez kelimâtın!
Kaç yüz senedir bekliyoruz, doğmadı ferdâ;
Artık yetişir çektiğimiz leyle-i yeldâ.
Bir nefha-i rahmet de mi esmez? diye, sînem,
Yandıkça, semâdan boşanıp durdu cehennem!
Lâkin, bu alev selleri artık dinecektir;
Artık bize nâr inmeyecek, nûr inecektir.

Ey, tek karagün dostu, bu hicranzede yurdun!
Sen milletin âlâmını dünyaya duyurdun,
En korkulu günlerde o müdhiş kaleminle...*
Takdîs ederiz nâmını... Lâkin dinle:
Azmin, emelin heykel-i zî-rûhu iken, dün,
Bilmem ki, bugün, ye'se nasıl oldu da, düştün?
Çoktan beridir bekledi... Bekler... diye, millet,
A'sâra mı sürsün bu sefâlet, bu mezellet?
İslâm ilinin sâde esâret mi nasîbi?
Sen, yoksa, unuttun mu o mâzî-yi mehîbi?
Etrafa bakıp sarsılacak yerde ümîdin,
Vicdanını, îmânını bir dinlemeliydin.

---

* Nazif kahraman bir vatanperverdi. Bu hakikat kendisinin bir kaç defa hayatını istihkâriyle sâbittir.

Garb'ın ebedî gayzı ederken seni me'yûs,
"İslâma göz açtırmayacak, dersen, o kâbûs"
Mâdâm ki Hakk'ın bize va'dettiği haktır,

Şark'ın ezelî fecri yakındır, doğacaktır.
Hiç bunca şehidin yatarak gövdesi yerde,
Derya gibi kan sîne-i hilkatte tüter de,
Yakmaz bu tûfan, bu duman, gitgide Arş'ı?
Hissiz mi kalır lücce-i rahmet buna karşı?
İsyan bize râci'se de, bir böyle temâşâ,
Sığmaz sanırım, adl-i İlâhîsine, hâşâ!

İslâm'ı evet tefrikalar kastı kavurdu:
Kardeş, bilerek, bilmeyerek kardeşi vurdu.
Can gitti, vatan gitti, bıçak dîne dayandı;
Lâkin, o zaman silkinerek birden uyandı.
Bir gör ki: Bugün can da onun, kan da onundur;
Dünya da onun, din de onun, şan da onundur.
Bin parça olan vahdeti bağlarken uhuvvet
Görsen, ezelî râbıta bir buldu ki kuvvet:
Saldırsa da kırk Ehl-i Salîb ordusu, kol kol,
Dört yüz bu kadar milyon esîr olmaz, emîn ol.

Ankara-Taceddin Dergâhı
15 Nisan 1337 (1921)

Hüsrân: Yokluk acısı.
Îmâ etmek: Dolaylı anlatmak.
Âfâk: Ufuklar.
Zulümât: Karanlıklar.
Teşrîh: Açıklama.
Kâmûs: Sözlük.
Kelimât: Kelimeler. Ferdâ: Yarın. Leyle-i yeldâ: Uzun geceler.
Nefha-i rahmet: Rahmet esintisi.
Semâ: Gök.
Nâr: Ateş.
Hicranzede: Hicranlı, ayrılıktan yanan.
Âlâm: Acılar.
Takdîs etmek: Kutlamak.
Nâm: İsim.
Azm: Gayret.
Emel: Ümit.
Heykel-i zî-rûh: Canlı heykel.
Ye’s: Karamsarlık.
A’sâr: Asırlar.
Mezellet: Alçalma.
Mâzî-yi mehîb: Şanlı geçmiş.
Garb: Batı, Avrupa.
Ebedî: Sonsuz.
Gayz: Öfke, hınç.
Me’yûs: Ümitsiz.

Süleyman Nazif: Diyarbekirli Said Paşa’nın oğlu. 1868’de bu şehirde doğmuştur. Basra, Trabzon, Kastamonu ve Bağdat valilikleri yapmış, bilhassa nesirlerindeki keskin üslûbu ile tanınmıştır. Fransız işgal kumandanının Beyoğlu’nda azınlıklar tarafından şâşalı karşılanışı üzerine meşhur “Kara bir gün” makalesini yazmıştır. İşgal kuvvetleri tarafından Malta’ya sürülen Nazif, Mehmed Âkif’i ve şiirini çok beğenmiş ve yüceltmiştir. Âkif hakkında ilk kitabı da o yazmıştır. (Vefatı: 1927, İstanbul)

Taceddin Dergâhı: Ankara’da, Hacettepe semtinde Taceddin Veli camii yanındaki dergâh evi. Millî Mücadele sırasında Mehmed Âkif birkaç milletvekili arkadaşı ile birlikte bu evde ikamet etmiştir. Şair, İstiklâl Marşı’nı da bu evde yazmıştır. İlk defa 1949’da valilik tarafından müze yapılmış, fakat bu sürekli olmamış, 1974’te Hacettepe Üniversitesi tarafından Mehmet Akif Evi olarak ziyarete açılmıştır. Bilahire bir çok defa onarılan yapı, son olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmış, çevresi düzenlenmiştir. Türkiye Yazarlar Birliği 1978’den itibaren burada yaptığı anmalarla Taceddin Dergâhı’na dikkatleri çekmiş, binanın ve çevresinin korunması yönünde ciddi çabalar göstermiştir.

BÜLBÜL

Basri Bey oğlumuza

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım:
Nihâyet bir zaman kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım.
Şehirden kaçmak isterken sular zâten kararmıştı;
Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı.
Işık yok, yolcu yok, ses yok, bütün hilkat kesilmiş lâl...
Bu istiğrakı tek bir nefha olsun etmiyor ihlâl.
Muhîtin hâli "insâniyet"in timsâlidir sandım;
Dönüp mâziye tırmandım, ne hicranlar, neler andım!
Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd,
Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd.
O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu:
Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler çağlayıp durdu.
Ne muhrik nağmeler, yâ Rab, ne mevcâmevc demlerdi:
Ağaçlar, taşlar ürpermişti, gûyâ sûr-ı Mahşer'di!
-Eşin var âşiyanın var, bahârın var ki beklerdin.
Kıyâmetler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin?
O zümrüt tahta kondun, bir semâvî saltanat kurdun,
Cihânın yurdu hep çiğnense, çiğnenmez senin yurdun!
Bugün bir yemyeşil vâdi, yarın bir kıpkızıl gülşen,
Gezersin hânumânın şen, için şen, kâinatın şen!
Hazansız bir zemîn isterse, şâyet rûh-ı serbâzın,
Ufuklar, bu'd-i mutlaklar bütün mahkûm-ı pervâzın.
Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda
Hayâtın en muhayyel gâyedir âhrara dünyâda.

Neden öyleyse mâtemlerle eyyâmın perişandır,
Niçin bir katrecik göğsünde bir umman huruşândır?
Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım;
Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım.
Tesellîden nasîbim yok, hazan ağlar bahârımda;
Bugün bir hânumansız serserîyim öz diyârımda.
Ne hüsrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız evlâdı,
Serapa Garb'a çiğnettim de çıktım hâk-i ecdâdı!
Hayalimden geçerken şimdi, fikrim hercümerc oldu,
Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin, Fâtih'lerin yurdu.
Ne zillettir ki: Nâkûs inlesin beyninde Osman'ın;
Ezan sussun, fezâlardan silinsin yâdı Mevlâ'nın!
Ne hicrandır ki: En şevketli bir mâzi serâp olsun;
O kudretler, o satvetler harâb olsun, türâb olsun!
Çökük bir kubbe kalsın ma'bedinden Yıldırım Hân'ın;
Şenâatlerle çiğnensin muazzam kabri Orhan'ın!
Ne haybettir ki: Vahdetgâhı dînin devrilip, taş taş,
Sürünsün şimdi milyonlarca me'vâsız kalan dindaş!
Yıkılmış hânümânlar yerde işkenceyle kıvransın;
Serilmiş gövdeler, binlerce, yüz binlerce doğransın!
Dolaşsın, sonra, İslâm'ın haremgâhında nâmahrem...
Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem![1]

Ankara, Tâceddin Dergâhı,
9 Mayıs 1337 (1921)

1 Bu manzume yazılırken Yunan istilâsı altındaki topraklarımıza, hususiyle Bursa'ya dair elim haberler geliyordu; tetkikine de imkân yoktu.

Sular kararmak: Akşam olmak.
Hilkat: Yaratılış.
Lâl: Suskun, sessiz.
İstiğrak: Dalma, dalınç.
Nefha: Esinti.
İhlâl etmek: Bozmak.
Timsâl: Sembol, örnek.
Mâzi: Geçmiş.
Hicran: Ayrılık acısı.
Haşrolmak: Toplanmak.
Müselsel: Zincirleme.
Yâd: Hatıra.
Zalâm: Karanlık.
Memdûd: Uzun.
Müstağrak: Dalgın, kendinden geçmiş.
Vecd: Coşma, kendinden geçme.
Nâgâh: Ansızın.
Enin: İnleme.
Muhrik: Yakıcı.
Mevcâmevc: Dalga dalga.
Gûyâ: Sanki.
Sûr-ı Mahşer: Mahşer günü çalınacak boru.
Âşiyan: Ev, yuva.
Gülşen: Gül bahçesi.
Hânumân: Ev, yuva.
Hazan: Güz, sonbahar.
Rûh-ı serbâz: Korkusuz ruh.
Bu'd-i mutlak: Sonsuz uzaklık.
Mahkûm-ı pervâzın: Uçuşunun hükmüne bağlı.
Kayd: Sınırlama.
Eb'âd: Uzaklıklar.
Muhayyel: Hayal edilebilir, ideal.
Âhrar: Hür düşünceliler.
Mâtem: Yas.
Eyyâm: Günler.
Katre: Damla.
Huruşân: Çağlayan, coşan.
Âfâk: Ufuklar.
Hânuman: Ev.
Hüsran: Acı.
Serapa: Baştanbaşa.
Garb: Batı.
Hâk-i ecdâd: Ataların toprağı.
Hercümerc: Altüst.
Zillet: Alçalma.
Nâkûs: Çan.
Hicran: Acı.
Şevketli: Kuvvetli, azametli.
Mâzi: Geçmiş.
Satvet: Ezici güç.
Türâb: Toprak.
Ma'bed: İbadet edilen yer, cami.
Şenâat: Alçaklık.
Muazzam: Büyük.
Haybet: Mahrumluk.
Vahdetgâh: Yalnız başına kalınacak yer, münzevihane.
Me'vâ: Mesken, yurt.
Hânümân: Ev.
Harem-gâh: Yabancıların girmemesi gereken yer.
Nâ-mahrem: Yabancı.
Manzume: Şiir.
Hususiyle: Özellikle.
Elim: Acı.
Tetkik: Araştırma.

Basri Bey: Hasan Basri Çantay (1887-1964), 1. TBMM'de Balıkesir milletvekili ve Mehmed Âkif'in Taceddin Dergâhı'nda beraber kaldığı yakın arkadaşı.
Salâhaddîn-i Eyyûbî: Eyyübî hükümdarı. Haçlıları karşı başarı kazanmış, Kudüs'ü kurtarmış kumandan.
Fâtih: İstanbul'u fetheden Osmanlı hükümdarı, 2. Mehmed.
Osman: Osman Gazi, Osmanlı Devleti'nin kurucusu (1258-1326). Türbesi Bursa'dadır.
Yıldırım Hân: 4. Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid (1360-1403).
Orhan: 2. Osmanlı padişahı. Bursa fatihi (1280-1350). Türbesi Bursa'dadır.

LEYLÂ

"Barındırmaz mısın koynunda, ey toprak?" derim, "yer pek";
Döner, imdâdı gökten beklerim, heyhât, "gök yüksek".[1]
Bunaldım kendi kendimden, zaman ıssız, mekân ıssız;
Ne vahşetlerde bir yoldaş, ne zulmetlerde tek yıldız!
Cihat yok: Sermedî bir seddi var karşında yeldânın;
Düşer, hüsrâna, kalkar, ye'se çarpar serserî alnın!
Ocaksız vâhalar, çöller; sağır, vâdîler, enginler;
Aran: Beynin döner boşlukta; haykır: Ses veren cinler!
Şu vîran kubbe, yıllardır, sadâdan dûr, ışıktan dûr;
İlâhî, yok mu âfâkında bir ferdâya benzer nûr?
Ne bitmez bir geceymiş! Nerden etmiş Şark'ı istilâ?
Değil canlar, cihanlar göçtü hilkatten, bunun, hâlâ,
Ezer kâbusu, üç yüz elli, dört yüz milyon îmânı;
Boğar girdâbı her devrinde milyarlarca sâmânı!
Asırlardır ki, İslâm'ın bu her gün çiğnenen yurdu,
Asırlar geçti, hâlâ bekliyor ferdâ-yı mev'ûdu!
O ferdâ, istemem, hiç doğmasın "ferdâ-yı mahşer"se...
Hayır, kudretli bir varlıkla mü'minler mübeşşerse;
Bu kat kat perdeler, bilmem, neden sıyrılmasın artık?
Niçin serpilmesin, hâlâ, ufuklardan bir aydınlık?
O "aydınlık" ki, sönmek bilmeyen ümmîd-i işrâkı,
"Vücûdundan peşîman, ölmek ister" sandığın Şark'ı,
Füsunkâr iltimâ'âtıyle döndürmüş de şeydâya;
Sürükler, bunca yıllardır, o sevdâdan bu sevdâya.

---

1 Muztar kaldığımız anlarda müracaat ettiğimiz bir meselimiz vardır: Yer pek, gök yüksek.

Hayır! Şark'ın o hodgâm olmayan Mecnûn-i nâ-kâmın,
Bütün dünyada bir Leylâ'sı var: Âtisi İslâm'ın.
Nasıldır mâsivâ, bilmez; onun fânîsidir ancak;
Bugün, yâdıyla müstağrak, yarın, yâdından müstağrak!
Gel ey Leylâ, gel ey candan yakın cânan, uzaklaşma!
Senin derdinle canlardan geçen Mecnûn'la uğraşma!
Düşün: Bîçârenin en kahraman, en gürbüz evlâdı,
Kimin uğrunda kurbandır ki, doğrandıkça doğrandı?
Şu yüz binlerce sönmüş yurda yangınlar veren kimdi?
Şu milyonlarca öksüz, dul kimin boynundadır şimdi?
Kimin boynundadır serden geçip berdâr olan canlar?
Kimin uğrundadır, Leylâ, o makteller, o zindanlar?
Helâl olsun o kurbanlar, o kanlar, tek sen ey Leylâ,
Görün bir kerrecik, ye's etmeden Mecnûn'u istilâ.

Niçin hilkat zemîninden henüz yüksek pervâzın?
Şu topraklarda, şâyet, yoksa hiç imkân-ı i'zâzın,
Şafaklar ferş-i râhın, fecr-i sâdıklar çerâğındır;
Hilâlim, göklerin kalbinde yere tutmuş otağındır;
Ezanlar nevbetindir: İnletir eb'âdı haşyetten;
Cihâzındır alemler, kubbeler, inmiş meşiyyetten;
Cemaatler kölendir. Kâbeler haclen... Gel ey Leylâ;
Gel ey candan yakın cânan ki gaiblerdesin hâlâ!
Bu nâzın elverir, Leylâ, in artık ki bâlâdan,
Müebbed bir bahâr insin şu yanmış yurda, Mevlâ'dan

Ankara Nisan 1338 (1922)

Vahşet: Issızlık.
Zulmet: Karanlık.
Cihat: Yönler.
Sermedî: Sonsuz, ölümsüz.
Sed: Engel, duvar.
Yeldâ: Gece.
Hüsrân: Ziyan.
Ye's: Ümitsizlik.
Serserî: Başıboş.
Vâha: Çölde sulak ve yeşillik yer.
Vîran: Harap.
Sadâ: Ses.
Dûr: Uzak.
Âfâk: Ufuklar.
Ferdâ: Yarın, sabah.
Hilkat: Yaratılış.
Kâbus: Karabasan.
Sâmân: Servet.
Ferdâ-yı mev'ûd: Vaad edilen yarın.
Ferdâ: Yarın.
Ferdâ-yı mahşer: Mahşer sabahı.
Mü'min: İnanan.
Mübeşşer: Müjdelenmiş.
Ümmîd-i işrâk: Parlama ümidi.
Peşîman: Pişman.
İltimâ'ât: Parıltılar.
Şeydâ: Çılgın.
Hodgâm: Bencil.
Nâ-kâm: Arzusuna erişemeyen.
Âti: Gelecek.
Mâsivâ: Dünyaya ait şeyler.
Fânî: Geçici yer, dünya.
Yâd: Anma.
Müstağrak: Dalgın, kendinden geçmiş.
Berdârolmak: Asılmak.
Maktel: Katliam yapılan yer.
Ye's: Ümitsizlik.
İstilâ etmek: Kaplamak
Hilkat: Yaratılış.
Pervâz: Uçma.
İmkân-ı i'zâz: Ağırlama imkânı. Ferş-i râh: Yolluk.
Fecr-i sâdık: Gerçek fecir.
Çerâğ: Işık, lamba.
Nevbet: Mehter .
Eb'âd: Mesafeler. Haşyet: Korku, ürperme.
Cihâz: Çeyiz.
Alem: Minare ve kubbe tepeliği. Meşiyyet: İrade, Allah iradesi. Hacle: Gelin odası.
Gaib: Görünmeyen.
Bâlâ: Yüksek.
Müebbed: Sonsuz.

Leylâ ve Mecnun: Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında ortak bir aşk hikâyesi. Âkif, İslâm dünyasını Mecnun, onun ideali olan İslâm birliğini Leylâ olarak sembolleştirmektedir.

FİR'AVN İLE YÜZ YÜZE

Fahru'n-nisâ Emîre Hatice Hanımefendi Hazretleri'ne

Şu bağlı yelkeni çözsek de, nehri atlayarak,
Biraz da karşıki vâdîye doğru yollansak.
Güneş çocuk: Yoracak hâli yok, sular durgun;
Gelin gecikmeyelim, tam zamânı yolculuğun.
Kürekler işlesin öyleyse, durmadan gideriz.

Fakat, bu "Nîl-i Mübârek" mezar kadar hissiz:
Bütün sevâhili boğmuş, gömerken emvâcı,
Ne vardı bir acı duysaydı? Şöyle dursun acı,
Huzûr içinde, sanırsın ki ninniler duyuyor:
Semâyı altına sermiş, derin derin uyuyor!
Henüz harîm-i zılâlinde bir cihan saklar,
O, belki yetmiş asırlık, mehîb Karnak'lar;
Alınların biriken kanlı, terli hüsrânı:
Şu Teb harâbesinin dalga dalga umrânı;
Şu, sermediyyeti hâlâ sayıklayan, âsâr,
Ki hây u hûy-ı medîdiyle inlemişti civâr...
Bugün, sütunlarının küskün ihtişâmıyle,
Ne sernigûn oluvermiş, aman bakın Nîl'e!
Yanaştık öyle mi? A'lâ! Geniş de bir kumsal;
Hemen basıp çıkalım, açmasın kenardaki sal.
Zemîn epey batıyor: Yolcu geçmemiş çokluk...
Şu hurmalıkları tuttuk mu, oh, kurtulduk...

Meğer hiç öyle değilmiş, ne inkisâr-ı hayâl:
Aşınca vâhayı, bir kumdur etti istikbâl!
Batar, çıkar, gideriz, çâresiz, yorulsak da,
Evet, belirmede yer yer, birer sevimli ada;
Nedir ki arkası umran, filân değil, heyhat,
O, çöl dedikleri aylarca bitmeyen nakarat!

Daraldı gitgide vâdî, demek yakınlaştık.
Harâbeler sökedursun, yavaş yavaş, artık:
Göründü işte sütunlar, kırık dökük, yer yer,
Göründü yerde bîtâb düşmüş âbideler;
Göründü kaç sıra ma’bed ki kaplamış yurdu;
Göründü birçoğunun pâre pâre ma’bûdu!
Sağında nâmütenâhî yıkıntı dalgaları;
Solunda hangi harîminse tek kalan duvarı;
Önünde, gövdesi kırk elli parça, heykeller;
İlerde burnu kopuk başlar, arkasız beller.
O yanda kumlara yüzlerce dev kadîdi batar;
Bu yanda toprağı bin müstahâse yırtar atar.
Harâb emellerin enkazı savrulur şurada;
Yıkık sarayları çiğner geçer nigâh arada...
Hulâsa, bir, ebedî kevni yok, zemîn-i fesâd,
İçinde haşre kadar haşrolur durur ecsâd!
Sıkıştı gitgide vâdî, nihâyet oldu boğaz.
Güneş çocuk değil artık, şu var ki pek yaramaz:
Sonunda cevvi tutuşturmak istedikçe hele,
Çekilmiyordu bu en nazlı günlerinde bile!

Aman bakın, ne perîşan şu toprağın hâli:
Bucak bucak deşerek, toprak olmuş ensâli,
Çukurlarıyle, hayır, leşleriyle yutmuşlar!
Kefen soyanlar adammış, bu fâreler canavar!
Delik deşik kayalıklar, delik deşik sağ sol:
Mezar araştırıyor her tarafta bir sürü kol.
Sürüklenir sıralanmış paçavra enkaazı,
Zuhûr eder diye, altında mumyalar ba'zı;
Didiklenir, elenir, kül, kemik, bütün kümeler...
Neder bu acz-i beşer karşısında hırs-ı beşer?
Büküldü tuttuğumuz yol cenûba doğru biraz;
Güneşse rüşdüne rağmen bütün bütün yaramaz:
Önünde damla kadar gölge sezmesin alevi,
Bir ân içinde, bakarsın, adımlayıp cevvi,
Ne kuytu der, ne siper, parçalar geçer mutlak;
Nasıl ki parçalamış: Her taraf çırılçıplak!

Asıl belâsı: Bu gittikçe kıvrılan dirsek,
Uzun sürerse, emînim, devâm edilmeyecek.
Kireç yakılmaya mahsus ocakların bir eşi,
Kürek kürek saçıyor, küllenip duran güneşi!
Hayır, sürekli değil, bitti, hem yaman bitti;
Gelin de sahneyi bir seyredin, gelin şimdi:

Geçit biraz dönerek garba sarkacak yerde,
Gerildi ansızın âfâka bir kızıl perde:
Ne ihtişâm-ı ilâhî! Ne saltanat! Ne celâl!

Eteklerinde zemîn, devre devre, izmihlâl.
Bu cebhe fecr-i ezelden örülmüş olsa gerek;
Gurûb alevleri, yâhud, tahaccür eyleyerek,
Harîs emelleri tehdîde etmek üzre devam,
Fezâda alnını çatmış bu sermedî ehram![1]
Evet, murâkabe hâlinde bir sükût-ı mehîb,
Çıkıp harâbe-i edvâra yaslanan bu hatîb.
Ne bir hitâbe hayır, yükselen, ne bir minber,
O çünkü çok daha yüksek, o bir derin makber!
Bu kıpkızıl kayanın bağrı kaç yerinden oyuk!
Sırayla birçok isim var... Tesadüfen okuduk:
"İkinci Amnofis" â'lâ! Hemen girip görelim...
Eşikte loştu, kovuk, şimdi büsbütün muzlim.
Şu var ki, sürmedi, sıyrıldı perdeler nâgâh,
Çevirdi düğmeyi, besbelli, arkadan fellâh.
Işık güzel, azıcık yol çetin, fakat bu da hiç;
İşin fenâsı: İçerden gelen sıcak müz'ic...
Ne çâre! İnmeli, mâdemki sormadan girdik...
Aşağya doğru zemînin devamı haylice dik...
Hayır, kapanmayabilmek hüner değil o kadar:
Adımda bir basamak var ki taştan oymuşlar.

Yavaş yavaş iniyorken uzandı bir köprü...
Önünde var ya delîlin, tevekkül et de yürü!
Geçer miyiz, geçeriz, haydi şimdi, bismillâh!

---

1 El-Uksur'da "Vâdî'l-Mülûk" dedikleri vâdînin nihayetinde bir kızıl dağ var ki, sînesi Firavun mezarlariyle dolu. Hilkatin bu eserini, Kâhire civarındaki ehramlarla karıştırmamalı.

Kazâ savuştu ya, lâkin ne söylüyor fellâh:
Meğer, zifir mi zifir, bir belâlı kan kuyusu,
Bu takma köprünün altında tutmamış mı pusu!
Demek ki: Çalmak için muhteşem kemiklerini,
İkinci Amnofis'in kim delerse makberini;
-Nüfûza uğraşıyorken yolun serâirine-
Basınca eğreti konmuş kapakların birine,
Cehennemin dibi buymuş, deyip tekerlenecek!

Aman çabuk geçelim, yer tekin değilmiş pek...
Demin kalan basamaklar yetiştiler tekrar,
Beraber etmeye baktık aşağıya doğru firar.
Sitâre mevkibi halinde kaafileyle ziyâ,
Geçit boyunca dizilmiş, pırıl pırıl, gûyâ:
Kovanda habsedilen bir yığın ateşböceği,
Delip halâs olayım, der, bu sermedî geceyi!
Duvarların, tavanın her yerinde bî-pâyan,
Tekerrürüyle tevâlî eden rumûz-i beyan.
Nedir leyâle bürünmüş o renk renk eşkâl?
Kimin hesâbına zulmette oynayan bu hayâl?

Kimin? Nedir? diye, lâkin, kolayladık geçidi;
Direkli bir yere çıkmaktayız, bakın, şimdi.
Harîm-i hâsına geldik demek ki, Fir'avn'ın;
Gürültü etmeyelim, bî-huzûr olur, amanın!
Fakat, bu sahne, dağın sînesinde, pek müdhiş:
Açık semâ gibi yıldızlı, mâvi bir meneviş,

Parıldayıp duruyor, kaplamış bütün sakfı.
Duvarların görünen sağlı, sollu, her tarafı,
-Memâtı hep akabâtiyle gösterir yollu-
Ecinni ordusu şeklinde bir hurâfe dolu.
Nasıl ki aynı hikâyâtı söylüyor tekmîl,
Şu perde perde sütunlar da işte ber-tafsîl.

Peki, o nerde? diyorduk, hemen zuhûr etti,
Benekli kırmızı benziyle parlayan lâhdi.
Açıktı üstü, kapak, şimdi, bir kalın camdı;
Başında düğme de varmış ki, asrın evlâdı.
Koşup bükünce, ziyâ huzme huzme fışkırarak,
Göründü, kalkamaz olmuş, zavallı bir hortlak!

Adâletin ne şehâmetli bir tecellîsi,
Şu, leş görür gibi görmek İkinci Amnofis’i!
Bu Fir’avun ki, civârından ürküyordu beşer;
Bu Fir’avun ki, saraylar, sütunlar, âbideler,
Bütün hayatını ezberletirdi âfâka;
Bu Fir’avun ki eğilmişse boynu bir hakka,
O sâde kendi bekâsıydı, kendi nefsiydi;
Bu Fir’avun ki, o zıllin hayâl-i te’bîdi,
Dumanlı beynini sardıkça, artık efrâda,
Muhâl olurdu huzûr ihtimali dünyâda;
Bu Fir’avun ki, cehennemdi yerde kâbûsu,
Cehennem olmadan evvel vücûd-ı menhûsu;
Bu Fir’avun ki, beşer, korkudan, büküp belini,

Huşû' içinde tavâf eylemişti heykelini;
Bu Fir'avun, bu görünmez kazâ, bu saklı belâ,
Ki bir zaman tapılıp dendi: "Rabbune'l-a'lâ!"
Ne intikaam İlâhî, ne sermedî hüsran:
Gelen, geçenlere ibret, yatar sefîl, üryan!
Soyulmadık eti kalmış bilinmiyor kefeni;
Açıkta, mumyası hâlâ dağılmayan, bedeni.

Bu çehre miydi ki titrerdi karşısında zemîn?
Bunun mu handesi âfâka tarh ederdi enîn?
Hayır, bu, çehre değil şimdi, bir sicill-i azâb:
Bütün hutûtu perîşan, bütün meâli harâb.
Birer siyâh uçurum gürleyen, çakan gözler;
O yıldırımların artık yerinde yeller eser!
Ölüm derinleşedursun çökük şakaklarda,
Düğümlü bir acı hüsran henüz dudaklarda.
Nedir düşündüğü, bilmem o seyrelen sakalın;
Bir ıztırâb-ı mehîbin zebûnu lâkin alın.
Yanık kütüklere dönmüş, karın, kasık, el, ayak;
Yakında küllenerek hepsi târumâr olacak.

Şu gördüğüm mü nihâyet, bu leş mi âkıbetin?
Bunun mu uğruna milyonla rûhu inlettin?
Şeâmetin ne de etmiş ki cevvi istilâ:
Hayâtın ayrı felâket, memâtın ayrı belâ!
Evet, sen eyleyemezdin sütun sütun feveran,
Boşanmasaydı o ter bîgünâh alınlardan.

Zehirli ot gibi fışkırdı heykelin, yer yer,
Sulandı çünkü şu vâdî beşer kanıyle, beşer!
Zemîne sığmadı bir türlü, korkarım, cesedin;
Yazık ki murdarı toprak bulup da örtemedin!
Değer mi dağları tırnakla, dişle oydurarak,
İçinde bir leş için muhteşem saray kurmak?
Nedir bu kokmuşa dünyâda olmadık tekrîm?
Niçin nasîbi değil rûhunun, bu nâz ü naîm?
Merâmın ölmeyebilmekse, ölmemek mümkin:
Saçıp savurduğun enfâs-ı ömrünün, lâkin.
Dedin de birkaçı olsun Hudâ yolunda fedâ,
Şu mâvi kubbeye gömdün mü bir sürekli sadâ?
Ölüm saçarken o şimşekli gözler âfâka,
Eğildi baktı mı toprakta can veren halka?
Şu duygusuz yüreğin susturup leâmetini,
Yanık yüreklere sundun mu yâd-ı rahmetini?
Geçen hayât-ı sefîlin -ki hep çamur, hep kan!-
Deşildi, taştı da bir gün samîm-i yâdından,
O levsi gördün, utandın, terinle oğdun mu?
Ağarmıyorsa, nedâmet selinde boğdun mu?
Hayır, hayâ denilen renk o çehreden ne uzak!
Yumuldu gitti gözün, kirpiğin yaşarmayarak!
Sığındı mumyaya ciyfen, yegâne şâheserin;
Fakat, sığındı mı gufrâna rûh-ı derbederin?

Hayâtının deşiversem birinci perdesini,
Kulaklarım duyacak çıplak etlerin sesini.

O etlerin ki alev püsküren sıcaklarda,
Tüter dururdu, inen kırbacınla kalkar da!
Yorulmak onlar için bir bilinmedik haktı,
O etlerin ki bütün hakkı parçalanmaktı!

Gözümde canlanıyor, şimdi, devr-i muhteşemin;
Nasıl hayâleti kumlardan uğradıysa, demin.
Fakat, nasîbini almış ki her tarafta ibâd,
Yetim iniltisi, ancak, kesilmeyen feryâd!
Ne hânümanları yıktın yıkılmadan şuraya?
Ne âşiyanları ezmişti, kim bilir, şu kaya?
Dokunsam ağlayacak, söylemez ki kaç kanı var,
Uzandığın çukurun, karşıdan bakan şu duvar.
Ne yüzle söyleyebilsin: Şerîk-i hüsrânı!

Bileydim, ey koca Mısr'ın ilâh-ı üryânı!
Mezâra, heykele âid, bütün bu velveleler,
Bekân için mi hakîkat? Meramın oysa, heder:
Evet, bütün beşerin hakkıdır bekâ emeli;
Fakat bu hakkı ne taştan, ne leşten istemeli!

Hilvan, 29 Kânûnıevvel 1339 (29 Aralık 1923)

Fir'avn: Firavun, eski devirlerde Mısır hükümdarlarının unvanı.
Nîl-i Mübârek: Mübarek Nil.
Sevâhil: Sâhiller, kıyılar.
Emvâc: Dalgalar.
Harîm-i zılâl: Gölge yer.
Mehîb: Heybetli.
Umrân: Medeniyet.
Sermediyyet: Ebedîlik, sonsuzluk.
Âsâr: Eserler.
Hây u hûy-ı medîd: Uzun süren hay huy, bağırıp çağırma.
Sernigûn olmak: Ters dönmek (eserlerin Nil'deki yansımaları kastediliyor).
Zemîn:Toprak.
İnkisâr-ı hayâl: Hayal kırıklığı.
Vâha: Çölde su çıkan ve bitki yetişen sınırlı alan.
İstikbâl etmek: Karşılamak.
Bîtâb: Yorgun.
Âbide: Eser, anıt.
Ma'bed: Tapınak.
Ma'bûd: Tapılan, ilah.
Nâmütenâhî: Bitmez tükenmez, sonsuz.
Harîm: Saygı gösterilmesi gereken yer, kutsal yer.
Kadîd: İskelet.
Müstahâse: Fosil.
Nigâh: Bakış, göz.
Ebedî: Sonsuz.
Kevn: Varlık, mevcudiyet.
Zemîn-i fesâd: Bozgunculuk yeri.
Haşr: Kıyamet.
Haşrolmak: Toplanmak, bir araya gelmek.
Ecsâd: Cesetler.
Cevv: Hava.
Ensâl: Nesiller, soylar.
Fâreler: Arkeolojik kazı yapanlar.
Zuhûr etmek:Meydana çıkmak.
Acz-i beşer: İnsanın aczi, güçsüzlüğü.
Hırs-ı beşer: İnsanın hırsı, ihtirası.
Rüşd: Büyüme, ergin hâle gelme.
Garb: Batı.
Âfâk: Ufuklar.
İhtişâm-ı ilâhî: İlâhî ihtişam.
Celâl: Ululuk, yücelik.
İzmihlâl: Çöküş, alçalış.
Cebhe: Yön, taraf.
Fecr-i ezel: Ezelî tan.
Gurûb: Gün batımı.
Tahaccür eylemek: Taşlaşmak.
Harîs: Açgözlü, tamahkâr.
Fezâ: Gök.
Sermedî: Ebedî, sonsuz.
Ehram: Kaidesi üç, dört veya çok kenarlı olan ve tepeye doğru küçülerek bir noktada birleşen şekil, piramit.
Vâdî'l-Mülûk: Melikler, hükümdarlar vadisi.
Hilkat: Yaradılış.
Murâkabe: Bakma, gözetleme.
Sükût-ı mehîb:Heybetli sessizlik.
Harâbe-i edvâr: Devirlerin harabesi.
Hatîb: Hitab eden, konuşan.
Hitâbe: Konuşma.
Makber: Mezar.
Muzlim: Karanlık.
Nâgâh: Ansızın.
Fellâh: Arap.
Müz'ic: Rahatsız eden.
Nüfûz: Anlama, içini bilme.
Serâir: Gizli şeyler, sırlar.
Sitâre: Yıldız.
Mevkib: Alay, topluluk.
Ziyâ: Işık.
Halâs olmak: Kurtulmak.
Sermedî: Sonsuz.
Bîpâyan: Sonsuz, bitmez tükenmez.
Tekerrür: Terarlama.
Tevâlî etmek: Ard arda gelmek.
Rumûz-ı beyân: Açıklayıcı işaretler.
Leyâl: Geceler.
Eşkâl: Şekiller.
Zulmet: Karanlık.
Harîm-i hâs: Hususi, özel harem.
Bîhuzûr: Huzursuz.
Sakf: Çatı.
Memât: Ölüm.
Akabât: Atlatılması zor güçlükler.
Ecinni: Cin.
Hurâfe: Boş inanç.
Hikâyât: Hikâyeler.
Tekmîl: Tamamen, bütün.
Bertafsîl: Ayrıntılı olarak.
Zuhûr etmek: Ortaya çıkmak.
Lâhd: Kabir, mezar.
Şehâmetli: Kuvvetli, kudretli.

Beşer: İnsan, insanlık.
Âbide: Anıt.
Âfâk: Ufuklar.
Zıll: Gölge.
Hayâl-i te’bîd: Ebedîleştirme, ölümsüzleştirme hayâli.
Efrâd: Fertler, kişiler.
Muhâl olmak: İmkânsızlaşmak.
Vücûd-ı menhûs: Uğursuz beden, lânetli gövde.
“Rabbune’l-a’lâ”: “Yüce tanrımız”.
İntikam-ı ilâhî: İlâhî öc.
Sermedî: Sonsuz.
Hüsran: Ziyan, kayıp.
Üryan: Çıplak.
Zemîn: Yeryüzü.
Hande: Gülüş.
Âfâk: Ufuklar.
Tarh etmek: Yaymak.
Enîn: İnleme.
Sicill-i azâb: Azap sicili, ıztırap kaydı.
Hutût: Hatlar, çizgiler.
Meâl: Mâna, anlam.
Iztırâb-ı mehîb: Korkutan ıztırap.
Zebûn: Esir.
Âkıbet: Son.
Şeâmet: Uğursuzluk.
Cevv: Boşluk, gök.
İstilâ etmek: Kaplamak.
Memât: Ölüm.
Feveran eylemek: Fışkırmak.
Bîgünâh: Günahsız.
Beşer: İnsan.
Zemîn: Yer, toprak.
Tekrîm: Saygı gösterme, yüceltme, ululama.
Nâz ü naîm: Güç ve bolluk, kudret ve mutluluk.
Enfâs-ı ömr: Ömür nefesleri. Âfâk: Ufuklar.
Leâmet: Alçaklık.
Yâd-ı rahmet: İyilik hâtırası. Hayât-ı sefîl: Aşağılık, alçak hayat.
Samîm-i yâd: Hâlisane hatırlama, içten anma.
Levs: Pislik.
Nedâmet: Pişmanlık.
Ciyfe: Leş.
Gufrân: Allah’ın affı; yarlıgama, affetme.
Rûh-ı derbeder: Perişan ruh.
Devr-i muhteşem: İhtişamlı devir.
İbâd: Kullar, insanlar. Hânüman: Ev, ocak.
Âşiyan: Yuva, ev.
Şerîk-i hüsrân: Zarar, kayıp ortağı.
İlâh-ı üryân: Çıplak ilâh.
Bekâ: Kalıcılık, ebediyet.

Karnak: Mısır’da, Kahire’nin 550 km. güneyinde el-Uksur (Luxor) yakınlarında tarihî kalıntılarıyla meşhur kasaba.
Teb: Yukarı Mısır’da Sudan’a yakın Nil kenarında tarihî şehir.
İkinci Amnofis: MÖ. 1450-1425. Zulümleriyle övünen tek firavun. Krallar vadisindeki mezarı 19. Asrın sonunda bulunmuştur.

ŞEHİTLER ÂBİDESİ İÇİN

Gök kubbenin altında yatar, al kan içinde,
Ey yolcu, şu toprak için can veren erler.
Hakk'ın bu velî kulları taş türbeye girmez,
Gufrâna bürünmüş, yalınız Fâtiha bekler.

Hilvan 27 Kânûnıevvel 1340 (27 Aralık1924)

Velî: Evliya, ermiş.
Gufrân: Allah'ın affı, rahmeti.

VAHDET

Huzeyfetü'l-Adevî der ki:
"-Harb-i Yermûk'ün,
Yaman kızıştığı bir gündü, pek sıcak bir gün.
İkindi üstü biraz gevşeyince, sanki, kıtâl,
Silâhı attım elimden, su yüklenip derhâl,
Mücâhidîn arasından açıldım imdâda,
Ağır yarayla uzaklarda kalmış efrâda.

Ne ma'rekeydi ki, çepeçevre, göğsü kandı yerin!
Hudâ'ya kalbini açmış, yatan bu gövdelerin,
Şehîdi çoksa da, gâzîsi hiç mi yok?.. Derken,
Derin bir inleme duydum... Fakat bu ses nerden?
Sırayla okşadığım sîneler bütün bîrûh...
Meğerse amcamın oğluymuş inleyen mecrûh.
Dedim: *"Biraz su getirdim, içer misin, versem?"*
Gözüyle *"Ver!"* demek isterken, arkadan bir elem,
Enîne başladı. Baktım: Nigâh-ı merhameti.
"Götür!" deyip bana imâda ses gelen ciheti.
Ne yapsam içmeyecek, boştu, anladım, ibrâm;
O yükselen sese koştum ki: Âs'ın oğlu Hişâm.
Görünce gölgemi birden kesildi nevhaları;
Su istiyordu garîbin dönüp duran nazarı.
İçirmek üzre eğildim, üçüncü bir kısa *"ah!"*

Hırıltılarla boşanmaz mı karşıdan, nâgâh!
Hişâm’ı gör ki: O hâlinde kaşlarıyla bana,
“Ben istemem, hadi, git ver, diyordu, haykırana.”
Epey zaman aradım âh eden o muhtazarı...
Yetiştim, oh, kavuşmuştu Hakk’a son nazarı!
Hişâm’ı bâri bulaydım, dedim, hemen döndüm:
Meğer şikârına benden çabuk yetişmiş ölüm!
Demek, bir amcamın oğlunda vardı, varsa, ümîd...
Koşup hizâsına geldim: O kahraman da şehîd.?

***

Şarkın ki mefâhir dolu, mâzî-i kemâli,
Yâ Rab, ne onulmaz yaradır şimdiki hâli!
Şirâzesi kopmuş gibi, manzûme-i îman,
Yaprakları yırtık, sürünür yerde, perîşan.
“Vahdet” mi şiârıydı? Görün şimdi gelin de:
Her parçası bir mel’abe eyyâmın elinde!
Târîhine mev’ûd-i ezelken “ebediyyet”,
Ey, tefrika zehriyle şaşırmış giden, ümmet!
“Nisyân”a çıkan yolda mı kaldın gümrâh?
Lâhavle ve lâ-kuvvete illâ billâh!

Hilvan, 12 Kânûnısânî 1340 (12 Ocak 1924)

Şiir 22 Ocak 1925 tarihli Sebilürreşad’da yayınlandığı için, yazılış tarihinin 12 Ocak 1925 olma ihtimali vardır.

Kıtâl: Vuruşma, savaş; birbirini öldürme.
Mücâhidîn: Mücahidler.
Efrâd: Askerler.
Ma'reke: Harb meydanı, vuruşma sahası.
Bîrûh: Cansız.
Mecrûh: Yaralı.
Elem: Ağrı, acı.
Enîn: İnleme.
Nigâh-ı merhamet: Merhamet bakışı. Cihet: Yön, taraf.
İbrâm: Usandırıcı ısrar.
Nevha: İnilti.
Nâgâh: Ansızın.
Muhtazar: Can çekişir hâlde.
Şikâr: Av.
Mefâhir: Öğünülecek şeyler.
Mâzî-i kemâl: Muhteşem geçmiş.
Şirâzesi kopmak: 1. Cildi tutan örgü kopmak. 2. [mec.] Düzeni, intizamı bozulmak; dağılmak.
Manzûme-i îman: İman manzumesi, iman kitabı.
Vahdet: Birlik.
Şiâr: İşaret, alâmet.
Mel'abe: Oyuncak.
Eyyâm: Günler, zaman.
Mev'ûd-ı ezel: Ezelden vaad edilmiş.
Ebediyyet: Sonsuzluk.
Tefrika: Ayrılık.
Nisyân: Unutuş.
Gümrâh: Sapmış, azmış.
Lâhavle ve lâ kuvvete illâ billâh: "Lâhavle ve lâ kuvvete illâ bilâhi'l' aliyy'il' azim/Kuvvet ve kudret yalnız Allah'ındır" duasının kısaltılmış hâli ki, sabrın kalmadığını, fakat öfkeye de kapılmamak gerektiğini ifade maksadıyla söylenir.

Huzeyfetü'l-Adevî: Veda Haccı'nda bulunan, hz. Ömer'le akrabalığı veya hısımlığı olduğu sanılan sahabî.

GECE

Üstad-ı hakîmim Ferid Beyefendi'ye

Bütün kandillerin tehlîle dalmışlar… Şaşırdım ben:
Nasıl ma'bed ki sun'un, sermedî bir secde gökkubben!
Kapanmış, titriyor dünyaların haşyetle karşında;
Melekler, sanki baş kesmiş durur dâmân-ı arş'ında.
Ne rengâreng ubûdiyetle, yâ Rab, hercümerc âfâk:
Karanlıklar, ışıklar, gölgeler; lebrîz-i istiğrâk.
Bu istiğrâk uyandırmaz mı, devrettikçe, ekvânı,
Perîşan: Çünkü, yükselmiş değil feryâd-ı gümrâhım;
Şu mahşer mahşer envârın biraz yol verse, Allah'ım!
Evet, milyarla âlem vecde gelmiş bu'd-ı mutlakta;
Benim bîçare gölgem çırpınır bir damla toprakta!
Samîmîdir bütün gûş ettiğin âvâz hilkatten,
Niçin gözyaşlarım haybetle dönsün sermediyetten?
Diyorlar, hep şemsinden ayrılmış, bu ecrâmı…
İlâhî, onların bir an için olmazsa ârâmı;
Nasıl dursun, benim bîçâre gölgem, senden ayrılmış?
Güneşlerden değil, yâ Rab, senin sînenden ayrılmış!
Henüz yâdındadır bezminde medhûş olduğum demler;
O demlerdir ki yâdından kopar beynimde bin mahşer!
Tutundun kibriyâdan bir nikâb, uçtun nigâhımdan.
İlâhî, bin tecelli berk ururken kıblegâhımdan,
Vurur mihrâbdan mihrâba alnım şimdi hüsranla;
Teselli bulmanın imkânı yok ferdâ-yı gufranla.
Serilmiş, secdemin inler durur yerlerde mi'râcı!
Semâlardan gelir ummanların tehlîl-i emvâcı!

Karanlıklar, ışıklar, gögeler sussun ki, Allah'ım,
Bütün dünyâyı inletsin benim secdem, benim âhım.
Ömürler geçti, sen yoksun, gel ey bir tânecik Ma'bûd,
Gel ey bir tânecik gâib, gel ey bir tânecik mevcûd!
Ya sıyrılsın şu vahdetgâhı vahşetzâr eden hicran,
Ya bir nefhanla serpilsin bu hasîr kalbe itmînan.
Hayır, îmanla, itmînanla dinmez ruhumun ye'si:
Ne âfâk isterim sensiz, ne enfüs, tamtakır hepsi!
Senin mecnûnunum, bir sensin ancak taptığım Leylâ;
Ezelden sunduğun şehlâ nigâhın mestiyim hâlâ![1]
Gel ey sâkî-i bâkî, gel, Elest'in yâdı şâd olsun:
Yarım peymâne sun, bir cür'a sun, tek aynı meyden sun!
O lâhûtî şarabın vahyi her zerremden inlerken,
Bütün âheng-i hilkat bir zaman dinsin enînimden.
Gel ey dünyaların Mevlâ'sı, ey Leylâ-yı vicdânım,
Senin yâd olduğum sînende olsun, varsa, pâyânım!
Hiilvan 5 Kânunısâni 1341 (5 Ocak1925)

1 "Cânıma bir merhaba sundu ezelden çeşm-i yâr,
Öyle mest oldum ki gayrın merhabasın bimedim!"
Ahmet Paşa

Üstad-ı hakîm: Üstad-ı hakîm: Hikmet sahibi, bilge, filozof üstad.
Tehlîl: Lâ ilâhe illallah-"Allah'tan başka ilâh yoktur» sözünü söyleme.
Ma'bed: İbadet yeri.
Sun': Eser.
Sermedî: Ebedî, sürekli.
Secde: Baş eğme, namaz kılarken başı yere koyma.
Haşyet: Korku.
Baş kesmek: Eğilmek, teslimiyet göstermek.
Dâmân-ı Arş: Arşın eteği.
Ubûdiyet: Kulluk.
Hercümerc: Altüst.
Âfâk: Ufuklar.
Lebrîz-i istiğrâk: Taşkın dalış.
İstiğrâk: Dalış.
Ekvân: Varlıklar.

Feryâd-ı gümrâh: Sapmış feryad.
Envâr: Nurular, ışıklar.
Vecde gelmek: Dinî hisle kendinden geçmek.
Bu'd-ı mutlak: Sonsuz uzaklık.
Gûş etmek: İşitmek.
Âvâz: Ses.
Hilkat: Yaratılış.
Haybet: Mahrumiyet.
Sermediyet: Sonsuzluk.
Şems: Güneş.
Ecrâm: Gök cisimleri.
Ârâm: Durma, dinlenme.
Yâd: Zihin, hatır.
Bezm: Meclis, toplantı. Burada "elest bezmi"ne, Allah'ın ezelde ruhlarla ahitleştiği meclise atıfta bulunulmaktadır. Âraf sûresinin 172. âyetinde, Allah'ın yarattığı ruhlara "elestü birabbiküm" (ben sizin Rabbiniz değil miyim) dediği, ruhların da "belâ-beli" (evet) cevabını verdiği belirtlmektedir.
Medhûş: Korkmuş, ürkmüş.
Dem: Zaman, an.
Kibriyâ: Ululuk, büyüklük.
Nikâb: Örtü.
Nigâh: Bakış.
Tecelli: Belirme, görünme.
Berk urmak: Şimşek çakmak.
Kıble-gâh: Kıble yönü.
Mihrâb: Câmi, mescid ve namazgâhlarda kıble yönünde bulunan ve imamın namaz kıldırırken durduğu girintili kısım.
Hüsran: Yokluk acısı.
Ferdâ-yı gufran: Yarının affı, rahmeti.
Umman: Büyük deniz.
Tehlîl-i emvâc: Dalgaların tehlili, Allah'ı zikri.
Ma'bûd: Tanrı.
Gâib: Bilinmeyen.
Mevcûd: Varlık.
Vahdetgâh: Birlik yuvası.
Vahşetzâr: Issız yer.
Hicran: Ayrılık.
Nefha: Esinti.
Hasîr: Özleyen.
İtmînan: Emniyet, güven.
Ye's: Ümitsizlik.
Âfâk: Dünya, görülen âlem.
Enfüs: Nefsler, canlılar; iç dünya.
Mest: Sarhoş.
Sâkî-i bâkî: Ölümsüz sâkî.
Elest: "Değil miyim?"Allah'ın ezelde ruhları yarattıktan sonra onlara "Elestü birabbiküm" (Ben sizin rabbiniz değil miyim?) şeklinde hitab etmesinden kinayedir.
Yâd: Hatırlama.
Şâd: Mutlu, sevinçli.
Peymâne: Kadeh.
Cür'a: Yudum.
Mey: İçki.
Lâhûtî: İlâhî.
Vahy: İlâhî ilham.
Âheng-i hilkat: Varlığın âhengi.
Enîn: İnleme.
Leylâ-yı vicdân: Vicdanın sevgilisi.
Pâyân: Son.

Ferid Beyefendi: Ömer Ferid Kam (1864-1944). Mehmed Âkif'in çok değer verdiği, 1908'de Sarıgüzel'deki evlerinin yanmasından sonra ona yakın olmak için Beylerbeyi'ne taşındığı Süleymaniye Medresesinde ve Darülfünun'da felsefe dersleri veren ilim ve fikir adamı.
Mi'râc: 1. Hz. Muhammed'in göğe yükselmesi. 2. Namaz. "Namaz müminin miracıdır" hadisine işaret.
Leylâ: Leylâ ve Mecnun hikâyesinin kadın kahramanı. Birçok şair tarafından işlenmiş olan bu hikâye, mecazî aşkdan ilâhî aşka giden bir seyir takip eder şekilde yorumlanmıştır.
Ahmed Paşa: Divan şiirinin ilk büyük şairilerinden. Fatih ve 2. Bayezid devirlerinde yaşamış, sancak beyliği, vezirlik yapmıştır.

HİCRAN

-Bu bir ma'bedse, çırçıplak yakışmaz, sonra gâyet loş;
Gelen: Ma'bud; ışık bul,yaygı bul, git başka yerden, koş!
Hemen bir kandil aldım komşulardan, bir de seccade;
Dedim: "Gel şimdi mihmânım, sa'âdetgâhın âmâde."
Ne yanlışmış hesâbım: Hiç kapımdan geçmez oldun bak!
İlahî! Söktüm attım, işte hücrem şimdi çırçıplak:
Ne âfâkında tek kandil, ne mihrâbında seccade;
Ezelden bildiğin toprak, bütün varlıktan âzâde.
Serilmiş secdelerdir bekleyen yerlerde mihmânı;
Bu üryan şu'le dersen, sinemin pâyansız imanı.
İlahî! Bir hata ettimse, elvermez mi hüsrânım?
Güneşler doğdu, aylar doğdu, ben hâlâ perişanım?
Çakar şimşekler karşımda, yırtar, çiğner, âfâkı;
Henüz ruhum, fakat, bir yağmurun bin canla müştakı.
Sen ey dilber ki, serpildikce handen, fışkırır, yer yer,
Semalardan, zeminlerden şafaklar, lâleler, güller;
Şu öksüz yurda bir gülmez misin? Hâlâ yetimindir;
Bütün yangındı indirdiklerin, bir günde nûr indir.
Hayır, ben handeden geçtim, celâlin etmesin tehdid,
Açar haşyetle donmuş her sücudum renk renk ümmid.
İlahî! Pek bunaldım, nerde nûrun? Nerde gufrânın?
Cehennem gezdirip dursun mu âfâkımda hicrânın?
Evet, gafletti sun'um, lâkin insan gaflet etmez mi?

Yıkandım bir ömürdür döktüğüm yaşlarla, yetmez mi?
Gel artık, mâsiva yok, şimdi yurdum Tanrı yurdumdur:
Tüten hücremde imanım, yatan, yer yer, sücudumdur.
Ne irfanımda bir iz var, ne vicdanımda, ey Yezdan,
O seccadeyle kandilden sinen bigâne ruhundan.
İlahî sinemin çınlar durur yâdınla eb’adı,
Ne yapsın âbidin sensiz bu viran vahşetâbâdı?
Nedir ma’nası, Ma’bud olmadıktan sonra, mihrâbın,
Rükû’un haşyetin, vecdin, bütün biçare esbâbın?
Harab enkâz-ı îmândır, yatar haybetle yerlerde,
Ne bekler, sen geçerken pâymâlin olmayan secde?
Bütün cevviyle, ecrâmıyla insan, târumâr olsun.
Nedir ma’nası bir kalbin ki, âfâkında sen yoksun!
Güneşler geçti, aylar geçti, artık gel ki, mihmanım,
Şühûdumdan cüdâ îmanla yoktur kalmak imkânım.*

Hilvan 10 Kanunısâni 1341 (10 Ocak 1925)

---

* Eşref Edib’in bu şiirle ilgili notu: “Hicran şiirini okuyorduk. ‘Ben bunu pek anlamadım’ dedim. ‘Anlamayacak nesi var?’ diye kızdı. Sonra okumaya izah etmeye başladı: “Buradaki mâbedden maksadım, kalb. Yâni: Gittim o boş kalbi ilimle, irfanla süsledim. Çünkü oraya mâbud girecekti.
Ne yanlışmış hesâbım: Hiç kapımdan geçmez oldun bak!
Demek ki ben aldanmışım, orası ilimle, zâhirî şeylerle aydınlanmıyormuş, süslenmiyormuş. Sonra ne yapıyorum? Onları söküp atıyorum. Gafletimden öyle hesap etmişim, onlar hap varlıkmış, onları atıyorum.”

Ma'bed: İbadethane.
Ma'bud: İbadet edilen, Allah.
Mihmân: Misafir.
Sa'âdetgâh: Saadet yuvası, mutluluk evi.
Âmâde: Hazır.
Âfâk: Ufuklar.
Âzâde : Serbest, hür.
Mihmân: Misafir.
Üryan: Çıplak.
Şu'le: Işık, parıltı.
Pâyansız: Sonsuz, nâmütenâhî.
Hüsrân: Mahrumiyet.
Müştak: Şevkli, arzulu, özleyen.
Hande: Gülüş.
Celâl: Allah'ın "Kahhar, Cebbâr, Mütekebbir" gibi sertlik ve büyüklük ifade eden sıfatları.
Haşyet: Korku, ürperme.
Sücud: Secde.
Gufrân: Affetme, bağışlama.
Âfâk: Ufuklar.
Hicrân: Ayrılık, ayrılık acısı.
Sun': İş, eser.
Mâsiva: Dünya ile ilgili şeyler.
Yezdan: Allah.
Bigâne: Yabancı.
Yâd: Anış.
Eb'ad: Uzaklıklar, derinlikler.
Âbid: İbadet eden, tapınan.
Vahşetâbâd: Çok ıssız, çok tenha (yer).
Rükû': Secde için eğilme.
Haşyet: Korku, ürperme.
Vecd: Kendinden geçme, istiğrak.
Esbâb: Sebepler.
Enkâz-ı îmân: İman enkazı, inanç yıkıntısı.
Haybet: Mahrumluk.
Pâymâl: Çiğneme, ayaklar altına alma.
Cevv: Gök, hava.
Ecrâm: Gök cisimleri, yıldızlar.
Târumâr: Darmadağın.
Âfâk: Ufuklar.
Mihman: Misafir.
Şühûd: Gözle görme, müşahede.
Cüdâ: Ayrı, uzak.

SECDE

-Şühûdundan cüdâdır, çok zamanlar var ki, îmanım;
Bu vahdetzâra - gûya!- geldim ama bin peşîmanım:
Huzur imkânı yok, dünyayı etmiş cezben istila;
Ne hüsrandır, ilahî , ma'bedim, cepçevre, vâveylâ!
Derinlikler, kovuklar, kuytular, şellâleler, yarlar,
Bulutlar, yıldırımlar, çöller, enginler, sular, karlar,
Güneşler, gölgeler, aylar, şafaklar...hepsi çığlıkta;
Gelir tarrakalar çaktıkça ecrâmın karanlıkta!
Saba dağlarda Sûr üfler, coşar vaadide bin mahşer;
Denizler yükselir, seller döner, taşlar semâ eyler.
Ufuklar çalkanır, kaynar ziya girdabı göklerde;
Asırlar devrilir: Çamlar, çınarlar, çırpınır yerde.
Bütün zerratı sun'un bir müebbed neşveden serhoş:
Sağım serhoş, solum serhoş, ilahî, ben ne yapsam boş!
Ömürlerdir, gözüm yollarda, hâlâ beklerim hâlâ,
Şuhûd imkânı yok, coştukça hilkatten bu vaveyla.
*
Hayır! Bir başka rûh kesmiş ki, akşam, sermediyyette:
Uyandım, fecre baktım,titriyor par par meşiyyette.
O coşkun, na'ralar bîtab; o taşkın zerreler mahmûr;
O tufanlardan ancak terliyor, maşrıkta tek bir nur.
O gömgök kubbe, Sîna rengi tutmuş, bir avuç toprak:
Işıklar püskürürken, şimdi haşyetle müstağrak!
O ecrâm, âh o gözler öyle fâniler ki Mevlâ'da,

Dönüp bir kerre olsun bakmıyorlar artık eb'ada.
Denizler, dalgalar, dağlar, ağaçlar, gölgeler dalgın...
İlahî! Ürperen tek gölge yok bağrında âfâkın.
Sabâ durgun, sular durgun, gölün durgun hayâlinde,

Ne mânidar o gökler kudretin bir vahyi hâlinde!
Bu vahdetzâra dün baktım: Ne meyhaneydi cûşâcûş!
Bugün rindânı gördüm: Başka bir peymâneden bîhûş.
Bütün dünya serilmiş sunduğun vahdet şarabından;
Benim, mest olmayan meczubun, Allah'ım benim meydan!
Bırak, hâsir kalan seyrinde mi'râcım devam etsin;
Rükû'um yerde titrerken, huşû'um arşı titretsin!
İlahî! Serserî bir damlanım,yetmez mi hüsranım?
Bırak, taşsın da coştursun şu vahdetzârı îmanım.
Bırak, hilkatte hiç ses yok, bırak, meczûbunu feryâd...
Bırak, tehlilim artık dalgalansın, herçibâdâbâd!
....
Kıyılmaz lâkin, Allahım, bu gaşyolmuş yatan vecde...
Bırak, "hilkat"le olsun varlığım yekpâre bir secde!

Hilvan 15 Kânunısâni 1341 (15 ocak 1925)

Vahdetzâr: Vahdet yeri, birlik yurdu.
Peşîman: Pişman.
Cezbe: Çekim.
Ma'bed: İbadethane.
Vâveylâ: Çığlık, feryat.
Tarraka: Patlamalı gürültü, büyük gürültü.
Ecrâm: Gök cisimleri, yıldızlar.
Sûr: Boru; kıyamet kopunca İsrafil'in herkesi mahşer meydanına toplamak için çalacağı boru.
Zerrat: Zerreler.
Ziya: Işık, aydınlık.
Sun': Allah'ın eserleri.
Müebbed: Sonsuz.
Neşve: Neş'e, sevinç; vecd.
Hilkat: Yaradılış.
Sermediyyet: Sonsuzluk.
Fecr: Tan vakti.
Meşiyyet: İrade, ilâhî irade.
Bîtab: Takatsız, güçsüz.
Maşrık: Doğu.
Sîna reng: Sina dağının rengi, Cenab-ı Allah'ın hz. Musa'ya tecelli ettiği yerde meydana gelen renkler.
Haşyet: Korku, ürperme.
Müstağrak: Kendinden geçmiş.
Ecrâm: Gök cisimleri, yıldızlar.
Eb'ad: Uzaklıklar.
Âfâk: Ufuklar.
Sabâ: Gündoğusundan esen hafif ve hoş rüzgar, sabah rüzgârı. Mânidar: Mânalı.
Vahy: Vahiy, ilâhî bilgi.
Vahdetzâr: Vahdet yeri, birlik yurdu.
Cûşâcûş: Coşan, coşkun.
Rindân: Rindler, dünyaya değer vermeyen gönül ehilleri.
Peymâne: İçki, içki kadehi.
Bîhûş: Kendinden geçmiş, baygın, sersem.
Vahdet: Birlik.
Mest olmak: Sarhoş olmak.
Meczub: Cezbeye tutulmuş, ilâhî aşkla aklî dengesi değişmiş kimse, divane.
Hâsir kalmak: Hasret çekmek, mahrum olmak.
Rükû': Secde için eğilme.
Huşû': Allah'a karşı korku ve sevgi ile boyun eğme; bu duygu ile meydana gelen hâl.
Arş: Göğün en yüksek katı.
Hüsran: Yokluk acısı.
Vahdetzâr: Vahdet yeri, birlik yurdu.
Hilkat: Varlık âlemi.
Tehlili: «Lâ ilâhe illallah-Allah'tan başka ilâh yoktur» sözünü söyleme.
Herçibâdâbâd: Ne olursa olsun, her hâl ü kârda.
Gaşyolmak: Kendinden geçmek.
Vecd: Kendinden geçme, istiğrak.
Hilkat: Yaradılış.
Yekpâre: Tek parça, bütün.

Şiirde kullanılan kelimelerle ilgili not: Şair Gece şiirinde olduğu gibi, divan şairlerinin çokça kullandığı "meyhane", "peymane" (kadeh), "şarap" kelimeleri ile şiirini örmektedir. Kâinat, Allah'ın vahdet (birlik) şarabı içilen, böylece mest olunan bir meyhane gibidir ve kendisi de bu sarhoşluğa kapılamamasından üzüntü duymaktadır. Şiir birinci kitaptaki Meyhane şiiri ve Âsım'daki divan şiiri ile ilgili bölümle karşılaştırılabilir.

HÜSÂM EFENDİ HOCA

Nasılsa ismini duymuş ki bendegânından,
Hüsâm Efendi'yi aldırmak istemiş Sultan.
İrâdeler geledursun, o, i'tizâr ederek,
Saray civârına yaklaşmamış, değil gitmek.
Bu izz ü nâz üzerinden epey zaman geçmiş;
Günün birinde, Beşiktaş taraflarında bir iş,
Sürüklemiş o havâlîye mesnevîhânı.
Duyunca vak'ayı Abdülmecîd'in erkânı,
"Çağırtalım mı?" demişler; "evet" demiş, Hünkâr;
Takım takım yola çıkmış hemen silâhşorlar.

Hüsâm Efendi henüz Dolmabahçe'lerde iken,
Gelip yetişmiş adamlar, üçer beşer, geriden.
-Efendimiz bizi gönderdi, çok selâm ediyor;
"Görüşmek istiyorum, kendi istemez mi?" diyor.
Uzun değil ki saray, işte dört adımlık yer;
Hemen dönün, gidelim, hiç düşünmeyin bu sefer!
Dönün, ricâ ederiz...
                    - Dinleyin, sabırlı olun:
Ben elli beş senedir teptiğim yegâne yolun,
Henüz sonundan uzakken, tükendi gitti ömür;
Tutup da bir geri döndüm mü, yandığım gündür!

Hilvan, 4 Şubat 1341 (4 Şubat 1925)

Bendegân: Doğrudan padişahın hizmetinde olanlar.
İrâde: Padişah emri.
İ'tizâr etmek: Özür dilemek, mazeret beyan etmek.
İzz ü nâz: Yücelik ve ağırdan alma.
Beşiktaş: İstanbul'da Boğaz'ın batı yakasında semt.
Havâlî: Etraf, çevre, yöre.
Mesnevîhân: Mesnevî okuyucusu, Mevlâna'nın Mesnevî'sini okuyup öğretecek kadar bilen ve ders verme icazeti olan kimse.
Vak'a: Olay.
Erkân: Görevliler.
Dolmabahçe: Abdülmecid'in sarayının bulunduğu yer.
Yegâne: Tek.
Hisse: Pay, ders.
Hisse kapmak: Hisse çıkarmak, ibret almak.
Kıssa: Hikâye, anlamlı fıkra, rivayet.
Heyûlâ: Karaltı.
Ebediyet: Sonsuzluk.
Ümmîd-i vefâ: Vefa ümidi.
Âfâk: Ufuklar.
Hudâ: Allah.
Huccâc-ı kirâm: Keremli hacılar, şerefli hacılar.

Hüsâm (Hüsameddin) Efendi Hoca: 1770-1864 yılları arasında yaşamış, tefsir, hadis ve özellikle Mesnevî dersleri ile tanınmış, 2. Mahmud ve Abdülmecid'den saygı görmüştür.
Abdülmecîd: Sultan Abdülmecid, Tanzimat dönemi padişahı (1823-1861)

KIT'ALAR

KISSADAN HİSSE

Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!
Beş bin senelik kıssa, yarım hisse mi verdi?
"Târîh"i "tekerrür" diye ta'rif ediyorlar;
Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?

RESMİM İÇİN

Toprakta gezen gölgeme toprak çekilince,
Günler şu heyûlâyı da, er geç, silecektir.
Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma,
Sessiz yaşadım, kim beni, nerden bilecektir?

RESMİM İÇİN

Bir canlı izin varsa şu toprakta, silinmez;
Ölsen seni sırtında taşır toprağın altı.
Ey gölgeden ümmîd-i vefâ eyleyen insan!
Kaç gün seni hâtırlayacaktır şu karaltı?

TEBRİK[1]

Gökten ay parçası hâlinde, o rahmet güneşi,
İndi âfâka bu akşam, bu mübârek akşam.
Ebedî kandili yandıkça, Hudâ'dan dilerim,
Parlasın dursun o îmân senin alnında, Paşam!.

1 Velinimetim Emîr Abbas Halim Paşa hazretlerine.

TEBRİK

Dört taraftan akın etmiş de nasıl çepçevre,
Saracaklarsa yarın Kâ'be'yi huccâc-ı kirâm;
Öyle sarsın Paşa'mın ömrünü, Hak'tan dilerim,
Tutunup el ele yüzlerce mübârek bayram.

SAFAHAT İÇİN

"Arkamda kalırsın, beni rahmetle anarsın"
Derdim, sana baktıkça, a bîçâre kitâbım!
Kim derdi ki: Sen çök de senin arkana kalsın,
Uğrunda harâb eylediğim ömr-i harâbım?

RESMİM İÇİN

Dış yüzüm öyle ağardıkça ağarmakta, fakat,
Sormayın iç yüzümün rengini: Yüzler karası!
Beni kendimden utandırdı, hakikat şimdi,
Bana hiç benzemeyen sûretimin manzarası!

SADİ'DEN TERCÜME

Bahâr olmuş, çemenler, lâleler, güller bütün bitmiş;
Gülüm, bir sensin ancak bitmeyen hâlâ şu topraktan.
Rebî'i bir bulut şeklinde ağlarken mezârında,
Nihayet öyle yaş döksem ki, artık sen de fışkırsan!

MEVLİD-İ NEBÎ

Ne lâhûtî geceymişsin ki teksin sermediyyette;
Meşîmenden doğan ferdâya hayrânım, ne ferdâdır!
Işık nâmıyle vicdanlarda ondan başka bir şey yok;
O bir sönsün, hayât artık müebbed leyl-i yeldâdır.
Perîşan sözlerimden bıkma, hoş gör, yâ Resûlâllah,
Kulun şeydâdır amma, açtığın vâdîde şeydâdır!

ÇOCUKLARA

Ne odunmuş babanız: Olmadı bir baltaya sap!
Ona siz benzemeyin, sonra ateştir yolunuz.
Meşe hâlinde yaşanmaz, o zamanlar geçti;
Gelen incelmiş adam devri, hemen yontulunuz.
Ama dikkatli olun: Bir kafanız yontulacak;
Sakın aldanmayın: İncelmeye gelmez kolunuz!

Hisse: Pay, ders.
Hisse kapmak: Hisse çıkarmak, ibret almak.
Kıssa: Hikâye, anlamlı fıkra, rivayet.
Tekerrür: Tekrarlama.
Heyûlâ: Karaltı.
Ebediyet: Sonsuzluk.
Ümmîd-i vefâ: Vefa ümidi.
Âfâk: Ufuklar.
Hudâ: Allah.
Huccâc-ı kirâm: Keremli hacılar, şerefli hacılar.
Ömr-i harâb: Harab olmuş ömür, boşa geçmiş hayat.
Sûret: Resim
Rebî'i: Baharla ilgili, bahara has
Lâhûtî: İlâhî, Rabbânî.
Sermediyyet: Sonsuzluk.
Meşîme: Dölyatağı, etene.
Ferdâ: Yarın.
Müebbed: Sonsuza kadar.
Leyl-i yeldâ: Uzun gece.
Şeydâ: Çılgın.
Vâdî: Yol, tarz.

Emir Abbas Halim Paşa: Mısır'ı yöneten Kavalalı Mehmed Ali Paşa soyundandır (1866-1934). Mehmed Âkif, çocuklarına hocalık etmiş, onun dâveti ile Mısır'a gitmiş, dönünce de ona ait Mısır Apartımanı'ndaki bir dairede vefat etmiştir.

BİR ARÎZA[1]

Ey bâd-ı sabâ uğrayacaksın ya şimâle?
Bilmem, bir işim var, sana etsem mi havâle?
Vaktâ ki sekiz yüz milli bir nefhada geçtin;
Vaktâ ki bizim yerleri rü'yâ gibi seçtin;
Dikkatle bakın: Marmara'nın göğsüne yatmış,
Sırtındaki örtüyse bütün zümrüde batmış,
Bir, Heybeli, derler - bileceksin - ada vardır.
Etrâfı da az çok ona benzer adalardır...
Gördün ya? Evet. Şimdi bu sâhilde biraz dur:
Herkes gibi Abbas Paşa'nın köşküne başvur.
Sen yolcu adamsın, bakan olmaz ki kusûra...
Arz ettirerek ismini, çıktın mı huzura
Hilvanlılann hepsinin ihlâsını, ilkin,
Bir bir sayıver. Bitti mi defter, de ki:
"Lâkin,

Mevzun düşürür saçmayı bir saçma adam var.
Manzûm sayıklar gibi manzûme sayıklar!
Zannım, mütekaid şuarâdan olacak ki:
Hiçbir yenilik yok herifin her şeyi eski.
Hâlâ ne sakaldan geçebilmiş, ne bıyıktan;
Âsârı da memnun görünür köhne kılıktan.
Hicrî, kamerî aylan ezber sayar amma,
Yirminci asır zihnine sığmaz ne muamma!
Ma'mûre-i dünyâyı dolaştıysa da, yer yer,
Son son, "Hadi sen, kumda biraz oyna!" demişler.

Yâhu! Sorunuz bir. Bakalım tâkati var mı?
Kaynarken adam oynamak ister mi? Sarar mı?
Ey Heybeli iklîmine kıştan çekilenler,
Ey Afrika temmûzunu efsâne bilenler.

1 Velinimetim Emîr Abbas Halim Paşa hazretlerine.

Ey yağ gibi üç çifte kayıklarla kayanlar,
Ey Maltepe'den Pendik'i bir hamle sayanlar!
Ey çamların altında serilmiş, uzananlar!
Ey her nefes aldıkça ömürler kazananlar!
Siz, camları örter, sakınırken cereyandan;
Biz, bodruma sarkar da kaçarken galeyandan!
Siz, mercanın a'lâsını attıkça şişerken;
Biz, kumda çirozlar gibi piştikçe pişerken!
Siz, Marmara âfâkını dürbünle süzerken;
Biz, poyrazı görsek diye, damlarda gezerken!
Siz, yelkeni açmış, suyun üstünden akarken;
Biz küplere binmiş, size hasretle bakarken!
İnsâf ediniz: Kopmayacak, şey mi kıyâmet?
Elbette kopar. Dinle Paşam, ceddine rahmet:

Ben Heybeli'den vazgeçerim şimdilik, ancak,
Üç beş gün pek hoş olur Remle'de kalmak.

Hilvan, 1 Ağustos 1345 (1 Ağustos 1929)

Arîza: Üst makama, büyüğe, üste sunulan mektup veya yazı.
Bâd-ı sabâ: Sabah rüzgârı, tanyeli.
Şimâl: Kuzey.
Vaktâ ki: Ne zaman ki, ne vakit ki; olduğu vakit.
Nefha: Soluk, nefes.
Mevzun: Vezinli, ölçülü.
Manzûm: Vezinli ve kafiyeli.
Manzûme: Vezinli ve kafiyeli eser, şiir.
Mütekaid: Emekli.
Şuarâ: Şairler.
Âsâr: Eserler.
Hicrî, kamerî aylar: Ayın gökteki hareketlerine göre düzenlenen takvim ayları: Muharrem, safer, rebiülevvel, rebiülahir, cemaziyelevvel, cemaziyelâhir, recep, şaban, ramazan, şevval, zilkade, zilhicce. Başlangıç olarak Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicreti esas alınır.
Ma'mûre-i dünyâ: Dünyanın bakımlı, imar edilmiş, medenî bölgeleri.
Cereyan: Hava akımı.
Galeyan: Kaynama.
Çiroz: Uskumru balığının kurutulmuşu,
Âfâk: Ufuklar.
Ced: Ata, baba.

Abbas Paşa'nın köşkü: Malta'dan gelen taşlarla 1897'de çivisiz olarak inşa edilen bu köşk, vefatından sonra 1945'te sökülüp Mısır'a götürülmüştür.
Hilvan: Kahire'nin güneyinde Abbas Paşa'nın köşkünün bulunduğu ve Mehmed Âkif'in Mısır'da bulunurken ikamet ettiği kasaba.
Heybeli: Marmara denizinin İstanbul'a yakın kısmında bulunan 4 büyükçe adadan biri. (diğerleri: Büyükada, Burgaz, Kınalı) Büyükada'dan sonra en büyük ada Heybeli'dir.
Maltepe, Pendik: Adaların karşısındaki semtler.
Remle: Mısır'ın İskenderiye şehrinde yazlık bir semt.

BİR GECE

Ondört asır evvel, yine böyle bir geceydi,
Kumdan, ayın ondördü, bir öksüz çıkıverdi!
Lâkin, o ne hüsrandı ki: Hissetmedi gözler,
Kaç bin senedir halbuki bekleşmedelerdi!
Neden görecekler? Göremezlerdi tabiî;
Bir kerre, zuhûr ettiği çöl en sapa yerdi,
Bir kerrede, mâmûre-i dünyâ, o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bu günden de beterdi.
Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;
Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi!
Fevzâ bütün âfâkını sarmıştı zemînin.
Salgındı, bugün Şark'ı yıkan, tefrika derdi.
Derken, büyümüş kırkına gelmişti ki öksüz,
Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi!
Bir nefhada insanlığı kurtardı o Ma'sum,
Bir hamlede kayserleri, kisrâları serdi!
Aczin ki, ezilmekti bütün hakkı, dirildi;
Zulmün ki, zevâl aklına gelmezdi geberdi!
Âlemlere rahmetti evet şer-i mübîni,
Şehbâlini adl isteyenin yurduna gerdi.
Dünya neye sâhipse, O'nun vergisidir hep;
Medyûn ona cemiyyeti, medyun O'na ferdi.

Medyundur o mâsûma bütün bir beşeriyet...
Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret.

Hilvan 11 Rebbiülevvel 1347 (28 Ağustos1928)

Öksüz: Hz. Peygamber.
Peygamberimiz doğmadan bir kaç hafta önce babası vefat etmişti.
Hüsran: Kayıp, ziyan.
Zuhûr etmek: Ortaya çıkmak.
Mâmûre-i dünyâ: Dünyanın bayındır yerleri, medenî bölgeleri.
Buhran: Bunalım.
Beşer: İnsanlık.
Fevzâ: Kargaşalık, anarşi.
Âfâk: Ufuklar.
Zemîn: Dünya.
Tefrika: Ayrılık.
Nefha: Soluk, nefes.
Ma'sum: Günahsız, kabahatsiz (Hz. Muhammed).
Kayser: Bizans imparatoru.
Kisrâ: İran hükümdarı.
Zevâl: Yok olma.
Şer-i mübîn: Apaçık, iyiyi kötüden ayıran şeriat.
Şehbâl: Büyük kanat.
Adl: Adalet.
Medyûn: Borçlu.
Cemiyyet: Topluluk.
Ferd: Kişi, birey.
Beşeriyet: İnsanlık.
İkrâr: Tasdik, kabul.
Haşretmek: Dirilterek bir araya toplamak.

NE ESER, NE DE SEMER

"Ölen insan mıdır, ondan kalacak şey: Eseri;
Bir eşek göçtü mü, ondan da nihâyet: Semeri"

Atalar böyle buyurmuş, diye, binlerce alın,
Ne tehâlükle döker, döktüğü bîçâre teri!
Şu bekâ hırsına akıl erdiremem, bir türlü,
Sorsalar, bence, temâyüllerin en derbederi:
Hadi, toprakta silinmez bir izin var, ne çıkar,
Bağlı oldukça telâkkîye hakîkî değeri?
Dün, beyinlerde kıyâmet koparan "hikmet"i al,
Bugünün zevkine sor: Beş para etmez ciğeri,
Gündüzün, başların üstünde gezen "şâheser"in,
Gece, şâyet arasan, mezbeledir belki yeri !
İsteyen almaya baksın boyunun ölçüsünü,
Geri dur sen ki, peşîman, atılanlar ileri.
Bilirim: "Hep de semermiş!" diyecek istikbâl,
Tekmelerken şu kabarmış sıra kümbeltileri.
O ne çok bilmiş adamdır ki: Gider sessizce,
Ne esermiş, ne semer, kimsenin olamaz haberi !

Hilvan 21 Mart 1346 (21 Mart 1930)

Tehâlükle: Çok arzu ederek.
Bekâ: Ölümsüzlük.
Temâyül: İlgi, eğilim.
Derbeder: Savruk, fena.
Telâkkî: Anlayış, görüş.
Hikmet: Bilgece fikirler, felsefe.
Mezbele: Çöplük.
İstikbâl: Gelecek.
Kümbelti: Kabarıklık, tümsek.

DERVİŞ AHMED[1]

“Bir ömürdür içiyorsun, bırak artık şunu!” der;
Derviş Ahmed bu hidâyetle hemen tövbe eder.
Ama bir tövbe ki: Binlikleri çarpar duvara;
Tas, çanak, testi perîşan, serilir tahtalara.
Rakı tûfânı, su girdâbı alırken odayı;
Anaforlarla dönerken mezeler fırdolayı;
Bir kerâmetle dedem postu oturtup sedire,
Oradan, mest-i zafer, bakmaya başlar seyire.
Başlar amma, pek uzun boylu seyirden bıkılır…
Derviş Ahmed de bizim, öğleye varmaz, sıkılır.
Kalkar, olmaz, yatar, olmaz, döner, olmaz dediği;
Neyle doldursa o bir türlü kapanmaz gediği?
Zikreder, vahdete girsem diye zorlar, giremez;
Hû çeker, sîne döver, hiçbiri eğlendiremez.
Sâ’atin ömrü soluktan da kısayken hani, dün,
O, ne yıllar devirir; sâniye geçtikçe bugün!
Devrilen devriledursun, dedem “illâllah!” der;
Camı sarsar, damı sarsar, tepinirken ter ter!
Bu kadar velvele oynatsa yerinden ya biraz,
Ne harın şey ki “zaman” hiç yürümez, hiç tınmaz!

Derviş Ahmed, bu sefer, “ben yürürüm!” der mi sana!
“Aman Ahmed’im, bana baksana!
Bozacak mısın yine tövbeni?
Kıracak mısın, yeniden beni?
Sakın Ahmed’im, gideyim deme.”
Cezbe kuvvetlice gelmiş ki dışardan dedeme,

1 Tevfik Neyzen’in üç bin dört yüzüncü tövbesinden istifası münasebetiyle.

Bu, içinden kabaran sesle hiç irkilmiyerek,
Hak erenler yola bir düşme düşer. Yelyepelek!

“Derviş Ahmed! Gidiyorsun ya, sakın sapma sola!
İşte bak dirseğe geldin, göreyim şimdi: Mola!
Bu gidiş hayır değil Ahmed’im,
Dayan Ahmed’im, dikil Ahmed’im!
Aman Ahmed’im, göreyim seni,
Dayan Ahmed’im, göreyim seni!”

Lâkin aldırmıyor Ahmed, cereyanlar müdhiş;
Karnı irkilse, bacaklar gidecek, hem ne gidiş!
“Ne o? Meyhâneye geldin mi?” Sakın girme, dayan!
Aman Ahmed’im, sonu pek yaman!
Kuzum Ahmed’im, gireyim deme!
Mola istemem, vereyim deme!
Asıl Ahmed’im, kasıl Ahmed’im!
Bu geçid belâ, asıl Ahmed’im!
O ne batmalar, ne boğulmalar!”

Asılır, boş, kasılır, boş, dedem en sonra dalar.
“Bâri meyhâneye düştün, be mübârek derviş.
İçmeden, geç ki desinler. Dede Sultan ermiş!
Hadi Ahmed, hadi yavrum, hadi son bir gayret!
....
Lâkin Ahmed, bu ne gayret, ne tahammül, hayret!
Sen kurul lök gibi meyhâneye, ser postu, otur;
Yan, tutuş, sonra dayan: Dağ gibi dur, taş gibi dur!
Dağ demiş, taş demişim, doğru mu lâkin? Ne gezer!
Onu bir zelzele sarsar, bunu bir dalga ezer.
Seni kaç zelzeledir yokladı hiç sarsamadan;
Koca arslan, hani, övmüş de yaratmış Yaradan!
Öyle bir tövbe geçirdin ki, hakîkat, değdi;

Az belâ mıydı, seher vakti, o tûfan neydi?
Çiğnedin dalgayı, girdâbı çıkardın daraya;
Postu Cûdî'ye yanaştırdın, atıldın karaya.
Sallamış tekmeyi bir mülke, diyorlar, Edhem;
Yumruk atmış mı yarım binliğe? Hiç zannetmem!
Hak erenler, iyi bak kendine, mikdârını bil:
Sendedir nühsâ-i kübrâ, okumuşlarda değil!
Sen ne cevhersin, a devletli, ne cansın, bilsen!
Aba altındaki sultanlara sultansın sen.
Sen ki Kevser dağıtan Haydar'a kulsun ancak,
Sana ısmarlamıyan, kimlere ısmarlıyacak?
....
Hadi evlâd, Dede Sultan ne içer, bir sor ki...
Doldurun dervişe benden iki binlik Yorgi!

Hilvan 1 Eylül 1346 (1 Eylül1930)

Hidâyet: Yol gösterme.
Tövbe etmek: Bir günahtan ötürü pişmanlık duyup bir daha işlememek üzere yemin içmek.
Binlik: Üç litreye yakın içki şişesi.
Mest-i zafer: Zafer sarhoşu.
Gedik: Eksik, ihtiyaç.
Vahdete girmek: Allah'ın varlığının birliğini hissetmek için inzivaya çekilmek.
Hû çekmek: "Hû" diyerek zikir yapmak.
İllâllah demek: İyice bıkmak, bezmek.
Harın: İnatçı.
Cezbe: Manevî çekim hâli, vecd hâli.
Hak erenler: Gerçek erenler, Hakk'a ulaşanlar.
Cereyan: Akıntı.
Müdhiş: Korkunç.
Daraya çıkarmak: Dikkate almamak.
Cûdî: Nuh'un gemisinin Tufan'dan sonra oturduğu dağ.
Edhem: İbrahim Edhem. Hükümdarlığından vazgeçerek derviş olan şahsiyet.
Mülk: Varlık, saltanat.
Binlik: Yaklaşık üç litrelik şişe.
Mikdâr: Derece.
Nühsâ-i kübrâ: Bir çeşit mevlevî muskası.
Kevser: Bir cennet içeceği.
Haydar: Hz. Ali.
Yorgi: Rum meyhaneci.

Neyzen Tevfik: Tevfik Kolaylı (1879-1953). Ney üstadı, şair. Hicivleriyle tanınır. Mehmed Âkif ondan ney meşk etmiştir. İçki iptilası yüzünden derbeder bir hayat sürmüş, zaman zaman tımarhanede tedavi görmüştür. Mehmed Âkif, Neyzen Tevfik'i bu iptiladan kurtarmak için çalışmıştır. Âkif Mısır'da iken Kahire'ye gitmiş, evinde misafir olmuştur. Şiirin bu münasebetle yazıldığı tahmin edilebilir.

SAİD PAŞA İMAMI[1]

Coşar âvîzeler artık, köpürür kandiller;
Bu ışık çağlayanından bütün âfâk inler!
Yalının cebhesi, Ülker gibi, baştan başa nûr;
Nîm açık pencereler reng ü ziyâdan mahmûr.
Al, yeşil, mâvi fenerlerle donanmış kıyılar;
Serv-i sîmînler atılmış suya, titrer par par.
Dalgalardan seken üç çifte kayıklar sökerek,
Süzülür sâhile, şâhin gibi, yüzlerce kürek.
Bir taraftan bu akın yükseledursun karaya;
Bir taraftan dökülür öndeki saflar saraya.
Rıhtımın taşları, zümrüt gibi, Îran halısı:
Suda bitmiş çemen, üstünde Sultan Yalısı!

Renk renk açmış o başlar, biriken mahşere bak:
Fes, arâkiyye, sarık, yazma, bürümcük, yaşmak,
Taylasan, takke, nazarlıklı hotoz, âbânî,
Mavi boncuk, oyanın türlüsü, dal dal yemeni...
Ama birçokları da'vetli değilmiş, kime ne?
Bu açılmaz kapılar, şimdi, açık her gelene.

Avlu, dış bahçe, harem bahçesi, taşlık, yer yer,
Medd ü cezrin ebedî sâhası: Boy boy siniler;
Ki donandıkça o başlarla, hemen çepçevre,
Tablalar, ay dede çıkmış gibi, başlar devre!
Yayılır baygın, ılık bir buğu, bir tatlı duman:
Çözülür büsbütün âvâre siniler o zaman.
Kafalar tütsüyü aldıkça döner mest-i hayât;
İki el bir baş için, kim kime artık? Heyhât!

1 Ahlâkı da sesi gibi ilâhî olan bu adamı çocukluğumda bir kerre dinlemiştim. Said Paşa'nın kim olduğunu bilemiyorum.

Orta katlar, sofalar; belli ki da'vetlilere:
Sofralar tahtanın üstünde değil bir kerre;
Bir de, oldukça merâsimle mükellef huzzâr;
Sonra, kalkıp oturanlar bütün ashâb-ı vakâr.

Yatsı bir hayli geçer, çifte ezanlar verilir;
Yazma seccâdeler artık yere, boy boy, serilir.
Doğrulur Kıble'ye herkes, kılınır şimdi namaz;
Derken "âmin!" çekilip arz edilir Hakk'a niyaz
-Başlayın mevlide!
-Lâkin, hani? Mevlidhan yok!
-Sordurun!
-Hiç de gören bir kişi, bir tek can yok!
-Üsküdar'dan gelecek sözde, olur şey mi ki bu?
Bâri söz verme...
-Adam sen de, bırak meczûbu!
-Bence aynıyla kerâmet delinin gelmediği:
Şu ilâhîcilerin hepsi okur ondan iyi.
-Bilemem.
-Dinlediniz şimdi...
-Evet, çok yüksek...
Ama hazretle kıyâs etmeye gelmez.
-Ne demek?
-O anaç bülbüle eş beslemez artık yuvalar.
-Pek uçurdun, a beyim!
-Yok, ben uçurmam, o uçar:
Sâde bir gelse... Fakat gelmedi, bilmem ki neden?
-Beklemek nâfile, hâlâ ne gelen var; ne giden!
-Harem ağasında haber...
-Anlıyabilsek, ne diyor?
-Okuyun, beklemeyin emrini tebliğ ediyor.
Gâlibâ Vâlide Sultan gazab etmiş hocaya...

-Gazab ettiyse, çanak tuttu herif, doğrusu ya.
Bir saray halkını –sultanla beraber- hiçe say;
Bunca da'vetliyi, da'vetsizi beklet bir alay;
"Oyun ettim size; hey sersem adamlar!" diye, gül!
Çekilir nağme değil... Neymiş, anaçmış bülbül!
-Kim bilir, özrü mü var?
                                                    -Dinleyemem varsa bile!

Başlanır Mevlid'e mu'tâd olan âdâbıyle;
Önce tevhîd okunur; gaşy ile dinler herkes.
O, güzel, sonra müessir; sekiz on parlak ses,
Kimi yerlerde ilâhî, kimi yerlerde durak;
Kimi yerlerde cema'atle beraber çoşarak;
Kalan üç bahri terennümle, çekerken "âmîn!"
Ta uzaklardan çıkar zulmet içinde bir enîn.
Gecenin kalbi durur; ürperir inler; cinler;
Açılan pencereler, göz kulak olmuş, dinler:
O enîn karşıki sâhilden açılmaz mı biraz,
Sûr-ı mahşer gibi sesler çıkarır, şimdi, Boğaz!
Tutuşur; cebhe-i Sînâ'ya döner, sîne-i cev:
Sanki yüzlerce yanık ney savurur, yer yer, alev!
Kayalardan, kıyılardan bir ateştir çağlar:
Lâhn-ı Dâvûd ile inler yine gûyâ dağlar!
Âh o kudsî nefes eşbâha ederken sereyan,
-Karalar vecd ile pür cûş, sular pür galeyan-
Dem çekip, dem tutarak etmeye başlar feryâd,
Boğaz'ın her tarafından bir ilâhî inşâd:

"Sultan-ı Rusül, Şâh-ı Mümecced'sin, efendim!
Bîçârelere devlet-i sermedsin, efendim!
Menşûr-ı "Le amrük"le müeyyedsin efendim!
Dîvân-ı İlâhîde serâmedsin, efendim!
Sen Ahmed ü Mahmud u Muhammed'sin, efendim!

Hak'tan bize Sultan-ı Müebbedsin, efendim!" *
....

Kesilir, gitgide, tedric ile sesler artık,
Aktarır sâhile mevlidciyi bir köhne kayık.
Koşarak, doğruca mâbeyne alır karşı çıkan;
"Nerde kaldın, hoca?" der, Vâlide Sultan o zaman,
Sen de kalleşlik edersen, bize eyvahlar ola!"

-Henüz akşamdı ki, gelsem diye, düştüm de yola,
Yürüdüm haylice... Derken –hele sen kısmete bak!-
Öteden karşıma bir yaşlıca hâtun çıkarak,
"Azıcık dursana, oğlum!" dedi. Durdum, nâçar.
-Göğsün imanlıya benzer, sana bir hizmet var,
Ama reddetme ki, zâten beni mahvetmiş ölüm;
Bir perîşan anayım, dağ gibi evlâd gömdüm!
Kızımın cânı için, bâri bu kırkıncı gece,
Şöyle bir mevlid okutsam, diyorum, kendimce.
Nasıl etsem? Okuyan çok ya, benim yufka elim...
Hocasın, elbet okursun; hadi oğlum, gidelim.
Ne olur bir yorulursan, hadi, bekletmek, günah!
Sen benim yavrumu şâd et ki, rızâen li'llâh!
İki dünyâda azîz eylesin Allah da seni.

Hâtunun sözleri dîvâneye döndürdü beni;
Ne saray kaldı hayâlimde, ne sultan, ne filân;
"Çile dolsun, yürü öyleyse, dedim, oldu olan!"
Size yüzlerce adam mevlid okur benden iyi,
Ama bîçare kızın, bağrı yanık, anneciği,
Yoklasın merdini, nâmerdini, insan diyerek,
Eli yüzlerce heyûlâya değip boş dönecek!
Fukaranın seneler, belki, siler göz yaşını;

* Şeyh Galib'in meşhur naatının bir kıt'ası

Hangi taş pekse, hemen vurmaya baksın başını,
Elin evlâdına yanmaz parasız bir kimse!
Çaresizdim sizi bekletmede, beklettimse.
-Hoca! der Vâlide Sultan, *beni ağlatma, yeter!*
Yeniden mevlid okursun bize, da'vâ da biter.

15 Haziran 1347 (15 Haziran1931)

Âfâk: Ufuklar.
Cebhe: Yüz, ön taraf.
Ülker: Boğa burcunda yedi yıldızdan meydana gelen yıldız kümesi, Süreyya, Pervin. Dünyaya yakın olduğundan parlaktır.
Nîm: Yarım, yarı.
Reng ü ziyâ: Renk ve ışık.
Mahmûr: Yarı sarhoş, uykulu.
Serv-i sîmîn: Gümüş servi, ay ışığı.
Mahşer: Çok kalabalık yer.
Arâkiyye: Derviş takkesi.
Yazma: Başörtüsü.
Bürümcük: İpek örtü.
Yaşmak: Yüz örtüsü.
Taylasan: Sarığın serbest bırakılan ucu.
Hotoz: Kadınların giydiği bir çeşit süslü başlık.
Âbânî: Sarı dallı nakışlarla işlenmiş beyaz ipek kumaştan yapılmış başlık.
Medd ü cezr: Geliş ve gidiş.
Mest-i hayât: Yaşamaktan mest.
Mükellef : Bağlı.
Huzzâr: Bulunanlar.
Ashâb-ı vakâr: Ağırbaşlı kişiler.
Mevlidhan: Mevlid okuyan.
Meczûb: Deli, divane.
Aynıyla keramet: Tam mânasıyla keramet.
Vâlide Sultan: Padişahın annesi.
Gazab etmek: Kızmak, hiddetlenmek.
Mu'tâd: Alışılmış.
Âdâb: Usül.
Tevhîd: Mevlid'in başlangıç bölümü.
Gaşy: Kendinden geçme.
Müessir: Tesirli.
Durak: . Tasavvuf mûsıkîsinde bir çeşit ilâhî.
Bahr: Bölüm.
Terennüm: Güzel şekilde okuma.
Zulmet: Karanlık.
Enîn: İnleme.
Sûr-ı mahşer: Mahşer günün çalınan boru.
Cebhe-i Sînâ: Sîna dağının yüzü.
Sîne-i cev: Atmosferin sinesi, göğün kucağı.
Lâhn-ı Dâvûd: Dâvud Peygamberin sesi, tok ses.
Kudsî: Mukaddes, kutsal.
Eşbâh: Kişiler, vücutlar.
Sereyan: Yayılma.
Pür cûş: Coşkunlukla dolu.
Galeyan: Kaynama.
Dem çekmek: Uzun ve güzel nağmelerle ötmek, sesi kesmeden uzatmak.
Dem tutmak: Eşlik etmek.
İnşâd: Okuma.
Serâmed: Başta gelen.
Sultan-ı Müebbed: Sonsuzluk sultanı.
Tedric: Derece derece.
Mâbeyn: Haremle selâmlık arasındaki kısım.
Vâlide Sultan: Padişahın annesi.
Hâtun: Hanım.
Nâçar: Çaresiz.
Eli yufka: Parası az.
Rızâen li'llâh: Allah rızası için.
Dîvâne: Deli.
Heyûlâ: Hayâl, ürkütücü şey.
Da'vâ: Mesele, sorun.

Said Paşa: Damad Mehmed Said Paşa (öl.1868). Uzun süre Said Paşa'nın imamlığını yapan Hasan Rıza Efendi, şair, hattat ve hanende olarak tannmıştır. Sultan Aziz zamanında hünkâr imamlığına getirilmiş, fakat bu vazifede fazla kalmamış, mevlidhan olarak büyük şöhret kazanmıştır. Mütevazı bir şahsiyet olan Hasan Rıza Efendi fakir ve kimsesizlerin mevlid isteklerini geri çevirmezmiş. 1890'da vefat etmiş, Toptaşı Caddesi'nde Sandıkçı Şeyh Edhem Efendi Rifaî Dergâhı haziresine defnedilmiştir. (N.Özcan, T. Diyanet V. İslâm Ansiklopedisi C.16)

Sultan-ı Rusül: Peygamberlerin sultanı.

Şâh-ı Mümecced: Yüceltilmiş, övülmüş şah.

Devlet-i sermed: Sonsuz mutluluk, sonsuz nimet.

Menşûr-ı "Le amrük": Le amrük fermanı. Hicr sûresinin 72. âyetinin başında Allah'ın Hz. Muhammed'in ömrüne yemin ibaresi: "Resulüm ömrüne yemin ederim ki..."

Müeyyed: Teyid edilmiş, doğrulanmış.

Dîvân-ı İlâhî: Allah'ın meclisi.

YİNE KIT'ALAR

RESMİM İÇİN

Beni rahmetle anarsın ya, işitsen, bir gün,
Şu sağır kubbede, hâib, sesimin dindiğini?
Bu heyûlâya bir kerrecik olsun bak ki,
Ebediyyen duyayım kabrime nûr indiğini.

Hilvan, 10 Teşrînisâni 1347 (10 Kasım 1931)

NEFS-İ NEFİS

Beşerin taptığı bir kendisinin heykeldir;
Dinlemem, etse de Allâh'ı bütün gün takdîs.
Ben bu mel'un putun uğrunda geberdim, hâlâ,
Kabaran kokmuş içimden: "Yaşasın nefs-i nefîs!"

Hilvan, 12 Temmuz 1348 (1932)

YAŞ ALTMIŞ!

Hudâ râzî değil, halk istemez, hilkat "gebersin!" der;
Şu benden hoşlanan kim? Yoksa, hâşâ, ben mi hoşnûdum?
Hayâtımdan inerken, bir bir, altmış perde karşımda,
Utanmak bilmedim kendimden olsun, esnedim durdum!
O inmiş perdeler tekrâr açılsın, aynıdır te'sîr;
Bu hayvanlıkla artık ben de insandan mı ma'dûdum?

Hilvan, 4 Ağustos 1348 (1932)

NEVRUZ'A

İhtiyar amcanı dinler misin, oğlum, Nevruz?
Ne büyük söyle, ne çok söyle; yiğit işde gerek.
Lâfı bol, karnı geniş soyları taklîd etme;
Sözü sağlam, özü sağlam adam ol, ırkına çek.

Hilvan, 15 Teşrînisânî 1348 (15 Kasım 1932)

NERDESİN?

Lâmekânlarda mısın, nerdesin ey gâib ilâh?
Dönerim enfüsü, âfâkı ezelden beridir.
Serpilip kubbene donmuş, o ışık damlaları,
Seni, yer yer arayan yaşlarımın izleridir!

Hilvan, 19 Teşrînisânî 1348 (19 Kasım 1932)

TEK HAKİKAT

Tek hakîkat var, evet, bellediğim dünyâdan,

Elli altmış sene gezdimse de, şaşkın şaşkın;
Hepimiz kendimizin, bağrı yanık, âşıkıyız;
Sâde, ilânı çekilmez bu acâib aşkın!

Hilvan, 17 Temmuz 1349 (17 Temmuz 1933)

HAYAT ARKADAŞIMA

Seni bir nûra çıkarsam, diye koştum durdum,

Ey, bütün dalgalı ömrümde, hayat arkadaşım!
Dağ mıdır, karşı gelen, taş mı, hep aştım, lâkin.
Buruşuk alnıma çarpan bu sefer kendi taşım!

Hâib: Mahrum, ümitsiz, kederli.
Heyûlâ: Korku veren hayâl.
Ebediyyen: Sonsuza kadar.
Takdîs: Kutsama.
Nefs-i nefîs: Üstün benlik.
Hudâ: Allah.
Hilkat: Yaradılış.
Ma'dûd olmak: Sayılmak.
Lâmekân: Mekânsız, yeri ve mekânı olmayan.
Gâib: Bulunmayan, hazır olmayan, kayıp.
Enfüs: İç âlem.
Âfâk: Dünya, görülen âlem.

SAN’ATKÂR

-Mister Archibald Bullok Roosevelt cenâblarına-[1]

Şu mâcerâyı işittim birinden, üç sene var,
Olur ki dinleyecek bir meraklı kimse çıkar.
....Zevâli beş geçe, Boston’dan ayrılınca tiren,
Vagonda volta vuranlar dağıldılar birden.
Demek: Sekiz kişilik hücre, şimdi, sâde benim...
O halde yan gelirim, dinlenir başım, beynim.
Dışarda vecd ile dönsün semâ, ufuk, toprak,
Gömüldüğüm köşe sâbit değil mi, sen şuna bak!
Aman ne zümrüt ağaçları Ne dalga dalga ekin!..
Çiçek mi, ev mi?.. Ne köyler: Şehir kadar zengin!..
Yolun güzelliği lâkin!.. Aman ne manzaralar!..
Ne çok da fabrika!..
Derken, içim yavaşça dalar;
Deminki hâtıralardan ne iz kalır, ne de yer.
Batar, çıkarken uzaklarda ben zavallı meğer,
Bizim sekiz kişilik hücre durmamış yalnız:
Meğerse karşıma doğmuş ki bir civan yıldız,
Nazar -kamaştığı berkiyle bîmecâl-i şühûd-
Kalır ayaklarının ta ucunda gaşy-ı sücûd!
Yanında -âşığı hiç şüphe yok- sevimli, kibar,
Bütün hutûtu yüzün gösterir ki: San’atkâr;
Uzunca boylu, ağırbaşlı, bir necîb erkek.
Bu çifte kumrular ürkerse, pek yazık, diyerek,
Köşemde ben yine sessizce bir zaman tünedim;

1 Vaktiyle Amerika’da iki defa reisicumhur intihâb edilen meşhur Roosevelt’in oğludur. Afrika’daki bir münzevinin, böyle, Yeni Dünya evlâdından birine eser ithafına kalkışması garip görünmesin: Şerif Muhyiddin Beyefendi Newyork’ta iken, bu asiil genç kendisine karşı ihlâsın, mihmanperverliğin, biz şarklıları bile hayran edecek derecesini gösterdi. Bunun için gıyabî minnettarıyım.

Lüzûmu hiç bile yokmuş ya, sonradan denedim!
Bulutlu gözleri cânanda, kendi müstağrak;
Fezâ yıkılsa, kızın rûhu belki duymayacak!
Bu âşığınsa -vakûr alnı çizgi çizgi fütûr-
Derin bakışları dalmış semâya dûrâdûr.
O, şimdi cevvi süzerken, yanında Leylâ'sı,
Gözünde kurduğu âtîlerin heyûlâsı,
Senin bu gölge vücûdunla nerden uğraşacak?
Unut da kendini artık, ne söylüyor, kıza bak:
-Emir! O sonraki üç parça yok mu, pek müdhiş;
Bu şâheserleri ömründe sahne dinlememiş.
Nasıl, bulutlara yangın verir de yaz güneşi,
Yakarsa gökleri şimşeklerin seri' ateşi;
Senin de çalmadı parmakların, tutuşturdu,
Ziyâ adımları altında haykıran ûdu!
Ne hisle inledi karşısında sîneler, bilsen,
Kümeyle tellere birden alev dökerken sen!
Kanar, yanar gibi yüzlerce bülbülün kalbi,
O perde perde tüten nevha neydi, yâ Rabbi!
Evet, bizim medenî Garb'ın ilk işittiği ses,
Çölün yanık yüreğinden kopup gelen bu nefes,
Nidâ-yı Hak gibi edvârı haşreden bu hitab.

Hudâ bilir ki, inerken o yıldırım mızrab,
Gelirdi hep bana: "Mısr'ın, Irak'ın, İran'ın,
Tihâme'nin, Yemen'in, Gazne'nin, Buhara'nın,
Hülâsa, Hind ile Sind'in serâb-ı mâzisi,
Duman duman, tütüyor her harâbeden hissi!"
-Fakat, bu sözleri aczim nasıl benimseyecek?
Teşekkür etmeye insan hicâb eder...
-Ne demek?
Tevâzu'un da olur bir nisâbı, haddini bil!

-Benimse ancak odur bildiğim.
-Hiç öyle değil!
Dehânı gizlemenin artık ihtimâli mi var?
Bugünkü konseri hayretle dinleyen kafalar,
-Ki san'atin yaşayan bellibaşlı devleridir-
Ne manzaraydı: Nihâyet, eğildiler bir bir!
Zaman zaman kopan alkışların içinde, hele,

Godoski'nin seni tebrik edip de hürmetle[2]
"Emîr! O kudrete eş varsa, nerde, bilmiyorum.
Ne muhteşem çalıyorsun! Seninle mağrûrum.
Bütün senâların üstündesin, bugün" demesi,
O şâheser ki, tutulmuştu herkesin nefesi!
-Sever fakîri de...
-Yok, yok değişmedikçe şiâr,
Fakîri hiç seven olmaz: "Dolar sever bu diyâr."
Senin diyârın bilmem, o başka olsa gerek?
-Hayır, bir at başıdır varsa farkımız, pek pek!
-O halde, aynı kopuklarmışız, felâkete bak!
-Fakat, Godoski'yi lâyık değildi hırpalamak.
Bırak, uzaklara hâkim dehâ-yı san'atini,
Görür yakındakiler rûhunun asâletini.
Onun da yoksa duyan kalbi sînesinde eğer,
Vücûd-ı hilkate bir mi'deden kefen çekiver!
-Peki öbürleri? Onlar da sanki dostun mu?
-Değil.
-Ne söylediler sonradan, unuttun mu?
"Bu türlü bir viyolonsel işitmedikti, Emîr![3]
Büyük dehâlar eder böyle nâdiren teshîr,

2 Zamanın en büyük mûsıkîşinaslarından olmakla beraber,piyano üzerine muazzam san'atkâr.
3 Viyolonsel yahud çel(l)o, kemandan dört kere daha büyük, on dört kere daha güçlü bir sazdır.

Küçük dehâları sarsan bu kanlı, canlı sazı,
Şu var ki, hârika âlemde: Ûdunun tarzı.
Evet bizim çelo gâyet belâlı, çok müşkil,
Fakat, kemâlini bulmuş, bu, lâkin, öyle değil:
Bütün tekâmüle âsî bir ibtidâî saz;
O çağlayan gibi sesler bu sîneden taşamaz,
Ne olsa nâfile!.. derken, muhîti susturdun:
Göründü nâmütenâhi zaman zaman ûdun.”
Peki! Cemîle mi bunlar?
-Nedir ya?
-Merhamet et,
Riyâya benzeyecek, korkarım ki mahviyyet!
Dehâna sahib ol artık!..
-Dehâyı, şimdi, bırak,
Kemâle yaklaşabilmek hayâli benden uzak!
-Nedir bu, aynı soğuk perdelerde, aynı karar?
-Şudur ki: Yükselemez kollarıyla san’atkâr:
Dehâ için kanat ister; benimse yok kanadım.
-Senin mi yok kanadın? Hızlı söyle, anlamadım!
Demin, şevâhik-i san’at bulunca pâyânı,
Nasıl süzüldün aşarken hudûd-ı imkânı?
Ne türlü yol bulabildin bu seyri temdîde?
Yayan dolaşmadan elbette lâtenâhîde!
Kanatsızım demen artık tuhaf değil mi biraz?
Birer kanat da o, yâdımda çırpınan, iki saz.
Aceb, hayâli tararken semâ-yı ilhâmı,
Cenâhı dört açılır böyle bir dehâ var mı?
Nebîlerin damarından damarlarındaki kan;
O kanda bir galeyan: Şarka en temiz heyecan.
Peyinde, her biri a’sâra hâkim, ecdâdın;
Önünde, şimdiden âtîyi peyleyen yâdın...

Şu yurda geldi mi, bilsem, senin kadar mes'ûd?
-Sa'âdet öyle mi? Yok yok, serâba verme vücûd!
Çocukluğumda, evet, bahtiyâr idim cidden,
Harîm-i âilenin farkı yoktu cennetten.
Eşikten atladığım gün değişti, lâkin, cev;
Kuşattı parçalanan şarkı bir duman, bir alev.
Durur mu, almış ateş hânümânı bir kere?
Bütün mefâhiri târîhimin serildi yere;
Harâbe kalmadı hattâ o şanlı mâzîden!
Meğer, bu haybetin altında kıvranırken ben,
Kopar kopar da gidermiş o lîme lîme diyar!
Dönünce arkama, baktım: Ne yer durur, ne de yâr,
Yabancı ellere geçmiş, birer birer, hepsi;
Kalan şu kubbede, hâsir bir ümmetin ye'si!
-O ye'si inletiyordun, değil mi ûduna sen?
-Değil ki ûdu, bütün kâinatı inletsen,
Figâna söyletebilmek bir ızdırâbı, hayâl!
Diyordu şâiri Hind'in o feylesof İkbâl:

"Heyecana verdi gönülleri,
Heyecanlı sesleri gönlümün;
Ben o nağmeden müteheyyicim:
Ki yok ihtimâli terennümün."

Benim de kalb-i harâbımda duyduğum hicran,
Henüz duyulmadı mızrâbımın lisânından.
O bir "semûm", onu nerden duyursun üç beş "âh"?
Duyurmuyor ki, demin pek görünmedin âgâh,
Neşîdeler okudun bil'akis sa'âdetime!
Gücenme hayret edersem bu mazhariyyetime!
Gücenme, anla nihâyet ki: Bir belâzedeyim,
Kader dedikleri unsurla pençeleşmedeyim.

Kolum, kafam, gece gündüz didişmeden bîtâb;
Ayaktayım henüz amma, serildi, gitti şebâb.
Serildi, hem de nasıl bir zamanda, haybete bak:
Zafer hayâlini geçtim, halâs ümîdi uzak!
Helâki boyladı âtîye attığım her adım;
Değilse, hangi hezîmet çıkar ki, uğramadım?
Yığınla kül kesilen yurdumun hayâleti mi?
Vatansız ümmetimin derbeder sefâleti mi?
Hazan yeliyle harâb öksüz âşiyânım mı?
Fezâya savrulan âvâre hânümânım mı?
Civârı çöl kadar ıssız harîm-i Kâ'bem mi?
İçin için kanayan dînimin serilmesi mi?
Bu his harâbesi üstünde baykuşun sesi mi?
Hülâsa, görmediğim cilve hangi fâciadır?
Yarınki perdeyi bilmem, o şimdilik bir sır:
Fakat, bugünkünü dinlersen, ihtisâr edeyim:

Sularla engine düşmüş bir eski teknedeyim:
Hayâta avdetimin, gâlibâ, yok imkânı.
Nedir ki, âilemin en muazzez erkânı,
Yanımdalar ya, ne olsak berâberiz... derken,
Kopan borayla bizim tekne ayrılır da hemen,
Birer birer dağılır her çatırdayan kemiği.
Kazâ sürükleyedursun hayâl olan gemiyi...
-Hayır, hayâli de yok gör ki şimdi meydanda!-
Şu ben ne uğraşırım kaldığım bu ummanda?
Tutunduğum iki bîçâre tahta parçasıdır.
Nasıl bu dağ kesilen dalgalarla çarpışılır?
Bulutların yayılır perde perde kâbûsu;
Çöker fezâlara artık leyâlin en koyusu.
Sağım, solum, önüm, arkam yığın yığın zulmet;

Ne gâye belli, ne mevki', ne veche var, ne cihet.
Döner döner çıkamam, ye's içinde kıvranırım;
Mezâra canlı giren bir zavallıyım sanırım!
Zamân olur, kabaran dalgalarla savrulurum;
Zamân olur, açılan bir cehennemî uçurum,
İner benimle berâber fezâyı inleterek;
Zamân olur, bulut altında gizlenen şimşek,
Deşer de zulmeti, bir sahne gösterir ki, inan,
Bütün bütün beni bîzâr eder hayâtımdan:
"Kaderle pençeleşilmez, ecelse beklediğim,
Şu tahta parçalarından tecerrüd etmeliyim...
Yeter boğuştuğum artık..." derim... Hayır duramam,
Taş olsa baş vururum, intihâra baş vuramam!
Batar, çıkar, giderim...
-Söyledim ya, şimdi, Emîr,
Nebîlerin kanı rûhunda hükmeden te'sîr.
-Evet, batar, çıkarım -gâlibâ- ilerlemeden,
Senin "kanat" dediğin tahtalarla hâlâ ben!
O tahtalar ki, bir onlar elimde, varsa, kalan,
Yıkık şebâbımın enkaz-ı târumârından.
-Gurûbu seyredecektik, demin, değil mi? Yazık:
O pembelik bile mağribde bir hayâl artık!
Yetîm ufuklara çökmüş de akşamın hüznü,
Acıklı sîneye dönmüş, çevir de bak yüzünü.

-"Yetim ufuklar"ı okşar durur şu anda şafak,
Şafak sökünce de, yıldızlar okşayıp duracak;
"Acıklı sîne"yi dersen, güneşlidir yarına.
Fakat, benim gecemin simsiyah ufuklarına,
Şu kubbeden ne ziya var, ilâç için, ne sadâ,
Bütün nasîbi o ıssız, o sermedî yeldâ!

Harîm-i kalbime indim mi, titrerim tir tir,
Adım başındaki iz, çünkü bir gurûb izidir.
Evet, gurûb izi, lâkin, adem misâli derin,
Tulû'u mahşere kalmış batan güneşlerimin...
Neden, fakat, heyecânın? Nedir yüzündeki yaş?
Sonunda yolcunu incitme, ey güzel yoldaş!
Hudâ bilir ki dayanmaz, taş olsa bir sîne,
O gözlerinde dönen sağnağın dökülmesine.
Hayır! Yakar beni derdimle âşina çıkman,
Bırak ben ağlıyayım, sen çekil de karşımdan.
Belâ mı kaldı ki dünya evinde görmediğim?
Bırak, şu yaşları, hiç yoksa, görmeden gideyim.

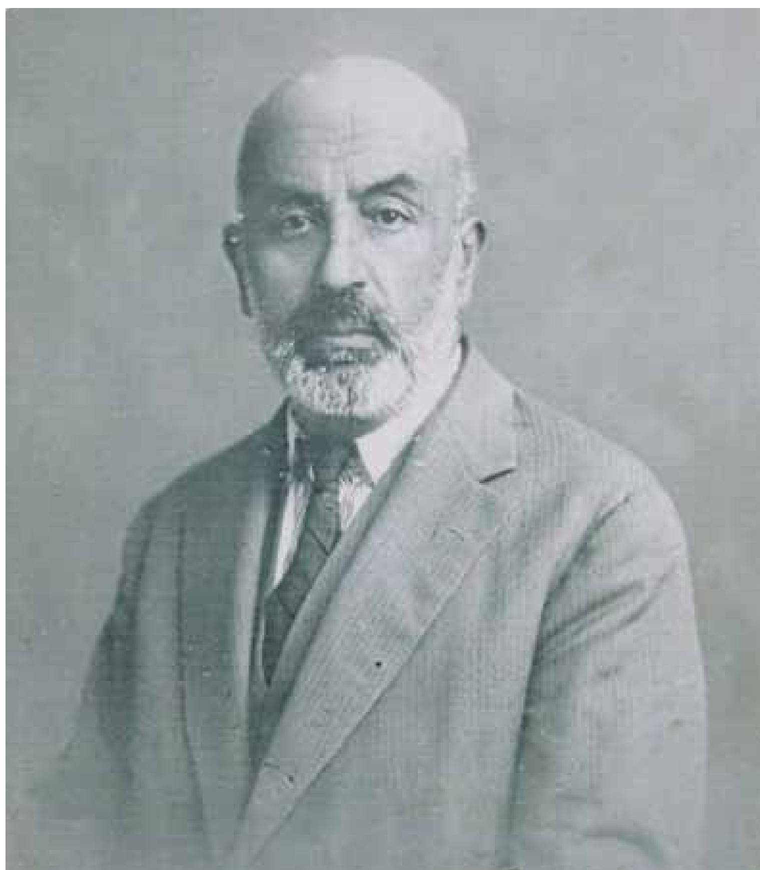
Hilvan, 22 Ağustos 1349 (1933)

Zevâl: Öğle vakti; öğle vakti 12 olacak şekilde ayarlanan alafıranga saat.
Volta vurmak: Aşağı yukarı gidip gelmek.
Vecd: Coşma, kendinden geçme, istiğrak.
Civan: Genç, delikanlı.
Nazar: Bakış.
Berk: Şimşek.
Bîmecâl-i şühûd (olmak): Görmekte güçlük çekmek.
Gaşy-ı sücûd: Secde baygını.
Hutût: Hatlar, çizgiler.
Necîb: Asil.
Müstağrak: Kendinden geçmiş.
Fezâ: Gök.
Fütûr: Bezginlik.
Dûrâdûr: Uzun uzadıya.
Cevv: Hava, gök.
Âtî: Gelecek.
Heyûlâ: Korku veren hayal.
İntihâb edilmek: Seçilmek.
Münzevi: İnzivaya çekilmiş olan, herkesten uzak duran.
İhlâs: Samimilik.
Mihmanperverlik: Misafirseverlik.
Gıyabî: Uzaktan, tanımadan.
Serî: Çabuk, tez, sür'atli.
Ziya: Işık.
Nevha: Ağıt.
Nidâ-yı Hak: Hakkın sesi.
Edvâr: Devirler.
Haşremek: Toplamak.
Mızrab: Bazı telli mûsıkî âletlerini çalmakta kullanılan, kemik, boynuz veya tüy gibi şeylerden yapılan küçük yassıca âlet, tezene.
Serâb-ı mâzi: Geçmiş serabı, hayalde kalmış geçmiş.
Acz: Güçsüzlük.
Hicâb etmek: Utanmak, mahcubiyet hissetmek.
Tevâzu': Büyüklenmeme, alçak gönüllülük, gösterişsizl
Nisâb: Ölçü, derece.
Nihâyet: Sonunda.

Senâ: Överek anma, methetme.
Fakîr: 1. Birinci şahıs için tevazu, alçakgönüllülük sözü; âciz, bendeniz. 2. Muhtaç, düşkün, yoksul. Şair kelimeyi iki mânasıyla peşpeşe kullanmıştır.
Şiâr: Parola.
Dolar: Para, ABD parası.
Hâkim: Baskın çıkan, üstün gelen.
Dehâ-yı san'at: San'at dehâsı.
Asâlet: Asillik, yücelik.
Vücûd-ı hilkat: Yaratılan varlıklar.
Teshîr: Cezbetme, kendine bağlama.
Kemâlini bulmak: Mükemmel hâle gelmek.
Tekâmül: Gelişme, kemâle erme, evrim.
İbtidâî: Basit.
Nâmütenâhi: Bitmez tükenmez, sonsuz.
Cemîle: Hatır alıcı hareket.
Riyâ: İkiyüzlülük, sahte davranış.
Mahviyyet: Kendini değersiz gösterme, alçak gönüllülük, tevazu.
Kemâl: Olgunluk, mükemmellik.
Karar: Türk mûsıkîsinde bir parçanın aslî temasının bir nota üzerinde durması. Karar etmek, kılmak: Çeşitli arayışlardan sonra bir noktada durmak, aynı noktaya gelmek.
Şevâhik-i san'at: San'at şâhikaları, san'at şâheserleri.
Pâyân: Son, uç.
Hudûd-ı imkân: İmkân sınırı, olabilme haddi.
Seyr, seyir: Akış.
Temdîd: Uzatma.
Lâtenâhî: Bitmez, tükenmez, sonsuz.
Yâd: Hatır.
Semâ-yı ilhâm: İlham semâsı, esin göğü.
Cenâh: Kanat.
Nebî: Peygamber.
Galeyan: Kaynama, coşma.
Pey: İz, arka.
A'sâr: Asırlar.
Hâkim: Hükmeden.
Ecdâd: Atalar.
Âtî: Gelecek.
Peylemek: Gözüne kestirmek.
Yâd: Hatır, zihin.
Mes'ûd: Mutlu.
Sa'âdet: Mutluluk.
Serâb: Hayal, yanılsama.
Vücûd vermek: Varlık kazandırmak.
Bahtiyâr: Mutlu.
Cidden: Gerçekten.
Harîm-i âile: Aile ocağı.
Cev: Hava.
Hânümân: Ev, yuva, aile.
Mefâhir: Övünülecek şey.
Mâzî: Geçmiş.
Haybet: Hayâl kırıklığı, mahrumluk.
Hâsir: Hasar gören, zarara uğrayan.
Ye's: Ümitsizlik.
Figân: Acılı ses, inleme.
Müteheyyic: Heyecanlı, coşkun.
Terennüm: Yavaş ve güzel şekilde söyleme.
Kalb-i harâb: Harab kalb; ezik, mahzun gönül.
Hicran: Ayrılık acısı, hüzün.
Semûm: Kavurucu çöl rüzgârı, samyeli.
Âgâh görünmek: Farkına varmak.
Neşîde: Şarkı.
Bil'akis: Tersine, tam aksine.
Mazhariyyet: Kavuşma, erişme, şereflenme.
Belâzede: Belâya uğramış (kimse).
Bîtâb: Güçsüz, yorgun.
Şebâb: Gençlik.
Haybet: Hayâl kırıklığı, mahrumluk.
Halâs: Kurtuluş.
Helâk: Yok olma, tükenme, mahvolma, harab olma.
Âtî: Gelecek.
Hezîmet: Bozgun.
Hazan: Güz.
Âşiyân: Yuva, ev.
Âvâre: Başıboş.
Hânümân: Yuva, ocak.
Harîm-i Kâ'be: Kâ'be'nin kutsallığı.
Cilve: Aksilik, terslik.
İhtisâr etmek: Kısıca ifade etmek.
Avdet: Dönüş.
Muazzez: Çok aziz.
Erkân: İleri gelenler.
Leyâl: Geceler, karanlıklar.
Zulmet: Karanlık.
Veche: Yön.
Cihet: Taraf.
Ye's: Ümitsizlik.
Bîzâr etmek: Bıktırmak, bezdirmek.

Tahta parçaları: Çalgı âletleri.
Tecerrüd etmek: Her şeyle ilgisini kesmek, soyutlanmak.
Nebî: Peygamber.
Şebâb: Gençlik.
Enkaz-ı târumâr: Darmadağınık yıkıntı.
Gurûb: Gün batımı.
Mağrib: Batı.
Ziya: Işık.
Sadâ: Ses.
Sermedî: Sonsuz.
Yeldâ: Gece.
Harîm-i kalb: Kalbin derinlikleri.
Gurûb: Batış.
Adem: Yokluk.
Tulû: Doğuş.
Hudâ: Tanrı.
Âşina: Tanıdık.

Boston: Amerika'da Atlas Okyanusu kıyısında liman şehri.
Yeni Dünya: Amerika kıt'ası.
Muhyiddin Beyefendi: Şerif Muhyiddin (Targan). Bu kitabın başındaki aç ıklamaya bakınız.
Emir: Şerif Muhyiddin (Mekke Emiri Ali Haydar Paşa'nın oğlu olduğu için).
Tihâme: Arabistan'da Kızıldeniz kıyısındaki ova. Akabe körfezinden Aden'e kadar devam eder.
Gazne: Afganistan'da tarihî şehir.
Buhara: Türkistan'da eski kültür merkezi olan şehir.
Sind: Hindistan'ın alt kıt'asında bölge. Şimdi Pakistan'da Umman Denizi kıyısında bir eyalet.
Godoski: Leopold Godowsky (1870-1938). Polonyalı piyano üstadı. Şerif Muhyiddin'e yakınlık göstermiş, konseri ile ilgili gazetelere yazarak tanıtımını yapmış, onun ud icrasını müzik tarihinin en meşhur keman icracısı Paganini ile eş tutmuştur.
İkbâl: Muhammed İkbâl (1877-1938). Almanya'da felsefe doktorası yapan Hindistanlı şair ve fikiradamı. Mehmed Âkif çağdaşı olan İkbâl'e çok muhabbet beslemiştir. Hindistan müslümanlarınınPakistan isimli ayrı bir devlet kurma düşüncesinde İkbâl'in önemli yeri vardır.

رجا

٨ نجی صحیفه‌نك	٧ نجی سطرنده‌كی	بیز
١٢ »	١ »	اومار میدك
١٩ »	١٤ »	افاقـكی
٢٥ »	٨ »	« خسران »
٣١ »	١٩ »	یریك
٣٢ »	١٩ »	بو یننده‌در
٥٦ »	١٠ »	بیك
٦٣ »	١٣ »	فردایه

كلمه‌لری یاكلیش دیزلمش . لطفاً تصحیح بویورولسون .

بلامی قالدی كه دنیا اونده گورمدیكم ؟
بیراق ، شو یاشلری ، هیچ یوقسه ، گورمه دن گیده یم !
حلوان ٢٢ اغستوس ١٣٤٩

صوك

اوتخته لرکه ، بر اونلر آلمده ، وارسه ، قالان ،
ییقیق شبابڭ انقاض تارمارندن .
— غروبی سیرایده جکدك ، دمین ، دکلمی ؟ یازیق :
اوپنبه لك بیله مغربده بر خیال آرتیق !
یتیم افقاره چوکمش ده آقشامڭ حزنی ،
آجیقلی سینه‌یه دونمش ، چوپرده باق یوزیکی .
— « یتیم افقلر » ی اوقشارطورور شو آنده شفق ،
شفق سوننجه ده ، ییلدیزلر اوقشایوب طوره جق ؛
« آجیقلی سینه » یی دیرسه ڭ ، گونشلیدر یارینه .
فقط ، بنم گیجه‌مڭ سیم سیاه افقلرینه ،
شوقبه‌دن نه ضیاوار ، علاج ایچین ، نه صدا ،
بوتون نصیبی او ایصسز ، اوسرمدی یلدا !
حریم قلبمه ایندم‌می ، تیتره‌رم تیرتیر ،
آدیم باشنده‌کی ایز ، چونکه برغروب ایزیدر .
اوت ، غروب ایزی ، لکن ، عدم مثالی درین ،
طلوعی محشره قالمش باتان گونشلریمڭ ! ......
نه دن ، فقط ، هیجانڭ ؟ نه در یوزکده‌کی یاش ؟
صوکنده یولجیکی اینجیتمه ، ای گوزل یولداش !
خدابیلیر که دایانماز ، طاش اولسه برسینه ،
اوگوزلرکده دونن صاغناغڭ دوکولمه سینه
خایر ! یاقار بنی دردمله آشنا چیقمڭ ،
بیراق ، بن آغلایه‌یم ، سن چکیل ده قارشیمدن .

ناصیل بو طاغ کسیلن ظالمه لرله چارپیشیلیر ؟
بولوطلرك یاییلیر پرده پرده کابوسی ؛
چوکر فضالره آرتیق لیالك الك قویوسی .
صاغم ، صولم ، أوکم ، آرقه‌م ییغین ییغین ظلمت ؛
نه‌غایه بللی ، نه موقع ، نه وجهه وار ، نه جهت .
دونر دونر چیقه مام ، یأس ایچنده قیورانیرم ؛
مزاره جانلی گیرن بر زاواللی‌یم صانیرم !
زمان اولور ، قاباران ظالمه لرله صاورولورم ؛
زمان اولور ، آچیلان بر جهنمی اوچوروم ،
اینر بنمله برابر فضایی ایکله‌ده‌رك ؛
زمان اولور ، بولوط آلتنده گیزله نن شیمشك ،
ده شرده ظلمتی ، بر صحنه گوستریرکه ، ایناْن ،
بوتون بوتون بنی بیزار ایدر حیاتمدن :
« قدرله پنچه له شیلمز ، أجلسه بکله دیکم ،
شو تخته پارچه لرندن تجرد ایتملی یم ...
یتر بوغوشدیغم آرتیق ...» دیرم ...خاییر ، طوره مام ،
طاش اولسه باش اورورم ، انتحاره باش اوره مام !
باتار ، چیقار ، گیدرم ...
— سویلدم یا ، شیمدی ، امیر ،
نبیلرك قانی روحکده حکم ایدن تأثیر .
أوت ، باتار ، چیقارم — غالبا — ایلریله مدن ،
سنك « قانات » دیدیکك تخته لرله حالا بن !

وطنسز اُمتمك دربدر سفالتی می ؟
خزان یلیله خراب اُوكسوز آشیانم می ؟
فضایه صاوورولان آواره خانه‌نم می ؟
یرنده یللر اُسن معبدم می ، تربه‌م می ؟
جواری چول قدر ایصسز حریم كعبه‌م می ؟
ایچین ایچین قانایان دینمك سریلمسی می ؟
بو حس خرابه سی اُوستنده بایقوشك سسی می ؟
خلاصه ، گورمایكم جلوه هانكی فاجعه در ؟
یارینكی پرده یی بیلمم ، او شیمدیلك برسر ؛
فقط ، بو گونكنی دیگلر سه ڭ ، ختصارایده یم :

صولرله انگینه دوشمش براسكی تكنه ده یم ؛
حیاته عودتمك ، غالبا ، یوق امكانی .
نه دركه ، عائله ملك الك معزز اركانی ،
یانمده لریا ، نه اولسه‌ق برابرز ... دیركن ،
قوپان بورایله بیزم تكنه آیریلیرده همان ،
بربربر داغیلیر هرچاتیردایان كمیكی .

قضا سوروكله‌یه طورسون خیال اولان گمی یی ..
— خاییر ، خیالی ده یوق گوركه شیمدی میدانده ! —
شو بن نه اوغراشیرم قالدیغم بو عمانده ؟
طوتوندیغم ایكی بیچاره تخته پارچه سیدر ،

فغانه سويله‌ته بيلمك بر اضطرابى ، خيال !
ديوردى شاعرىِ هندك اوفيلسوف اقبال :
« هيجانه ويردى گوڭللرى ،
هيجانلى سسلرى گوڭلمك ؛
بن او نغمه دن متهيجم :
كه يوق احتمالى تڭمك . »

بنم ده قلب خرابمده طويديغم هجران ،
هنوز طويولمادى مضرابمك لساننده‌ن .
او بر « سموم » ، اونى زردن طويورسون اوچ بش « آه » ؟
طويورميوركه ، دمين پك گوروندك آگاه ،
نشيده‌لر اوقودك بالعكس سعادتمه !
گوجنمه حيرت ايدرسه‌م بو مظهريتمه !
گوجنمه ، آ گڭلا نهايت كه : بر بلازده‌يم ،
قدر ديدكلرى عنصرله پنچه‌لشمه‌ده‌يم .
قولم ، قفام ، گيجه گوندوز ديديشمه دن بى تاب ؛
آياقده‌يم هنوز امّا ، سريلدى ، گيتدى شباب .
سريلدى ، هم ده ناصيل برزمانده ، خيبته باق :
ظفر خيالنى گچدم ، خلاص اميدى اوزاق !
هلاكى بويلادى آتى يه آتديغم هر آديم ؛
دكلسه ، هانكى هزيمت چيقاركه ، اوغرامادم ؟
ييغينله كول كسيلن يورديمك خيالتى مى ؟

جناحی دورت آچیلیر بویله بردها وارمی ؟
نبیلرك طامارندن طامارلر كده كی قان ؛
اوقانده برغلیان : شرقه الك تمیز هیجان .
بیكده ، هر بری اعصاره حاكم ، اجدادك ؛
اوكـكده ، شیمدیدن آتی بی پیـله بن یادك ...
شو یورده كلدیكی ، بیلسه م ، سنك قدرمسعود ؟
— سعادت اویله می ؟ یوق یوق ، سرابه ویرمه وجود !
چوجوقلغمده ، اوت ، بختیار ایدم جداً ،
حریم عائله نك فرقی یوقدی جنتدن .
آشیكدن آتلادیغم كون ده كیشدی ، لـكن ، جو ؛
قوشاتدی پارچه لانان شرقی بردومان ، بر آلو .
طورورمی ، آلمش آتش خانمانی بركره ؟
بوتون مفاخری تاریخمك سربلدی یره ؛
خرابه قالمادی حتی آوشانلی ماضیـدن !

مكر ، بو خیبتك آلتنده قیورانیركن بن ،
قوپار قوپارده كیدرمش اولیمه‌لیمه دیار !
دونوبجه آرقه مه ، باقدم : نه بر طورور ، نه ده یار ،
یابانجی الله كچمش ، برربر ، هپسی ؛
قالان شوقبـه ده ، خاسر بر امتك یأسی !
— اویأسی ایـكله تیوردك ، دكلمی ، عودیـكه سن ؟
— دكل كه عودی ، بوتون كائناتی ایـكلتسه ك ،

بوتون تکامله عاصی بر ابتدائی ساز ،
او چاغلایان گیبی سسلر بوسینه دن طاشه ماز ،
نه اولسه نافله ! ... دیرکن ، محیطی صوصدوردك :
گوروندی نامتناهی ، زمان زمان عودك . »
پکی ! جمیله می بونلر ؟
— نه دریا ؟
— مرحمت ایت ،
ریایه بگزه یه جك ، قورقارم که محویت !
دها که صاحب اول آرتیق ! ...
— دهایی ، شیمدی ، بیراق ،
کماله یاقلاشه بیلمك خیالی بندن اوزاق !
— نه‌در بو ، عینی صوغوق پرده لرده ، عینی قرار ؟
— شودرکه : یوکسه‌له‌مز قوللریله صنعتکار ؛
دها ایچین قانات ایستر ، بنمسه یوق قانادم .
— سنك می یوق قانادك ؟ خیرلی سویله ، آ کلامادم !
دمین ، شواهق صنعت بولونجه پایانی ،
ناصیل سوزولدك آشارکن حدود امکانی ؟
نه تورلو یول بولا بیلدك بو سیری تمدیده ؟
پایان دولاشدیدك البتــه لاتناهیده !
قاناتسزم دیه‌ك آرتیق توخاف دکلمی بیراز ؟
برر قانات ده او ، یادمده چیرپینان ، ایکی ساز .
عجب ، خیالی طارارکن سمای الهامی ،

فقیری هیچ سون اولماز : « دولار سور بودیار . »
سنڭ دیاریڭی بیلمم ، او باشقه اولسه گرك ؟
— خاییر ، بر آت باشیدر وارسه فرقمز ، پك پك !
— اوحالده ، عینی قوپوقلرمشز ، فلاکتده باق !
— فقط ، غودوسکی یی لائق دکلدی خیرپالاموق .
بیراق ، اوزاقلره حاکم دهای صنعتنی ،
گورور یاقینده‌کیلر روحنڭ اصالتنی .
اونڭده یوقسه طویان قابی سینه سنده اکر ،
وجود خلقته بر معده‌دن کفن چکیویر !
— پکی ! اوبرلری ؟ اونلرده صانکه دوستڭ می ؟
— دکل .
— نه سویلدیلر صوگره‌دن ، اونوتدڭمی ؟
«بوتورلو بر ویبولونسه‌ل ایشیتمدکدی ، امیر ! ۱)
بویوك دهالر ایدر بویله نادراً تسخیر ،
کوچوك دهالری صارصان بوقانلی ، جانلی سازی ،
شووارکه ، خارقه عالمده : عودیڭك طرزی .
أوت بیزم چه‌لو غایت بلالی ، چوق مشکل ،
فقط ، کمانی بولمش ، بو ، لکن ، اویله دکل :

---

۱) ویبولونسه‌ل یاخود چه‌لو ، کماندن دورت کرّه داها بویوك ،
اون دورت کرّه دها گوج برسازدر .

— فقط ، بوسوزلری تجزم ناصیل بنمسه‌یه‌جك ؟
تشکر ایتمه‌یه انسان حجاب ایدر ...
— نه دیدك ؟
تواضعك ده اولور بر نصابی ، حدیکی بیل !
— بنمسه آنجاق اودر بیلدیکم .
— هیچ اویله دکل !
دها نه‌کی گیزله‌مه‌نك آرتیق احتمالی می وار ؟
بوگونکی قونسری حیرتله دیکله ین قفالر ،
— که صنعتك یاشایان بللی باشلی دیولریدر —
نه منظره یدی : نهایت ، اکیلدیلر بربر !
زمان زمان قوپان آلقیشلرك ایچنده‌هاه ،
غودوسکی نك سنی تبریك ایدوب ده حرمتله : (۱)
« امیر ! اوقدرته أش وارسه ، نرده ، بیلمیورم ،
نه محتشم چالیور سك ! سنکله مغرورم .
بوتون ثنالرك اوستنده سك ، بوگون . » دیمسی ،
او شاه اثرکه طوتولمشدی هرکسك نفسی !
— سور فقیری ده ....
— یوق یوق ، ده کیشمدکجه شعار ،

---

۱) زمانك الك بویوك موسیقی شناسلرندن اولمقله برابر ، پیانو أوزرنده الك معظم صنعتکاری .

گوزنده قوردیغی آتیلرك هیولاسی ،
سنك بو گولگه وجودكله نردن اوغراشه جق ؟
او نوت ده كندیكی آرتیق ، نه سویلیور ، قیزه باق :
— امیر ! اوصوكره‌كی اوچ پارچه یوقمی ، پك مدهش ؛
بوشاه اثرلری عمرنده صحنه دیگله ‌مه‌مش .
ناصیل ، بولوطلره یانغین ویربرده یاز گونشی ،
یاقارسه گوكلری شیمشكلرك سریع آتشی ؛
سنك ده چالمادی پارماقلرك ، طوتوشدوردی ،
ضیا آدیملری آلتنده هایقیران عودی !
نه حسله اینگله‌دی قارشیكده سینه‌لر ، بیلسه‌ك ،
كومه یله تللره بردن آلو دوكركن سن !
قانار ، یانار كبی یوزلرجه بلبلك قلبی ،
او پرده پرده توتن نوحه نه‌یدی ، یاربی ّ !
اوت ، بیزم مدنی غربك ایلك ایشیتدیكی صس ،
چولك یانیق یوره‌كندن قوپوب گلن بو نفس ،
ندای حق كبی ادواری حشر ایدن بو خطاب .

خدا بیلیر كه ، اینركن او بیلدیریم مضراب ،
گلیردی هپ بكا : « مصرك ، عراقك ، ایرانك ،
تهامه‌نك ، یمنك ، غزنه‌نك ، بخارانك ،
خلاصه ، هندایله سندك سراب ماضیسی ،
دومان دومان ، توتویورهر خرابه‌دن حسّی ! » .

یولك كوزللكی لكن ! ... آمان نه منظره لر ! ....
نه چوق ده فابریقه ! ....

دیركن ، ایچم یاواشجه طالار ؛
دمینكی خاطره لردن نه ایز قالیر ، نه ده یر .

باتار ، چیقاركن اوزاقلرده بن زاوالّی مكر ،
بیزم سكز كیشیلك حجره طورمامش یالگز :
مكرسه قارشیمه طوغمش كه برجوان بیلدیز ،
نظر — قاماشدیغی برقیله بی مجال شهود —
قالیر آیاقلرینك تا اوجنده غشی سجود !
یاننده — عاشق هیچ شبهه یوق — سویملی ، كبار ،
بوتون خطوطی یوزینك گوستریركه : صنعتكار ؛
اوزونجه بویلو ، آغیرباشلی ، بر نجیب اركك ،

بوچیفته قومرولر اوركرسه ، پك یازیق ، دیه رك ،
كوشه‌مده بن ینه سس‌سزجه بر زمان توه‌دم ؛
لزومی هیچ بیله یوقمش‌یا ، صوگره‌دن دەنه‌دم !
بولوطلی گوزلری جاناندە ، كندی مستغرق ؛
فضا دیقیلسه ، قیزك روحی بلكه طوغمایه جق !
بوعاشقگسه — وقور آلنی چیزگی چیزگی فتور —
درین باقیشلری طالمش سمایه دورادور .
او ، شیمدی جوی سوزركن ، یاننده لیلامی ،

—٨٤—

صنعتكار

— میستر آرچی بولدبولوق روزوه‌لت جنابلرینه — ١)

شوما جرایی ایشیتدم برندن ، اوچ سنه وار ،
اولورکه دیگلیه‌جك بر مراقلی کیمسه چیقار .

...... زوالی بش گیجه ، بوستوندن آیریلنجه تیره‌ن ،
واغونده وولطه اورانلر طاغیلدیلر بردن .
دیمك : سکز کیشیلك حجره ، شیمدی ، ساده بنم ....
اوحالده یان گلیرم ، دیگلیه نیر باشم ، بینم .
طیشارده وجدایله دونسون سما ، افق ، طوپراق ،
گومولدیکم کوشه ثابت دکلمی ، سن شوکا باق !
آمان نه زمردآغاجلر ! .... نه طالغه طالغه اکین ! ....
چیچك‌می ، اومی ؟ .... نه کویلر : شهرقدر زنکین ! ...

---

١) وقتیله آمریقاده ایکی دفعه رئیس جمهور انتخاب ایدیلن مشهور روزوه‌لتك اوغلیدر . آفریقاده‌کی برمنزوینك ، بویله یکی دنیا اولادندن برینه اثر اتحافنه قالقیشماسی غریب گورونمسین : شریف محیی الدین بك افندی نویورقده ایکن ، بو اصیل گنج کندیسنه قارشی اخلاصك ، مهما نیرور لسگك ، بز شر قلیلری بیله حیران ایده‌جك درجه‌سنی کوستردی . بونك ایچین غیابی منتداری‌یم .

— ٨٣ —

نرده سك

لامكانلرده ميسك ، نرده سك ، اى غائب الـٰه ؟
دونرم انفسى ، آفاق أرلدن بريدر .
سرپيلوب قبّـه كه طوكمش ، او ايشيق طامله لرى ،
سنى ، بربر آرايان ياشلريمك ابزلريدر !

حلوان ١٩ تشرين ثانى ١٣٤٨

تك حقيقت

تك حقيقت وار ، أوت ، بلله ديكم دنيادن ،
اللى ، آلتمش سنه گزدمسه ده ، شاشقين شاشقين :
هپمز كنديمزك ، باغرى يانيق ، عاشقى يز ؛
ساده ، اعلانى چكيلمز بو عجائب عشقك !

حلوان ١٧ تموز ١٣٤٩

حيات آرقاداشمه

سنى بر نوره چيقارسه‌م ، ديه ، قوشدم طوردم ،
اى ، بوتون طالعه لى عمرمده ، حيات آرقاداشم !
طاغميدر ، قارشى كلن ، طاشمى ، هپ آشدم ، لكن ،
بو روشوق آلنمه چارپان بو سفر كندى طاشم !

نفس نفیس

بشرك طاپدیغی بر كندیسنك هیكلیدر ؛
دیگلهم ، ایتسه ده الاهی بوتون گون تقدیس .
بن بو ملعون پوتك اوغرنده گبردم ، حالا ،
قاباران قوقمش ایچمدن : « یاشاسین نفس نفیس ! »

حلوان ١٢ تموز ١٣٤٨

یاش آلتمش !

خداراضی دكل ، خاق ایستهمز ، خلقت « گبرسین ! » دیر ؛
شو بندن خوشلانان كیم ؟ یوقسه ، حاشا ، بنمی خشنودم ؟
حیاتمدن ایتركن ، بربر ، آلتمش پردهقارشیمده ،
اوتانمق بیلمدم كندیمدن اولسون ، أسنهدم طوردم !
او اینمش پردهلر تكرار آچیلسین ، عینی در تأثیر ؛
بو حیوانلقله آرتیق بن ده انساندن می معدودم ؟

حلوان ٤ اغستوس ١٣٤٨

نوروز

اختیار عجه كی دیگلرمیسك ، اوغلم ، نوروز ؟
نه بویوك سویله ، نهچوق سویله ؛ ییكیت ایشده گرك .
لافی بول ، قارنی گنیش صویلری تقلید ایتمه ؛
سوزی صاغلام ، أوزی صاغلام آدام اول ، عرقگه چك

حلوان ١٥ تشرین ثانی ١٣٤٨

« چله طولسون ، يورو اويله‌يسه ، ديدم ، اولدى اولان ! »
سيزه يوزلرجه آدام‌مولد اوقور بندن أيى .
آمّا بيچاره قيزڭ ، باغرى يانيق ، آننه‌جكى ،
يوقلاسين مردينى ، نامردينى ، انسان ديه‌رك ،
ألى يوزلرجه هيولايه ده‌كوب بوش دونه‌جك !
فقرانڭ سنه‌لر ، بلكه ، سيلر گوز ياشنى ؛
هانكى طاش پكسه ، همان اورمايه باقسين باشنى ،
ايلكڭ اولادينه ياغاز پاره‌سز بر كيمسه !
چاره سزدم سيزى بكله‌تمه‌ده ، بكلتدمسه .
— خواجه ! دير والده سلطان ، بنى آغلاتمه ، يتر !
يكيدن مولد اوقورسڭ بيزه ، دعواده بيتر .
حلوان ١٥ حزيران ١٣٤٧

ينه قطعه‌لر

رسم ايچون

بنى رحمتله آكارسڭ‌يا ، ايشيتسه‌ڭ ، بر گون ،
شو صاغير قبّه ده ، خائب ، سسمڭ دينديكنى ؟
بوهيولايه ده بر كرّه جك‌اولسون باق كه ،
ابديّاً طويه‌يم قبريمه نور ايندیكنى .
حلوان ١٠ تشرين ثانى ١٣٤٧

— ٦ —

آقطارير ساحله مولدجى‌بى بر كهنه قاييق .
قوشه رق ، طوغروجه مابينه آلير قارشى چيقان ؛
« نرده قالدڭ ، خواجه ؟ دير ، والده سلطان اوزمان ،
سن ده قلا شلق ايدرسه ڭ ، بيزه ايواهلر اوله ! »

— هنوز آقشامدى كه ، گلسه م دييه ، دوشدم ده يوله ،
يورودم خيليجه . . . ديركن — هله سن قسمته باق ! —
أوته دن قارشيمه بر ياشليجه خاتون چيقه رق ،
« آزيجق طورسه ڭا ، اوغلم ! » ديدى . طوردم ، ناچار .
— گوكسڭ ايمانلى يه بسگزر ، سڭا بر خدمت وار ،
آما ردايتمه كه ، ذاتاً بنى محو ايتمش أولوم :
بر پريشان آنايم ، طاغ گيبى اولاد گومدم !
قيزيمڭ جانى ايچين ، بارى بوقير قنجى گيجه ،
شويله بر مولد اوقوتسه‌م ، دييورم ، كنديجه .
ناصيل ايتسه‌م ؟ اوقويان چوق‌يا ، بنم يوفقه ألم . . .
خواجه سڭ ، ألبت اوقورسڭ ؛ هادى اوغلم ، گيده لم .
نه اولور بر يورولورسه‌ڭ ، هادى ، بكلتمه ، گناه !
سن بنم ياورومى شادايت كه ، رضاء لله ،
ايكى دنياده عزيز ايلسين الله ده سنى .

خاتونڭ سوزلرى ديوانه‌يه دوندردى بنى ؛
نه سراى قالدى خيالمده ، نه سلطان ، نه فلان ؛

آچیلان پنجره لر ، گوز قولاق اولمش ، دیگلر .
او آنین قارشیکی ساحلدن آچیلمازمی بیراز ،
صور محشر گیبی سسلر چیقاریر ، شیمدی ، بوغاز !
طوتوشور ، جبههٔ سینایه دونر ، سینهٔ جو :
صدانکه یوزلرجه یانیق نی صاوورور ، یریر ، آلو !
قایالردن ، قیییلردن بر آتشدر چاغلار :
لحن داود ایله ایکلر ینه گویا طاغلر !
آه او قدسی نفس اشباحه ایدرکن سریان ،
— قاره لر وجدایله پرجوش ، صولر پر غلیان —
دم چکوب ، دم طوته رق ایتمه یه باشلار فریاد ،
بوغازڭ هر طرفندن بر الهی انشاد :

« سلطان رسل ، شاه ممجدسكْ ، افندیم !
بیچاره لره دولت سرمد سكْ ، افندیم !
منشور « لَعَمْرُكَ » له مؤید سكْ افندیم !
دیوان الهیده سرآمد سكْ ، افندیم !
سن احمد و محمود و محمد سكْ ، افندیم !
حقدن بیزه سلطان مؤید سكْ ، افندیم ! »
. . . .

کسیلیر ، گیت گیده ، تدریج ایله سسلر آرتیق ،

— بکله مك نافله ، حالا نه گلن وار ، نه گیدن !
— حرم آغا سنده خبر ..
— آ گلا یه بیلسه‌ك ، نه دییور ؟
— اوقو ییك ، بکله میكْ امرینی تبلیغ ایدییور.
غالبا والده سلطان غضب ایتمش خواجه یه ..
— غضب ایتدیسه ، چاناق طوتدی حریف ، طوغروسی یا ·
بر سرای خلقنی — سلطانله برابر — هیچه صای ؛
بونجه دعوتلی یی ، دعوتسزی بکله‌ت برآلای ؛
« اویون ایتدم سیزه ؛ هی‌سرسم آداملر! » دییه ، گول !
چکیلیر نغمه دکل ... نه یمش ، آناچمش بلبل !
— کیم بیلیر ، عذریی وار ؟
— دیگرله یه مم وارسه بیله !

باشلانیر مولده معتاد اولان آدابیله ؛
اوگجه توحید اوقونور ، غشی ایله دیگلر هرکس .
او ، گوزل ، صوگره مؤثر ، سکز اون پارلاق سس ،
کیمی یرلرده آلـهی ، کیمی یرلرده طوراق ؛
کیمی یرلرده جماعتله برابر جوشه رق ،
قالان اوچ بحری ترنمله ، چکر کن « آمین ! »
تا اوزاقلرده چاقار ظلمت ایچندن بر أنین .
گیجه نكْ قابی طورور ؛ أورپریر اینلر ، جنلر ؛

یازما سجّاده لر آرتیق یره ، بوی بوی ، سریلیر.
طوغرولور قبله یه هرکس ، قیلینیر شیمدی نماز ؛
دیرکن « آمین ! » چیکیلوب عرض ایدیلیر حقه نیاز .
— باشلاییلك مولده!
— لکن ، هانی ؟ مولد خوان یوق !
— صوردورولك !
— هیچ ده گورن برکیشی ، برتك جان یوق!
— اسکداردن کله جك سوزده ، اولور شیمی که بو ؟
باری سوز ویرمه ...
— آدام سن ده ، بیراق مجذوبی !
— بنجه عینیله کرامت دلینك گلمدیکی :
شو الهیجیلرك هپسی اوقور اوندن ایی .
— بیلهمم .
— دیکله دیکز شیمدی . .
— أوت ، چوق یوکسك ..
اما حضرتله قیاس ایتمه یه گلمز .
— نه دیمك ؟
— او آناچ بلبله أش بسلهمز آرتیق یووالر .
— پك اوچوردك ، آبکم !
— یوق ، بن اوچورمام ،او اوچار .
ساده بر گلسه ... فقط گلمدی ، بیلمم که نه دن ؟

طیلسان ، تاکیه ، نظرلقلی خوتوز ، آبانی ،
ماوی بونجوق ، اویانك تورلوسی ، دال دال یمنی ....
آما برچوقلری دعوتلی دکلمش ، کیمه نه ؟
بو آچیلماز قاپیلر ، شیمدی ، آچیق هر گلنه.

حولی ، طیش باغچه ، حرم باغچه‌سی ، طاشلق ، یریر ،
مدّ وجزرك أبدی ساحه سی : بوی بوی سینیلر ،
که دوناند قجه اوبا شلر له ، همان ، چپ چوره ،
طابلالر ، آی‌دده چیقمش گبی ، باشلاردوره !
یاییلیر بایغین ، ایلیق بر بوغو ، برطاتلی دومان ؛
چوزولور بوس بوتون آواره سیگیرلر اوزمان .
قفالر توتسوبی آلدقجه دونر ، مست حیات ؛
ایکی أل بر باش ایچین ، کیم کیمه آرتیق ؟ هیهات !

اورته قاتلر ، صوفالر ، بللی که دعوتلیلره :
سوفره لر تخته نك اوستنده دکل بر کرّه ؛
پرده ، اولدقجه مراسمله مکلّف حضّار ؛
صوگره ، قالقوب اوطورانلر بوتون اصحاب وقار .

یاتسی برخیلی گچر ، چیفته اذانلر ویریلیر ؛

سعید پاشا امامی ۱)

جوشار آویزه‌لر آرتیق ، کوپورور قندیللر ؛
بو ایشیق چاغلایانندن بوتون آفاق ایکلر !
یالینك جبهه‌سی ، اولکر گیبی ، باشدن باشه نور ؛
نیم آچیق پنجره‌لر ، رنك وضیادن مخمور .
آل ، یشیل ، ماوی فنرلر له دونانمش قییلر ؛
مرو سیمینلر آتیلمش صویه ، تیتره‌ر پارپار .
طالغه‌لردن سه‌کن اوچ چیفته قاییقلر سوکه‌رك ،
سوزولور ساحله ، شاهین گیبی ، یوزلرجه کوره‌ك .
بر طرفدن بو آقین یوکسه‌له طورسون قاره‌یه ؛
بر طرفدن دوکولور اوگده‌کی صفلر سرایه ،
ریختیمك طاشلری ، زمرد گیبی ، ایران خالیسی:
صوده بیتمش چمن ، اوستنده‌ده سلطان یالیسی !

رنك رنك آچمش اوباشلر ، بیر یکن محشره باق :
فس ، آرا کیّه ، صاریق ، یازما ، بور ومجوك ، یاشماق ،

---

۱) اخلاقده سسی گیبی الهی اولان بو آدامی چوجوقلغمده برکرّه دیکله‌مشدم . سعید پاشانك کیم اولدیغنی بیله‌میورم.

قوجه آرسلان ، هانی ، اوكمش ده یاراتمش یارادان !
اویله بر توبه گچیردك كه ، حقیقت ، دكدی ؛
آز بلامیدی ، سحر وقتی ، اوطوفان نه یدی ؟
چیكنه دك طالغه یی ، گردابی چیقاردك طارایه ؛
یوستی جودی یه یاناشدیردك ، آتیلدك قارایه .
صاللامش تكمه یی بر ملكه ، دییورلر ، ادهم ؛
یومروق آتمش می یاریم بیگلكه ؟ هیچ ظن ایتمم !
حق ارنلر ، ای باق كندیكه ، مقدار یكی بیل :
سنده در نسخهٔ كبری ، اوقو مثلرده دكل !
سن نه جوهرسك ، آدولتلی ، نه جانسك ، بیلسه ك !
عبا آلتنده كی سلطانلره سلطانسك سن .
سن كه كوثر طاغیدان حیدره قولسك آنجاق ،
سكا ایصمارلامایان ، كیملره ایصمارلایه جق ؟ ...

. . . .

هادی اولاد ، دده سلطان نه ایچر ، بر صوركه ...،
طولدوروك درویشه بندن ایكی بیگلك ، یوركی !

حلوان ١ ایلول ١٣٤٦

لکن آلدیرمایور احمد ، جریانلر مدهش ؛
قارنی ایرکیلسه ، باجاقلر گیده جك ، هم نه گیدیش !
« نه او ؟ میخانه یه گلمد کمی ؟ صاقین گیرمه ، دایان !
آمان احمدم ، صوگی پك یامان !
قوزوم احمدم ، گیره یم دیمه !
مولا ایسته مم ، ویره یم دیمه !
آصیل احمدم ، قاصیل احمدم !
بو گچید بلا ، اصل احمدم !
اونه باتمه لر ، نه بوغولمه لر ! »

آصیلیر ، بوش ، قاصیلیر ، بوش ، ددهم الك صوگره طالار.
« باری میخانه یه دوشدك ، به مبارك درویش ،
ایچمه دن گچ که دیسینلر : دده سلطان أرمش !
هادی احمد ، هادی یاوروم ، هادی صوك برغیرت ! ... »

. . . .

« لکن احمد ، بو نه غیرت ، نه تحمّل ، حیرت !
سن قورول لوك گیبی میخانه یه ، سرپوستی ، اوطور ؛
یان ، طوتوش ، صوگره طایان: طاغ گیبی طور ، طاش گیبی طور !
طاغ دیمش ، طاش دیمشم ، طوغرومی لکن ؟ نه گزر !
اونی بر زلزله صارصار ، بونی بر طالغه ازر .
سنی قاچ زلزله در یوقلادی هیچ صارصامادن ؛

٧٢

دەوریلن دەوریله طورسون ، ددەم « الاّ الله ! » دیر ؛
جامی صارصار ، طامی صارصار ، تەپینیرکن ترتر !
بوقدر ولوله اویناتسەیرندن یا بیراز ،
نه حرون شی که « زمان » هیچ یورومز ، هیچ طینماز !

درویش احمد ، بوسفر ، « بن یورورم ! » دیرمی سکّا !
« آمان احمدم ، بکّا باقسه کّا !
بوزه جقمیسكْ ینه توبه کّی ؟
قیره جقمیسكْ یکّیدن بنی ؟
صاقین احمدم ، گیدەیم دیه . »

جذبه قوّتلیجه کلمش که طیشاردن دده مه ،
بو ایچندن قاباران سسله هیچ ایرکیلمەیەرك ،
حق ارنلر یوله بر دوشمه دوشر : یل ییه لك !

« درویش احمد ! گیدییورسكْیا ، صاقین صاپه صوله !
ایشته باق ، دیرسه که گلدكْ ، گوره یم شیمدی : مولا !
بو گیدیش خیر دکل احمدم ،
طایان احمدم ، دیکیل احمدم !
آمان احمدم ، گوره یم سنی ،
دایان احمدم ، گوره یم سنی ! »

درويش احمد ١)

« بر عمر در ايچيورسكڭ ، بيراق آرتيق شونى ! » دير ؛
درويش احمد بو هدايتله همان توبه ايدر ،
آما برتوبه كه : بيگلـﻪكلرى چار پار ديواره ؛
طاس ، چاناق ، دستى ، پريشان ، سرپلير تخته لره .
راقى طوفانى ، صوگردابى آليركن اوطه‌يى ؛
آنا فورلرله دونركن مزه لر فيرطولايى ؛
بركرامتله ددهم پوستى اوطوردوب سديره ،
اورادن ، مست ظفر ، باقمايه باشلار سيره .
باشلار امّـا ، پك اوزون بويلو سيردن بيقيلير ...
درويش احمدده بيزم ، اوكه‌يه وارماز ، صيقيلير .
قالقار ، اولماز ، ياتار ، اولماز ، دونر ، اولماز ديديكى ؛
نه يله طولدورسه اوبرتهرلو قاپانماز گديكى ؟
ذكرايدر ، وحدته گيرسه م دييه زورلار ، گيره مز ؛
هوچكر ، سينه دوگر ، هيچ برى اكلنديره مز .
ساعتڭ عمرى صولوقدن ده قيصه يكن ، هانى ، دون ،
او ، نه ييللر دەويرير ، ثانيه گچدكجه بو گون !

---

١) توفيق نيزنكڭ اوچ بيڭ دورت يوزنجى توبه‌سندن استغفاسى منا سبتيله .

٧٠

نه اثر نه ده سمر

« أولن انسانمیدر ، اوندن قاله جق شی : أثری ؛
براشك گوچدیكی ، اوندن ده نهایت : سمری . »

آثار بویله بوبورمش ، دییه ، بیگلرجه آلین ،
نه تهالكله دوكر ، دوكدیكی بیچاره تری !
شو بقا حرصنه عقل ایردیره مم ، برتورلو ،
صورسه‌لر ، بنجه ، تمایللرك الك دربدری :
هادی ، طوپراقده سیلینمز برایزك وار ، نه چیقار ،
باغلی اولد قجه تلقی یه حقیقی دگری ؟
دون ، بینلرده قیامت قوپاران «حكمت» ی آل ،
بوگونك ذوقنه صور : بش پاره ایتمز جگری !
گوندوزین ، باشلرك اوستنده گزن « شاه اثر » لك ،
گیجه ، شاید ، آراسه لك ، مزبله در بلكه یری !
أیسته ین آلمایه باقسین بوینك أولچوسنی ،
گری طور سن كه ، پشیمان آتیلانلر ایلری .
بیلیرم : « هپ ده سمر مش ! » دییه جك استقبال ،
تكمه لركن شو قابارمش صیره كومبه لتیلری .
اونه چوق بیلمش آدامدركه : گیدر سس‌سزجه ،
نه أثر مش ، نه سمر ، كیمسه نك اولماز خبری !

حلوان ٢١ مارت ١٣٤٦

٦٩

ظلمك كه ، زوال عقلنه گلمزدی ، گیردی !
عالمره ، رحمتدی ، أوت ، شرع مبینی ،
شهبالنی عدل ایسته‌یه‌نكْ یوردینه گردی .
دنیا نه‌یه صاحبسه ، اونكْ ویرگیسیدر هپ ؛
مدیون اوڭا جمعیتی ، مدیون اوڭا فردی .
مدیوندر او معصومه بوتون بر بشریّت ....
یا رب ، بیزی محشرده بو اقرار ایله حشرایت .
حلوان ١١ ربیع الاول ١٣٤٧

بر گیجه

اون دورت عصر اوّل ، ینه بر بویله گیجه یدی ،
قومدن ، آیك اون دوردی ، بر اوكسوز چیقیویردی !
لـكن ، اونه خسراندی كه : حس ایتمدی گوزلر ؛
قاچ بیك سنه در ، حال بوكه ، بكلشمه ده لردی!
نردن گوره جكلر ؟ گوره مزلردی طبیعی :
بر كرّه ، ظهور ایتدیكی چول الك صاپا یردی ؛
بر كرّه ده ، معمورهٔ دنیا ، او زمانلر ،
بحرانلر ایچنده یدی ، بو گوندن ده بتردی .
صیرتلانلری گچمشدی بشر بیرتیجیلقده ؛
دیشسزمی بر انسان ، اونی قاردشلری یردی !
فوضی بوتون آفاقنه صارمشدی زمینك ،
صالغیندی ، بو گون شرقی ییقان ، تفرقه دردی .

دیركن ، بویومش ، قیرقنه گلمشدی كه اوكسوز ،
باشلرده گزن قانلی آیاقلر صویه ایردی !
بر نفخه ده انسانلغی قورتاردی او معصوم ،
بر حمله ده قیصرلری ، كسرالری سردی !
عجزك كه ، أزیلمكدی بوتون حقّی ، دیریلدی ؛

بیز ، قومده چیروزلر گیبی پیشدکجه پیشرکن !
سیز ، مرمره آفاقنی دوربینله سوزرکن ؛
بیز ، پویرازی گورسه‌لك دییه ، داملرده گزرکن !
سیز ، یلکنی آچمش ، صویك اوستندن آقارکن ؛
بیز کوپلره بینمش ، سیزه حسرتله باقارکن !
انصاف ایدیگز : قوپمایه جق شیمی قیامت ؟
البتّه قوپار . دیگله پاشام ، جدیگه رحمت :

بن هکبه لیدن وار گچرم شیمدیلك ، ا نجاق ،
اوچ بش گون ایچین یك خوش اولور رملهده قالمق .
حلوان ١ آغستوس ١٣٤٥

ظنم ، متقاعد شعرادن اولاجق كه :
هيچ بر يكيلك يوق ، حريفڭ هر شئيى اسكى .
حالا نه صاقالدن گچه بيلمش ، نه بييقدن ؛
آثارى ده ممنون گورونور كهنه‌قيايقدن .
هجرى ، قمرى آيلرى ازبر صاياز امّا ،
يكرمنجى عصر ذهننه‌صيغماز نه معمّا !
معمورهٔ دنيايى دولاشديسه ده ، يربر ،
صوڭ صوڭ ، «هادى سن‌قومده بيراز اوينا !» ديمشلر . »

ياهو ! صورو گز بر : باقالم طاقتى‌وارمى ؟
قايناركن آدام او يناميق ايستر مى ؟ صارار مى ؟
اى هكبه لى اقليمنه قيشدن چكيلنلر ،
اى آفريقا تمّوزينى افسانه بيلنلر !
اى ياغ گيبى اوچ چيفته قايقلرله قايانلر ،
اى مالتپه دن پنديكى بر حمله صايانلر !
اى چاملرڭ آلتنده سريلمش ، اوزانانلر !
اى هر نفس آلدقجه عمرلر قازانانلر !

سيز ، چاملرى اوردر ، صاقينيركن جريانندن ؛
بيز ، بو درومه صارقارده قاچاركن غلياندن !
سيز ، مرجانڭ اعلاسنى آتدقجه شيشركن ؛

٦٥

بر عریضه ۱)

ای باد صبا ، اوغرایه جقسڭ یا شماله ؟
بیلمم ، برایشم وار ، سڭا ایتسه‌م‌می حواله ؟
وقتا که سکز یوزمیلی بر نفخه ده گچدڭ ؛
وقتا که بزم یرلری رؤیا گیبی سچدڭ ؛
دقتله باقین : مرمره نڭ گوکسنه یاتمش ،
صبیرتنده‌کی اورتویسه بوتون زمرده باتمش ،
بر ، هکبه لی ، دیرلر — بیله جکسڭ — آطه واردر ،
اطرافی ده آزچوق اوڭا بڭزر آطه لردر ....
کوردڭ یا ؟ اوت . شیمدی بو ساحلده بیراز طور ؛
هرکس گیبی عبّاس پاشا نڭ کوشکنه باش اور .
سن یولجی آدامسڭ ، باقان اولماز که قصوره ..
عرض ایتدیره‌رك اسمکی ، چیقدکمی حضوره ،
حلوانلیلرڭ همسنڭ اخلاصنی ، ایلکین ،
بر بر صاییویر . بیتدیمی دفتر ، دی که :

« لکن ،
موزون دوشورورصاچمه‌یی بر صاچمه آدام وار ،
منظوم صاییقلار گیبی منظومه‌صاییقلار !

---

۱)ولی نعمتم امیر عبّاس‌حلیم‌پاشا حضرتلرینه

—٥—

چوجوقلره

نه اودونمش باباکز : اولمادی بر بالطه یه صاپ !
او گاسز بکزه میك ، صو کره آتشدر یولـکز .
میشه حالنده یا شانماز ، او زمانلر گچدی ؛
گلن اینجلمش آدام دوری ، همان یونتولیـکز .
آما دقتلی اولیك : بر قفا کز یونتوله جق ؛
صاقین آلدانمایيك : اینجلمه یه گلمز قولـکز !

٦٣

رسمم ایچین

طیش یوزم بویله آغاردقجه آغارمقده ، فقط ،
صورمایيك ایچ یوزیمك رنكنی : یوزلر قاره‌سی !
بنی كندیمدن اوتاندیردی ، حقیقت ، شیمدی ،
بكا هیچ بكزه‌مه‌ین صورتمك منظره‌سی !

سعدیدن ترجمه

بهار اولمش ، چمنلر ، لاله‌لر ، كوللر بوتون بیتمش ؛
كولم ، برسنسك آنجاق بیتمه‌ین حالا شوطوپراقدن .
رثیمی بربولوط شكلنده آغلاركن مزاركده ،
نهایت اویله یاش دوكسه‌م كه ، آرتیق سن ده فیشقیرسه‌ك !

مولد نبی

نه لاهوتی كیجه‌یمشسك كه تكسك سرمدیتده ؛
مشیمه كدن طوغان فردیه حیرانم ، نه فردادر !
ایشیق نامیله وجدانلرده اوندن باشقه برشی یوق ؛
او بر سونسون ، حیات آرتیق مؤبد لیل یلدادر .
پریشان سوزلرمدن بیقمه ، خوش كور ، یا رسول الله ،
قولك شیدادر اما ، آچدیغك واديده شیدادر !

٦٢

تبریك (١)

گوكدن آی پارچه سی حالنده ، او رحمت گونشی ،
أیندی آفاقه بو آقشام ، بو مبارك آقشام .
ابدی قندیلی یاندقجه ، خدادن دیلرم ،
پارلاسین طورسون او ایمان سنك آلنكده ، پاشام !

تبریك

درت طرفدن آقین ایتمش ده ، ناصیل چپ چوره ،
صاره جقلرسه یارین كعبه یی حجّاج كرام ؛
اویله صار سین پاشا مك عمرینی ، حقدن دیلرم ،
طوتونوب أل أله یوزلرجه مبارك بایرام .

صفحات ایچین

« آرقه مده قالیرسك ، بنی رحمتله آگارسك . »
دیردم ، سكا باقدقجه ، آ بیچاره كتابم !
كیم دیردی كه : سن چوك ده سنك آرقه كه قالسین ،
اوغركده خراب ایله دیكم عمر خرابم ؟

---

(١) ولی نعمتم امیر عباس حلیم پاشا حضرتلرینه

٦١

قطعه لر

قصه‌دن حصه

گچمشدن آدام حصّه قاپارمش ... نه ما صال شی !
بش بیك سنه لك قصه یاریم حصّه می ویردی ؟
« تاریخ » ی « تکرّر » دییه تعریف ایدییور لر ؛
هیچ عبرت آلینسه یدی » تکرّر می ایدردی ؟

رسمم ایچین

طوپراقده گزن گولگه مه طوپراق چکیلنجه ،
گونلر شوهیولایی ده ایر ، گچ ، سیله جکدر .
رحمتله آکیلمق ، ابدیت بودر امّا ،
سس سز یا شادم ؛ کیم بنی ، نردن بیله جکدر ؟

رسمم ایچین

برجانلی ایزك وارسه شوطوپراقده ، سیلینمز ؛
أولسه لك ،سنی صیرتنده طاشیر طوپراغك آلتی .
ای گولگه دن امّید وفا ایله ین انسان!
قاچ گون سنی خاطر لایه جقدر شو قارالتی ؟

٦٠

بن اللی بش سنه در تپدیکم یکسانه یولك ،
هنوز صو گلمدن اوزاقـکن ، توکندی گیتدی عمر ؛
طوتوب ده بر گری دوندم می ، یاندیغم گوندر !

حلوان ٤ شباط ١٣٤١

٥٩

حسام افندی خواجه

ناصیلسه اسمنی طویمش که بندگاننددن ،
حسام افندی بی آلدیرمق ایسته مش سلطان .
اراده لر گلە طورسون ، او ، اعتذار ایده رك ،
سرای جوارینه یاقلاشمامش ، دکل گیتمك .
بوعزّوناز اوزرندن اپی زمان گچمش ؛
گونك برنده ، بشکطاش طرفارنده برایش ،
سوروکلەمش اوحوالیه مثنویخوانی .
طویونجه وقعه یی عبد المجیدك ارکانی ،
« چاغیرته لم می ؟ » دیمشلر ؛ « أوت » دیمش ، خنکار ؛
طاقیم طاقیم یوله چیقمش همان سلاحشورلر .

•

حسام افندی هنوز طولمه باغچه لرده یکن ،
گلوب یتیشمش آداملر ، أوچر بشر ، گریدن .
— افندیمز بیزی گوندردی ، چوق سلام ایدییور ؛
« گوروشمك ایسته یورم ، کندی ایسته مزمی ؟ » دییور .
اوزون دکل که سرای ، ایشته دورت آدیملق یر ؛
همان دونوك ، گیده لم ، هیچ دوشونمه ییك بوسفر !
دونوك ، رجا ایده رز ...
— دیکله ییك ، صبرلی اولیك :

بیراق ، خلقتده هیچ سس یوق ، بیراق ، مجذوبڭڭ فریاد ..
بیراق ، تهلیلم آرتیق طالغه لانسین ، هرچه باد اباد !

. . . .

قیییلماز لکن ، اللهم ، بوغشی اولمش یاتان وجده ...
بیراق ، « خلقت » له اولسون وارلغم یکپاره بر سجده !

حلوان ١٥ کانون ثانی ١٣٤١

٥٧

خایر ! بر باشقه روح اسمش که ، آقشام ، سرمدیتده:
اویاندم ، فجره باقدم ، تیتریور پارپار مشیتده .
اوجوشقون نعره‌لر بی تاب ؛ اوطاشقین ذرّه‌لر مخمور ؛
اوطوفانلردن آنجاق تره‌یور مشرقده تك بر نور .
اوگوم گوك قبّه ، سینارنکی طونمش ، بر آووج طوپراق :
ایشیقلر یوسکورورکن ، شیمدی خشیتلرله مستغرق !
او اجرام ، آه او گوزلر اویله فانیلرکه مولاده ،
دونوب برکره اولسون باقمایورلر آرتیق ابعاده .
ده کیزلر ، طالغه‌لر ، طاغلر ، آغاجلر ، گولگه‌لر طالغین ...
الهی ! أورپرەنتك گولگه‌یوق باغرنده آفاقك .
صبا طورغون ، صولر طورغون ، گولك طورغون خیالنده،
نه معنیدار اوگوکلر ، قدرتك بر وحی حالنده !

بو وحدتزاره دون باقدم : نه میخانه یدی جوشا جوش !
بوگون رندانی گوردم : باشقه بر پیمانه دن بیهوش .
بوتون دنیا سریلمش صونديغك وحدت شرابندن ؛
بن ایم مست اولمایان مجذوبك ، اللهم ، بنم میدان !
بیراق ، خاسر قالان سیرنده معراجم دوام ایتسین ؛
رکوعم یرده تیتررکن ، خشوعم عرشی تیترتسین !
الهی ! سرسری برطامله کم ، یتمزمی خسرانم ؟
بیراق ،طاشسین ده جوشدورسون شو وحدتزاری ایمانم .

سجده

شهودندن جدادر ، چوق زمانلر واركه ، ايمانم ؛
بو وحدتزاره — گويا ! — گلدم امّا بيك پشيمانم:
حضور امكانى يوق ، دنيايى ايتمش جذبه‌نك استيلا ؛
نه‌خسراندر ، الهى ، معبدم ، چپ چوره ، واويلا!
درينلكلر ، قوووقلر ، قويتولر ، شلاّله لر ، يارلر ،
بولوطلر ، ييلديريملر ، چوللر ، انگينلر ، صولر ، قارلر ،
گونشلر ، گولگه لر ، آيلر ، شفقلر .... هپسى چيغليقده ،
گلير طراقه‌لر چاقدقچه اجرامك قاراڭلقده !

صبا طاغلرده صوراوفلر ، جوشار راديده بيك محشر ؛
ده‌كيزلر يوكسه‌لير ، سللردونر ، طاشلر سماع ايلر .
افقلر چالقانير ، قاينار ضيا گردابى گوكلرده ؛
عصرلر ده‌وريايير : چاملر ، چينارلر چيرپينير يرده .
بوتون ذرّاتى صنعتك برموءبّد نشوه دن سرخوش ؛
دماغم سرخوش ، روحم سرخوش ، الهى ، بن نه ياپسه‌م بوش!
عمرلردر ، گوزم يوللرده ، حالا بكلرم ، حالا ،
شهود امكانى يوق ، جوشدقجه خلقتدن بو واويلا .

*
* *

خراب انقاض ایماندر ، یا تار خیبتله یرلرده ،
نه بکار ، سن گچرکن پایمالك اولمایان سجده ؟
بوتون جـّویله ، اجرامیله اینسین ، تارمار اولسون ،
نه در معناسی برقلبك که، آفاقنده سن یوقسك !
گونشلر گچدی ، آیلر گچدی ، آرتیق گل که ، مهمانم ،
شهودندن جدا ایمانله یوقدر قالمق امکانم .

حلوان ۱۰ کانون ثانی ۱۳٤۱

٥٤

هنوز روحم ، فقط ، بر یاغمورڭ بیكْ جانله مشتاق .
سن ای دلبركه ، سرپیلدكجه خنده‌كْ ، فیشقیریر ، یریر ،
سمالردن ، زمینلردن شفقلر ، لاله‌لر ، گوللر ؛
شو أو كسوز یورده بر گولمزمیسكْ ؟ حالا یتیمكدر ؛
بوتون یانغینندی ایندیردكلرڭ ، بر گون ده نور ایندیر ·
خایر ، بن خنده‌دن گچدم ، جلالكْ ایتمسین تهدید ،
آچار خشیتله طونمش هر سجودم رنك رنك امّید .

الهی ! پك بوكالدم ، نرده نورڭ ؟ نرده غفرانكْ ؟
جهنم گزدیروب طورسونمی آفاقده هجرانكْ ؟
أوت ، غفلتدی صنعم ، لكن انسان غفلت ایتمزمی ؟
ییقاندم برعمردر دوكدیكم ، یاشلرله ، یتمزمی ؟
گل آرتیق ، ماسوی یوق ، شیمدی یوردمتا گری یوردمدر :
بوتون حجره‌مده ایمانم ، یاتان ، یر یر ، سجودمدر .
نه عرفانمده بر ابزوار ، نه وجدانمده ، ای یزدان ،
او سجّاده‌یله قندیلدن سینن بیگانه روحمدن .

الهی سینه‌مكْ چینلار طورور یادگله ابعادی ،
نه یاپسین عابدڭ سنسز بوویران وحشت آبادی ؟
نه در معناسی ، معبود اولمادقدن صوكره ، محرابكْ ،
ركوعكْ ، خشیتكْ ، وجدڭ ، بوتون بیچاره اسبابكْ ؟

٥٣

هجران

— بو بر معبد سه ، چیر چیپلاق یاقیشماز ، صوکره غایت لوش ؛
گلن : معبود ؛ ایشیق بول ، یابغی بول ، گیت باشقه
یردن ، قوش !

همان بر قندیل آلدم قومشولردن ، برده سجاده ؛
دیدم : « گل شیمدی مهمانم ، سعادتگاهك آماده . »

نه یا گلمیش مش حسابم : هیچ قاپیمدن گچمزاولدك باق !

الهی ! سوکدم آتدم ، ایشته حجرهم شیمدی چیر چیپلاق :
نه آفاقنده تك قندیل ، نه محرابنده سجّاده ؛
ازلدن بیلدیکك طوپراق ، بوتون وارلقدن آزاده .
سریلمش سجده لردر بکله ین یرلرده مهمانی ؛
بو عریان شعله دیرسه لك ، سینه مك پایانسز ایمانی .
الهی ! بر خطا ایتدمسه ، آلویرمزمی خسرانم ؟
گونشلر طوغدی ، آیلر طوغدی ، بن حالا پریشانم !
چاقار شیمشکلرك قارشیمده ، ییرتار ، چیکنر آفاقی ؛

ازلدن صونديغڭ شهلا نگاهڭ مستی يم حالا ! (١)
گل ای ساقئ باقی ، گل ، ألستڭ يادی شاداولسون :
ياريم پيمانه صون ، برجرعه صون ، تك عينی ميدن صون !
او لاهوتی شرابڭ وحيی هرذرّه‌مدن ايگلركن ،
بوتون آهنك خلقت برزمان دينسين انينمدن .
گل ای دنيالرڭ مولاسی ، ای ليلای وجدانم ،
سنڭ ياداولديغم سينه گده اولسون ، وارسه ، پايانم !
حلوان ٥ كانون ثانی ١٣٤١

---

(١) « جانمه بر مرحبا صوندی ازلدن چشم يار ،
اويله‌مست اولدم كه غيرڭ مرحباسن بيلمه دم ! »
احمد پاشا

ناصیل طورسون ، بنم بیچاره گولگه م ، سندن آیریلمش ؟
گونشلردن دگل ، یارب ، سنڭ سینه گدن آیریلمش !
هنوز یادمده در بزمگده مدهوش اولدیغم دملر ؛
اودملردرکه یادندن قوپار بینمده بیڭ محشر !
طوتوندڭ کبریادن برنقاب ، اوچدڭ نگاهمدن .
الهی ، بیڭ تجلّی برق اورورکن قبله گاهمدن ،
اورور محرابدن محرابه آلنم شیمدی خسرانله ؛
تسلّی بولماناڭ امکانی یوق فردای غفرانله .
سریلمش ، سجده مڭ ایگلر طورور یرلرده معراجی ؛
سمالردن گلیر عمّانلرڭ تهلیل امواجی !
قارا گلمقار ، آیشیقلر ، گولگه لر صوصسون که ؛ اللهم ،
بوتون دنیایی ایگله تسین بنم سجده م ، بنم آهم .

عمرلر گچدی ، سن یوقسڭ ، گل ای بردانه جك معبود ،
گل ای بردانه جك غائب ، گل ای بردانه جك موجود !
یاصیپریلسین شو وحدتگاهی وحشتزارایدن هجران ،
یابر نفخه گله سرپیلسین بوخاسرقلبه اطمینان .
خایر ، ایمانله ، اطمینانله دینمز روحمڭ یأسی :
نه آفاق ایسترم سنسز ، نه انفس ، طام طاقیر هپسی !
سنڭ مجنونگم ، برسنسڭ آنجاق طاپدیغم لیلی ؛

کیجه

استاد حکیمم فرید بك افندی یه

بوتون قندیللرڭ تهلیله طالمشلر ... شاشیردم بن :
ناصیل معبدکه صنعتڭ ، سرمدی بر سجده کوك قبّه ڭ !
قاپانمش ، تیتریبور دنیالرڭ خشیتله قارشیڭده ؛
ملکلر ، صانکه باش کسمش ، طورور دامان عرشڭده .
نه رنکارنك عبودیتله ، یارب ، هرج ومرج آفاق :
قارا کلمقلر ، ایشیقلر ، کولکه لر ، لبریز استغراق .
بو استغراق اویاندیرمازمی ، دورایتدکجه ، اکوانی ،
پریشان روحمڭ ایکلر خراب اوتار ایمانی .
پریشان : چونکه یوکسه لمش دکل فریاد کمراهم ؛
شو محشر محشر انوارڭ بیراز یول ویرسه ، اللهم !
أوت ، میلیارله عالم وجده کلمش بعد مطلقده ؛
بنم بیچاره کولکه م چیرپینیر بر طامله طوپراقده !
صمیمیدر بوتون کوش ایتدیکڭ آواز خلقتدن ،
نیچین کوز یاشلرم خیبتله دونسون سرمدیتدن ؟

دیورلر ، هپ سنڭ شمسڭدن آیریلمش ، بو اجرامی ...
الهی ، اونلرڭ بر آن ایچین اولمازسه آرامی ؛

٤٩

یاپراقلری ییرتیق ، سورونور پرده ، پریشان .
« وحدت » می شعاریدی ؟ گوروك شیمدی گلیك ده :
هر پارچه سی بر ملعبه ایامك آلنده !
تاریخكه موعودِ أزلكن « ابدیت » ،
ای ، تفرقه زهریله شاشیرمش گیدن ، أمت !
« نسیان » ه چیقان یولده می قالدك گمراه ؟
لاحول ولا قوة الا بالله !

حلوان ١٢ كانون ثانی ١٣٤٠

٤٨

« كوتور ! » دييوب بڭا اعاده سس كلن جهتى .
نه ياپسه‌م ايچمه‌يه جك ، بوشدى ، آ گلادم ، ابرام ؛
او يوكسه لن سسه قوشدم كه : عاصمك اوغلى هشام .
گورنجه گولگه مى بردن كسيلدى نوحه لرى :
صو ايسته‌يوردى غريبك دونوب دوران نظرى .
ايچيرمك اوزره اگيلدم ، اوچنجى برقيصه « آه ! »
خير يلتيلر له بوشاتمازمى قارشيدن ، نا گاه !
هشامى گوركه : او حالنده قاشلريله بڭا ،
« بن ايسته مم ، هادى ، گيت وير ، دييوردى ، هايقيرانه . »

اپى زمان آرادم آه ايدن او محتضرى ....
يتيشدم ، اوح ، قاوريشمشدى حقه صوڭ نظرى !
هشامى بارى بولايدم ، ديدم ، همان دوندم :
مگر شكارينه بندن چابوق يتيشمش اولوم !
ديمك ، بر عمجه مك اوغلنده واردى ، وارسه ، اميد . . .
قوشوب حذاسنه گلدم : او قهرمان ده شهيد . »

* * *

شرقك كه مفاخر طولو ، ماضىء كمالى ،
يارب ، نه او گوللاز ياره در شيمديكى حالى !
شيرازه‌سى قوپمش گيبى ، منظومه‌ء ايمان ،

٤٧

وحدت

حُذَيْفَةُ الْعَدَوِى ديركه :

« حرب يرموكڭ »

يامان قيزيشديغى بر گوندى ، پك صيجاق بر گون .
ايكيندى اوستى بيراز گولگه‌ينجه ، صانكه ، قتال ،
سلاحى آتدم الـمدن ، صو يوكه‌نوب درحال ،
مجاهدين آره سندن آچيلدم امداده ،
آغير ياره يله اوزاقلرده قالمش افراده .

نه معركه يدى كه ، چپ چوره ، گوكسى قاندى يرڭ !
خدايه قلبنى آچمش ، يا تان بو گوكده لرڭ ،
شهيدى چوقسه ده ، غازيسى هيچ مي يوق ؟ ، . . ديركن ،
درين بر ايڭله‌مه طويدم . . . فقط ، بوسس نردن ؟
صيره‌يله او قشاديغم سينه‌لر بوتون بى روح . .
مگرسه عمجه‌مڭ اوغليمش ايڭله‌ين مجروح .
ديدم : « بيراز صو گتيردم ، ايچر ميسڭ ، ويرسه‌م ؟ »
گوزيله « وير ! » ديمك ايستركن ، آرقه‌دن بر الم
انينه باشلادى . باقدم : نـگاه مرحمتى ،

٤٦

شهیدلر آبده سی

ایچین

گوك قبّه نكْ آلتنده یا تار ، آل قان ایچنده ،
ای یولجی ، شو طو پراقلر ایچین جان ویرن اَرلر .
حقكْ بو ولی قوللری طاش تربه یه گیرمز ؛
غفرانه بو رونمش ، یالڭز فاتحه بكلر .

حلوان ٢٧ كانون اول ١٣٤٠

نه آشیانلری آزمشدی ، کیم بیلیر ، شوقایا ؟
طوقونسه م آغلایه جق ، سویله مزکه قاچ قانی وار ،
اوزاندیغك چوقورك ، قارشیدن باقان شودیوار .
نه یوزله سویله یه بیلسین : شریك خسرانی !

بیله یدم ، ای قوجه مصرك آلـه عریانی !
مزاره ، هیکله عائد بوتون بو ولوله لر ،
بقاك ایچین می حقیقت ؟ مرامك اویسه ، هدر :
أوت ، بوتون بشرك حقیدر بقا املی ؛
فقط بو حقی نه طاشدن ، نه لشدن ایسته ملی !

حلوان ۲۹ کانون اول ۱۳۲۹

٤٤

گچن حیات سفیلك ـ كه هپ چامور ، هپ قان ! —
ده شیلدی ، طاشدی ده بر گون صمیم یادگدن ،
اولوثی گوردك ، اوتاندك ، تركله اوغدكی ؟
آغارمایورسه ، ندامت سلنده بو غدكی ؟
خایر ، حیا دینیلن رنك او چهره دن نه اوزاق !
یومولدی گیتدی گوزك ، کیرپیكك یا شارمایه رق !
صیغیندی مومیایه جیفه لك ، یگانه شاه اثرك ؛
فقط ، صیغیندیغی غفرانه روح دربدرك ؟

حیاتكك ده شیویرسه م برنجی پرده سنی ،
قولاقلرم دویه جق چپلاق أتلرك سسنی .
او أتلرك كه آلو یوسكورن صیجا قلرده ،
توتر طوروردی ، اینن قیر باجكله قالقارده !
یورولمق اونلر ایچین بر بیلینمدك حقدی ،
او أتلرك كه بوتون حقی پارچه لانمقدی !

گوزمده جانلانیور ، شیمدی ، دور محتشمك ؛
ناصیل خیالتی قوملردن اوغرا دیسه ، دمین .
فقط ، نصیبنی آلمش كه هر طرفده عباد ،
یتیم ایكیلتیسی ، آنجاق ، كسیلمه ین فریاد !
نه خانمانلری یيقدك یيقیلمادن شورایه ؟

٤٣

شو گوردیکم می نهایت ، بولش می عاقبتك ؟
بونك می او غرینه میلیونله روحی ایگله تدك ؟
شئامتك نه‌ده اینمش که جوّی استیلا :
حیاتك آیری فلاکت ، مماتك آیری بلا !
اوت ، سن ایله یه مزدك ستون ستون فوران ،
بوشانماسه بدی او تر بی گناه آلینلردن .
زهرلی اوت گبی فیشقیردی هیكلك ، یریر ،
صولاندی چونکه شو وادی بشر قانیله ، بشر !
زمینه صیغمادی بر تورلو ، قورقارم ، جسدك ؛
یازیق که مرداری طوپراق بولوب ده اورته مدك !
ده کرمی طاغلری طیرناقله ، دیشله او یدوره رق ،
ایچنده برلش ایچین محتشم سرای قورمق ؟
نه در بوقوقشه دنیاده اولمادق تکریم ؟
نیچین نصیبی دکل روحكك بوناز ونعیم ؟
مرامك اولمه یه بیلسه‌کسه ، اولمه مك ممکن :
صاچوب صاووردیغك انفاس عمریكك ، لکن ،
دیدك ده برقاچی اولسون خدا یولنده فدا ،
شوماوی قبه یه گومدکمی برسورکلی صدا ؟
اولوم صاچارکن او شیمشکلی گوزلر آفاقه ،
اکیلدی باقدیمی طوپراقده جان ویرن خلقه ؟
شو طویغوسز یوره کك صوصدوروب لئامتنی ،
یانیق یورکلره صوندکمی یاد رحمتکی ؟

خشوع ایچنده طواف ایله مشدی هیکلنی ؛
بو فرعون ، بو گوروکز قضا ، بو صاقلی بلا ،
که برزمان طاپیلوب دیندی : « ربنا الاعلی ! » ....
نه انتقام الهـی ، نه سرمدی خسران :
گلن ، گچنلره عبرت ، یاتار سفیل ، عریان !
صویولمادق آتی قالمش ، بیلینمیور کفنی ؛
آچیقده ، مومیاسی حالا طاغیلمایان ، بدنی .

بوچهره میدی که تیترردی قارشیسنده زمین ؟
بونك می خنده سی آفاقه طرح ایدردی انین ؟
خاییر ، بو ، چهره دکل شیمدی ، بر سجلّ عذاب :
بوتون خطوطی پریشان ، بوتون مآلی خراب .
برر سیاه اوچوروم گورله ین ، چاقان گوزلر ؛
او ییلدیریملرك آرتیق یرنده یللر اسر !
أولوم درینله شه طورسون چوکوك شاقاقلرده ،
دوکوملی بر آجی خسران هنوز دوداقلرده .
نه در دوشوندیکی ، بیلمم ، او سیره لن صاقالك ؛
بر اضطراب مهیمك زبونی لکن آلین .
یانیق کوتوکلره دونمش ، قارین ، قاصیق ، آل ، آیاق ؛
یاقینده کو لله نه رك هپسی تارمار اولاجق .

٤١

شو پرده پرده ستونلرده ایشته بر تفصیل .

یکی ، او نرده ؟ دییوردق ، همان ظهور ایتدی ،
بنکلی قیر میزی بکزیله پارلایان لحدی .
آچیقدی أوستی ، قاپاق ، شیمدی ، برقالین جامدی ؛
باشنده دوکه ده وارمش که ، عصرك اولادی ،
قوشوب بوکونجه ، ضیا حزمه حزمه فیشقیره‌رق ،
گوروندی ، قالقه ماز اولمش ، زاواللی بر خورتلاق !

عدالتك نه شهامتلی بر تجلّیسی ،
شوءلش گورور گیبی گورمك ایکنجی آمنوفیسی !
بوفرعون که ، جوارندن أورکویوردی بشر ؛
بوفرعون که ، سرایلر ، ستونلر ، آبده لر ،
بوتون حیاتنی ازبرله‌تیردی آفاقه ؛
بو فرعون که ، اکیلمشسه بوینی برحقه ،
او ساده کندی بقاسیدی ، کندی نفسیدی ؛
بوفرعون که ، او ظلّك خیال تأبیدی ،
دومانلی بینی صاردقجه ، آرتیق افراده ،
محال اولوردی حضور احتمالی دنیاده ؛
بو فرعون که ، جهنمدی یرده کابوسی ،
جهنم اولمادن اوّل وجود منحوسی ؛
بوفرعون که ، بشر ، قورقودن ؛ بوکوب بلنی ،

٤٠

برابر ایتمه‌یه باقدق آشاغی یه طوغرو فرار .
ستاره موکبی حالنده قافله‌یله ضیا ،
کچیید بوینجه دیز یلمش ، پیریل پیریل ، گویا :
قوونده حبس ایدیلن بر بیغین آتش بوجکی ،
ده لوب خلاص اولایم ، دیر ، بو سرمدی کیجه‌یی !
دیوارلرک ، طاوانک هر یرنده ، بی پایان ،
تکرریله توالی ایدن رموز بیان .
نه‌در لیاله بورونمش او رنک رنک اشکال ؟
کیمک حسابنه ظلمتده او ینایان بو خیال ؟

کیمک ؟ نه در ؟ دییه ، لکن ، قولایلادق گچیدی ؛
دیره‌کلی زیره چیقمقده یز ، باقیک ، شیمدی .
حریم خاصنه کلدک ، دیمک که ، فرعونک ؛
کورولتو ایتمه‌یه‌لم ، بی حضور اولور ، آمانیک !
فقط ، بو صحنه ، طاغک سینه سنده ، پک مدهش :
آچیق سما گیبی یلدیزلی ، ماوی بر مه‌نه‌ویش ،
پاریلدایوب طورویور ، قاپلامش بوتون سقفی .
دیوارلرک گورونن صاغلی ، صوللی ، هر طرفی ،
— مماتی هپ عقباتیله گوستریر یوللو —
اجنّی اوردوسی شکلنده بیک خرافه طولو .
تأصیل که عینی حکایاتی سوییلیور تکمیل ،

ایشیق کوزل ، آز بجق یول چتین ، فقط بوده هیچ ؛
ایشك فناسی : ایچردن کلن صیجاق مزعج ...
نه چاره ! اینملی ، مادام که صورمادن گیردك .
اشاغی یه طوغرو زمینك دوامی خیلیجه دیك ...
خایر ، قاپانمایه بیلمك هنر دکل اوقدر :
آدیمده بر باصاماق وارکه طاشدن اویمشلر .

یاواش یاواش اینیورکن اوزاندی برکوپرو ...
اوکگده وار یا دلیلك ، توکل ایت ده یورو !
گچرمی یز ، گچرز ، هایدی شیمدی ، بسم الله !
قضا صاووشدی یا ، لکن ، نه سویله یورفلاح :
مکر ، زیفیرمی زیفیر ، بربلالی قان قویوسی ،
بو طاقه کوپرونك آلتنده طوتمامشمی پوصو !
دیمك که : چالمق ایچین محتشم کمیکلرینی ،
ایکنجی آمنوفیسك کیم دلرسه قبرینی ؛
— نفوذه او غراشیورکن یولك سرائرینه —
باصینجه اکره‌تی قونمش قاپاقلرك برینه ،
جهنمك دیبی بویمش ، دیبوب تکرله نه جك !

آمان چابوق گچه لم ، بر تکین دکلمش پك ...
دمین قالان باصاماقلر یتیشدیلر تکرار ،

٣٨

گریلدی آكسزین آفاقه برقیزیل پرده :
نه احتشام الهی ! نه سلطنت ! نه جلال !
اتكارنده زمین ، دوره دوره ، اضمحلال .
بوجبهه ٔ خرازلدن أورولمش اولسه كرك ؛
غروب آلولری ، یاخود ، تحجر ایله‌یه‌رك ،
حریص املری تهدیده ایتمك اوزره دوام ،
فضاده آلنی چاتمش بو سرمدی اهرام ! (١)
أوت ، مراقبه حالنده بر سكوت مهیب ،
چیقوب خرابه ٔ ادواره یاصلانان بو خطیب .
نه برخطابه ، خابیر ، یوكسه‌لن ، نه برمنبر ،
او چونكه چوق داها یوكسك ، او بردرین مقبر !

بوقیپ قیزیل قایانك باغری قاچ یرندن اویوق !
صیره‌یله برچوق اسم وار .. تصادفاً او قودق :
« ایكنجی آمنوفیس » اعلا ! همان گیروب گوره‌لم . .
اشیكده لوشدی قوووق ، شیمدی بوس بوتون مظلم .
شووارکه ، سورمدی ، صیریلدی پرده‌لر ناكاه ،
چویردی دوكه‌یی ، بسبللی ، آرقه دن فلاّح .

---

(١) الاقصرده « وادی الملوك » دیدكلری وادینك نهایتنده برقیزیل طاغ وار كه ، سینه سی فرعون مزارلریله طولو. خلقتك بو اثرینی ، قاهره جوارنده كی ، اهراملره قاریشدیرمامالی .

سوروكله نير صيره لاَنعش پاچاوره انقاضى ،
ظهور ايدر ديه ، آلتنده موميالر بعضى ؛
ديديكله‌نير ، أله نير ، كول ، كميك ، بوتون كومه لر ...
نه در بو عجز بشر قارشيسنده حرص بشر ؟

بوكولدى طوتديغمز يول جنوبه طوغرو بيراز ؛
گونش سه رشدينه رغماً بوتون بوتون يارامان :
اوكَنده طامله قدر گولـگه سزمسين آلوى ،
برآن ايچنده ، باقارسك ، آديلايوب جوّى ؛
نه قويتودير ، نه سپر ، پارچه لار گچر مطلق ؛
ناصيل كه پارچه لامش : هرطرف چيريل چيپلاق !

اصل بلاسى : بو گيتدكجه قيوريلاندىرسه ك ،
اوزون سوررسه ، امينم ، دوام ايديله‌يه‌جك :
كيرج ياقيلمايه مخصوص او جاقلرك بر آشى ،
كوره‌ك كوره‌ك صاچيور كولله نوب طوران گونشى !
خايير ، سوركلى دكل ، بيتدى ، هم يامان بيتدى ؛
گلديك ده صحنه يى بر سيرايدك ، گلديك شيمدى :

گچيد بيراز دونه رك غربه صارقه‌جق يرده ،

صولـگده هانکی حریکسه تك قالان دیواری ؛
اوکـگده ، گوکده سی قیرق اللی پارچه ، هیکللر ؛
ایلریده بورنی قوپوق باشلر ، آرقه سز بللر .
اویانده قوملره یوز لرجه دیو قدیدی باتار ؛
بویانده طوپراغی بیكْ مستحاثه ییرتار آثار .
خراب امللركْ انقاضی صاورولور شورادە ؛
ییقیق سرایلری چیکنر گچر نگاه آرەدە ...
خلاصه ، بر ، ابدی کونی یوق ، زمین فساد ،
ایچنده حشره قدر حشرا ولور طورور اجساد !

صیقیشدی گیت گیده وادی ، نهایت اولدی بوغاز .
گونش چوجوق دکل آرتیق ، شووار که پك یاراماز :
صو گنده جوّی طوتوشدورمق ایسته دکجه هله ،
چیکیلمه یوردی بو الكْ نازلی گونلرنده بیله !

آمان باقیكْ ، نه پریشان شوطوپراغكْ حالی :
بوجاق بوجاق ده شەرك ، طوپراق اولمش انسالي ،
چوقورلریله ، خابیر ، لشلریله یوتمشلر !
کفن صویانلر آدامیش ، بوفاره لر جاناوار !
دەلیك دەشیك قایالقلر ، دەلیك دەشیك صاغ صول :
مزار آراشدیرییور هر طرفده بر سورو قول .

بو گون ، ستونلرینڭ کوسکون احتشامیله ،
نه سرنگون اولیویرمش ، آمان باقیڭ نیله !

یانا شدق او یله می ؟ اعلا ! گنیش ده برقومسال ؛
همان باصوب چیقه لم ، آچیاسین کنارده کی صال .
زمین اپی باتیور : یولجی گچمه مش چوقلق ...
شو خرماالقلری طوتدقمی ، اوح ، قورتولدق ...
مگر هیچ اویله دگلمش ، نه انکسار خیال :
آشنجه واحه یی ، بر قومدر ایتدی استقبال !
باتار ، چیقار ، گیده رز ، چاره سز ، یورولسه‌ق ده .
اوت ، بلیرمه ده ، یریر ، بر رسویملی آطه ؛
نه درکه ، آرقه سی عمران ، فلان دگل ، هیهات ،
او ، چول دیدکاری آیلرجه بیتمه ین نقرات !

طارالدی گیت گیده وادی ، دیمك یاقنلاشدق .
خرابه لر سوکه طورسون ، یاواش یاواش ، آرتیق :
گوروندی ایشته ستونلر ، قیریق دوکوك ، یریر ،
گوروندی یرلره بی تاب دوشمش آبده لر ؛
گورندی قاچ صیره معبدکه قاپلامش یوردی ؛
گوروندی بر چوغنڭ پاره پاره معبودی !
صاغکده نامتناهی یقیلتی طالغه لری ؛

فرعون ایله یوز یوزه

فخر النساء امیره خدیجه خانم افندی حضرتلرینه

شو باغلی بلکنی چوزسه‌ك ده ، نهری آتلایه‌رق ،
بیرازده قارشیکی وادی یه طوغرو یوللانسه‌ق ،
گونش چوجوق : یوره جق حالی یوق ، صولر طورغون ؛
گلیلك گجیکمه یه لم ، تام زمانی یولجیلغك .
کورکلر ایشله سین اویله یسه ، طورمادن گیده‌رز .

فقط ، بو « نیل مبارك » مزار قدر حس سز :
بوتون سواحلی بوغمش ، گومرکن امواجی ،
نه واردی برآحی طویسه یدی ؟ شویله طورسون آجی ،
حضور ایچنده ، صانیرسڭ که نیننی لر طویبور :
سمای آلتنه سرمش ، درین درین اویویور !
هنوز حریم ظلالنده برجهان صاقلار ،
او ، بلکه یتمش عصرلق ، مهیب قارناقلر ؛
آلینلرڭ بیریکن قانلی ، ترلی خسرانی :
شو تب خرابه سنڭ طالغه طالغه عمرانی ؛
شو ، سرمدیتی حالا صابیقلایان ، آثار ،
که های وهوی مدیدیله ایگله مشدی جوار ...

حلال اولسون او قربانلر ، اوقانلر ، تك سن ای لیلی ،
گورون بر کرّه جك ، یأس ایتمه دن مجنونی استیلا .

نیچین خلقت زمیننده هنوز یوکسکده پروازڭ ؟
شو طوپراقلرده ، شاید ، یوقسه هیچ امکان اعزازڭ ،
شفقلر فرش راهڭ ، فجر صادقلر چراغڭدر ؛
هلالم ، گوکلرڭ قلبنده پرطوتمش ،اوتاغڭدر ؛
اذانلر نوبتڭدر : ایڭله دیر ابعادی خشیتدن ؛
جهازڭدر علملر ، قبّه لر ، اینمش مشیتدن ؛
جماعتلر کولهڭدر ، کعبه لر حجله ڭ ..... گل ای لیلی ،
گل ای جاندن یاقین جانان که غائبلردهسڭ ، حالا !
بو نازڭ الویرر ، لیلی ، این آرتیق این که بالادن ،
مؤبّد بر بهار اینسین شویا تمش یورده مولادن .

آنقره – نیسان ۱۳۳۸

اوفردا ، ایسته مم ، هیچ طوغماسین « فردای محشر »سه..
خایر ، قدرتلی بر وارلقله مؤمنلر مبشرسه ؛
بوقات قات پرده لر ، بیلمم ، نه دن صییریلماسین آرتیق ؟
نیچین سرپیلمه سین ، حالا ، افقلردن بر آیدینلق ؟
او « آیدینلق » که ، سونمك بیلمه ین امّید اشراقی ،
«وجودندن پشیمان،أولمك ایسته‌ر» صاندیغك شرقی ،
فسونکار التماعاتیله دوندرمش ده شید ایه ؛
سوروکلر ، بونجه ییللردر ، اوسودادن بوسودایه .

خایر ! شرقك ، اوخودکام اولمایان مجنون ناکامك ،
بوتون دنیاده بر لیلاسی وار : آتیسی اسلامك .
ناصیلدرماسوی ، بیلمز ؛ اونك فانیسیدرآنجاق ؛
بوگون ، یادیله مستغرق ، یارین ، یادنده مستغرق !
گل ای لیلی ، گل ای جاندن یاقین جانان ، اوزاقلاشما !
سنك دردگله جانلردن گچن مجنونله اوغراشما !
دوشون : بیچاره نك الك قهرمان ، الك گوربوز اولادی ،
کیمك اوغرنده قرباندر که ، طوغراندقجه طوغراندی ؟
شویوز بیکلرجه سونمش یورده یانغینلر ویرن کیمدی؟
شو میلیونلرجه أوکسوز، دول کیمك بوینندەدر شیمدی؟
کیمك بویننده‌در سردن گچوب بردار اولان جانلر ؟
کیمك اوغرندەدر ، لیلی ، اومقتللر ، اوزندانلر ؟

۳۱

لیلی

«بارینديرمازمیسك قوینگده‌ای طوپراق؟» دیرم،«یرپك؛»
دونر،امدادی گوکدن بکلرم، هیهات ، «گوك یوکسك.»(۱)
بوكالدم کندی کندیمدن ، زمان ایصسز ، مکان ایصسز ؛
نه وحشتلرده بر یولداش ، نه ظلمتلرده تك ییلدیز !
جهت یوق : سرمدی بر سدّی وار قارشیگده یلدانك ؛
دوشر ، خسرانه ، قالقار ، یأسه چارپار سرسری آلنك !
اوجاقسز ، واحه‌لر، چوللر ، صاغیر ، وادیلر ، افکینلر ؛
آران : بینك دونر بو شلقده ، هایقیر : سس ویرن جنلر !
شو ویران قبّه ، ییللردر ، صدادن دور ، ایشیقدن دور ؛
الهی ، یوقمی آفاقکده بر فردایه بکزر نور؟
نه بیتمز بر گیجه یمش ! نردن ایتمش شرق استیلا ؟
دکل جانلر ، جهانلر گوچدی خلقتدن ، بونك ، حالا ،
أزر کابوسی أوچ یوز اللی ، دورت یوز ملیون ایمانی ؛
بوغار گردابی هر دورنده میلیارلرجه سامانی !
عصرلردرکه ، اسلامك بوهرگون چیکنه نن یوردی ،
عصرلر گچدی ، حالا بکله یور فردای موعودی !

---

۱) مضطر قالدیغمز آنلرده مراجعت ایتدیکمز بر مثلمز واردر .
یر پك ؛ کوك یوکسك.

اذان صوصسون ، فضالردن سیلینسین یادی مولانڭ !
نه هجراندر که : اڭ شوکتلی بر ماضی سراب اولسون ؛
او قدرتلر ، او سطوتلر خراب اولسون ، تراب اولسون !
چوكوك بر قبه قالسین معبدندن ییلدیریم خانڭ ؛
شناعتلرله چیكنه‌نسین معظم قبری اورخانڭ !
نه خیبتدر که : وحدت تكیه‌سی دینڭ ده‌وریلوب ، طاش طاش ،
صوورولسون شیمدی میلیونلرجه مأواسز قالان دینداش !
ییقیلمش خانمانلر یرده اشكنجه‌یله قیورانسین ؛
سریلمش گوكده‌لر ، بیڭلرجه ، یوز بیڭلرجه طوغرانسین !
دولاشسین ، صوڭره ، اسلامڭ حرمگاهنده نامحرم ...
بنم حقم ، صوص ای بلبل ، سنڭ حقڭ دكل ماتم ! (۱)

آنقره – تاج الدین دركاهی – ۹ مارس ۱۳۳۷

---

(۱) بو منظومه یازیلیركن یونان استیلاسی آلتنده كی طوپراقلریمزه ، خصوصیله بروسه‌یه دائر الیم خبرلر كلیوردی . تدقیقنه امكان یوقدی .

ـ اشكڭ وار ، آشيانكڭ وار ، بهارڭ وار، كه بكلردڭ ؛
قيامتلر قوپارمق نه يدى ، اى بلبل ، نه در دردڭ ؟
او زمرد تخته قوندڭ ، بر سماوى سلطنت قوردڭ ؛
جهانكڭ يوردى هپ چيكنه‌نسه ، چيكنه‌نمز سنكڭ يوردڭ .
بو گون بريم يشيل وادى ، يارين بر قيپ قيزيل گلشن ،
گزرسكڭ ، خانمانكڭ شن ، ايچكڭ شن ، كائناتكڭ شن .
خزانسز بر زمين ايسترسه ، شايد روح سربازڭ ،
افقلر ، بعد مطلقلر بوتون محكوم پروازڭ .
دكل برقيده ، صيغمازسكڭ ـ قانادلاندكمى ـ ابعاده ؛
حياتكڭ الڭ مخيّل غايه در احراره دنياده .
نه دن اويله يسه ماتملر له ايامكڭ پريشاندر ؟
نيچين بر طامله جق كوكسكده بر عمان خروشاندر ؟
خايير ، ماتم سنكڭ حقكڭ دكل . . . ماتم بنم حقم :
عصرلر واركه ، آيدينلق نه در ، هيچ بيلمز آفاقم !
تسليدن نصيبم يوق ، خزان آغلار بهارمده ؛
بو گون بر خانمانسز سرسرى يم اوز ديارمده !
نه خسراندركه : شرقكڭ بن وفاسز ، قانسز اولادى ،
سراپا غربه چيكنه تدم ده چيقدم خاك اجدادى !
خيالمدن گچركن شيمدى ، فكرم هرج ومرج اولدى ،
صلاح الدين ايوبيلرڭ ، فاتحلرڭ يوردى .
نه ذلتدركه : ناقوس ايكله سين بيننده عثمانكڭ ؛

بلبل

— بصری بك اوغلنه —

بوتون دنیایه کوسکوندم ، دون آقشام پك بوگنالمشدم ؛
نهایت ، بر زمان قیرلرده گزمش ، کویده قالمشدم .
شهردن قاچمق ایسترکن صولر ذاتاً قارارمشدی ؛
پك ایصسز برقارا گلق صوگره دن وادی یی صارمشدی .
ایشیق یوق ، یولجی یوق ، سس یوق ، بوتون خلقت
کسیلمش لال . . .
بو استغراقی تك بر نفخه اولسون ایتمیور اخلال ،
محیطك حالی « انسانیت » لك تمثالیدر ، صاندم ؛
دونوب ماضی یه طیرماندم ، نه هجرانلر ، نه لرآگلدم !
طاشارکن حشر اولوب بینمدن آرتیق بیلك مسلسل یاد ،
ظلامك سینه سندن فیشقیران ممدود بر فریاد ،
او مستغرق ، اوطورغون وجدی ناگاه اویله جوشدوردی :
که وادیدن بوتون ، یر یر ، انینلر چاغلایوب طوردی .
نه محرق نغمه لر ، یارب ، نه موجاموج دملردی :
آغاجلر ، طاشلر اور پرمشدی ، گویا صور محشردی !

٢٧

یا قازمی بو طوفان ، بو دومان ، گیت گیده ، عرشی ؟
حس سزمی قالیر لجّهٔ رحمت بوگا قارشی ؟
عصیان بیزه راجعسه ده ، بر بویله تماشا ،
صیغماز صانیرم ، عدل الهیسنه ، حاشا!

اسلامی ، أوت ، تفرقه لر قاصدی ، قاووردی ؛
قاردش ، بیله رك ، بیلمیه رك ، قاردشی اوردی .
جان گیتدی ، وطن گیتدی ، بیچاق دینه دایاندی ؛
لکن ، اوزمان سیلکینه رك بردن اویاندی .
بر گورکه : بوگون جان ده اونڭ ، قان ده اونکدر ؛
دنیاده اونڭ ، دین ده اونڭ ، شان ده اونکدر .
بیڭ پارچه اولان وحدتی باغلارکن اخوّت ،
گورسه لڭ ، ازلی رابطه بر بولدی که قوت :
صالدیرسه ده قیرق اهل صلیب اوردوسی ، قول قول ،
دورت یوز بوقدر میلیون اسیر اولماز ، امین اول .

انقره – تاج الدین درکاهی ١٥ نیسان١٣٣٧

٢٦

ای ، تك قاره گون دوستی ، بو هجرانزده يوردك !
سن ملتّتك آلامنی دنيايه طويوردك ،
الك قورقولی گونلرده او مدهش قلمكله . . (١)
تقديس ايدرز نامكی . . . لكن ، بنی ديكله :
عزمك ، املك هيكل ذيروحی ايكن ، دون ،
بيلمم كه ، بو گون ، يأسه ناصيل اولدی ده ، دوشدك ؟
چوقدن بريدر بكله دی . . بكلر . . ديه ، ملت ،
اعصاره می سورسون بو سفالت ، بو مذلت ؟
اسلام ايمانك ساده اسارت می نصيبی ؟
سن ، يوقسه ، اونوتدكمی او ماضیء مهيبی ؟
اطرافه با قوب صارصيله جق يرده اميدك ،
وجدانكی ، ايمانكی بر ديكله مليدك .
غربك ابدی غيظی ايدركن سنی مأيوس ،
« اسلامه گوز آچديرمايه جق ، ديرسه لك ، او كابوس »
مادام كه حقك بزه وعد ايتديكی حقدر ،
شرقك ازلی فجری يا قيندر ، طوغه جقدر .
هيچ بو نجه شهيدك ياته رق گوكده سی يرده ،
دريا گيبی قان سينهء خلقتده تو رده ،

(١) نظيف قهرمان بر وطنپرورديٖ، بو حقيقت كنديسنك برقاج دفعه حياتنی استحقاريله ثابتدر

سلیمان نظیفه

«روحم بنم اولدقجه بو ایمانله برابر
اوچ یوزسنه، دورت یوز سنه، بش یوزسنه بكلر»
مالطه — سلیمان نظیف

بش یوز سنه بكلرمی ؟ ناصیل بكله یه جكسك ؟
روحك ده عصرلرجه بو خسرانی می چكسین ؟
قارشیمده طوران دهشتی — كویا — ایدوب ایما ،
« خسران دیییوردم ، هانی ، بردن بره ، امّا ،
محشر گیبی آفاقی صارمش ظلماتك ،
تشریحنه قاموسی یتیشمز كلماتك !
قاچ یوز سنه در بكله‌یورز ، طوغمادی فردا ؛
آرتیق یتیشیر چكدیكمز لیلهٔ یلدا .
بر نفخهٔ رحمت ده می اسمز ؟ دیه ، سینه‌م ،
یاندقجه ، سمادن بو شانوب طوردی جهنم !
لكن ، بو آلو سللری آرتیق دینه جكدر ؛
آرتیق بیزه نار اینمیه جك ، نور اینه جكدر .

٢٤

میراث دیانتله یا شار میدی بو ملّت ؟
چوقدن کره نك مشعل توحیدی سونردی ؛
قرآن طوره ماز ، نزد الهی یه دونردی .

« دنیا قوشویور » سوزمی ؟ برابر قوشه جقدك ؛
هیهات ، بوتون عزمی سن آرقه ده بیراقدك !
مادام که اویاندك اومدید اویقولر گدن ،
بر پارچه جق اولسون ، هادی ، هیچ یوقسه ، قیمیلدان .
أگسه گده کیلر « لش » دییه چیکنر سنی صوکره ؛
بعثك ده قالیر تا که جك نفخهٔ صوره !
چیکنریا ، طبیعی ، نه دوشونسون ده بیراقسین ؟
بر پارچه قیمیلدان ، دییورم ، محو اولاجقسك !
دنیا قوشویورکن یولك اوستنده یاتیلماز ؛
طاورانمایه جق کیمسه بو میدانه آتیلماز .
مستقبلی بول ، سن ده قوشانلرله بر اول ده ؛
ماضی بی ، فقط ، ییقمایه قالقیشما بو یولده .
اخلافه دونر ، قورقارم ، اسلافه هجرمی :
ماضیسی ییقیق ملتك آتیسی اولورمی ؟

ای یولجی ، اویان ! یوقسه چیقارسك که صباحه :
برقوپ قورو چول وار ؛ نه ایشیق وار ، نه ده واحه !
استانبول ١٢ تشرین ثانی ١٣٣٥

٢٣

ـــ اللّهه دكل ، طاپدیغڭ اوهامه دایاندڭ ؛
یاندگسه اگر ، حق صریحگدی که یاندڭ .
مفلوج ایدرك عزمڭی بر فالج إرادی ،
یاتدڭ ، کوتوروملر گیبی ، یاتدڭ متمادی !
مادام که دیدینمز ، ایده مز ، اوغراشه مازسڭ ؛
اکسیر بقا ایچسه‌ڭ ، امین اول ، یاشا مازسڭ .
موجود ایسه برحقّ حیات اورته ده ، شاید ،
مطلق دکل البته ، وظیفه‌یله مقیّد .
تقیید الهی که : بلا قید اوڭا منقاد ،
قلبنده جهانلر ضربان ایله‌یین ابعاد .
لاقید اولا مازدڭ ، بیراز انصافڭ اولایدی ،
طوید قجه بوتون سینه‌ٔ خلقتدن اوقیدی .

« اللّهه دایاندم ! » دییه سن چیقما یاتاقدن . . .
معنای توکل بو میدر ؟ هی گیدی نادان !
اجدادیڭی ، ظن ایتمه ، عصرلرجه اویوردی ؛
نردن بولا جقدڭ اوزمان الده کی یوردی ؟
اوچ قطعه ده ، یریر ، قانایان ایزلری شاهد :
دیڭله نه‌دی برگون او بویوك نسل مجاهد .
عالمده « توکل » دیمك اولسه یدی « عطالت » ،

عزمدن صوکره توکل

بسم الله الرحمن الرحيم

« فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ »

آل عمران

« بر کرّه ده عزم ایتدکمی ، آرتيق الله‌ه دايان . . . »

— « الله‌ه دایانمقمی ؟ عصرلرجه دایاندق !
دوشدکسه بو خسرانه ، اونك نارينه ياندق !
يتمزمی چوچو قلقده‌کی افسانه‌یه حرمت ؟
حالامی رشيد اولمادی ، حالامی بو اُمّت ؟
ديرسه‌لك كه: اُفقلرده بر آيدينلق اويانسين ؛
ماضی‌يه آتش ويرملی ، باشدن باشه يانسين !
شاشقينلق اولور کهنه تلقيلری احيا ؛
شيدای ترقی ، قوشويور ، باقسه‌کا دنيا .
اُلويردی ما صال ديکله ديکم بو نجه زماندر ؛
بن قانميورم ، گيت ده سن آبداللری قاندير ! »

٢١

« دولت باته جق ! » چیغلیغی بیننده أوترده ،
مّلتده بقا حسّی ازیلمزمی که ؟ نرده !
« دولت باته جق ! » ایشته بو أولدوردی شبابی ؛
گیت یوقلاده باق ، وارمی قیمیلد انمایه تابی ؟
آفاقنه یوکلنسه ده بیگلرجه مهالك ،
باتمازدی بو دولت ، « باته جقدر ! » دیمه‌یدك .
باتمازدی ، خاییر باتمادی ، هم باتمایه جقدر ؛
تك سن اولویان یأسی گبرت ، عزمی اویاندیر .
کافی اوگا جان ویرمه یه بر نفخهٔ ایمان ؛
داورانسین امیدك ، بو نه خیبت ، بو نه حرمان ؟
ماضیده کی هجرانلری صوصدورمایه باشلا ؛
اولادیگه صاغلام بر امل مایه‌سی آشیلا .
اللهه دایان ، سعیه صاریل ، حکمته رام اول . . .
یول وارسه بودر ، بیلمیورم باشقه چیقار یول .

استانبول ٣٠ تشرین اول ١٣٣٥

٢٠

ای ، یولده قالان ، یولجیسی یلدای حیاتڭ !
گوکلرده دکل ، یرده دکل ، سنده نجاتڭ :
أولمش دیدیکڭ روحی آلولندیریویرده ،
بر پارچه آچیلسین شو محیطکده کی پرده .
بر پارچه آچیلسین ، دییورم ، چونکه بوگالدڭ ،
نومید اوله رق نور أزلدن طوکه قالدڭ !

ای ، حقه طاپارکن شاشیران ، قلب موحد !
برسینه املسز یاشار آنجاق ، اوده : ملحد .
برلشمه‌سی قابلمی یا توحید ایله یأسڭ ؟
حاشا ! بونڭ امکانی یوق ، البته بیلیرسڭ .
اویله یسه نه دن بوینکی بوکمش ، طورو یورسڭ ؟
هیچ مرحمتڭ یوقمیدر اولادیکه اولسون ؟

طوغدق ، « یا شامق یوق سزه ! » دیرلردی بشیکدن ؛
دنیایی مزارلق بیله رڭ ایندڭ اشیکدن !
تلقین حیات ایتمدی اصلا بیزه برسس ؛
یوردڭ ازلی یا سجیسی بایقوش گبی هرکس ،
یأسڭ بولانیق روحنی زرق ایتمه یه باقدی ؛
ملعون آشی بر نسلی او یوشدوردی ، بیراقدی !

١٩

يأس يوق!

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ اِلاَّ الضَّالّونَ »

مآلی

«ضلاله دوشمشلردن باشقه كيم تا كريمنك رحمتندن اميديني كسر؟»

لـكن ، هانی بر نفخه‌سی يوق سنده اميدك !
« أولمش » می ديدك ؟ آه اونی أولدورملی ميدك ؟
حقك ازلی جَری بوغولمازدی ، آ ظالم ،
فردالرك آرتيق گوره جكسك كه نه مظلم !
اونسز يورودم ديرسه‌ك ، امين اول كه يوروتمز .
ييللرجه باقينسه‌ك ، بر ارفاق لمعه گوروتمز .
بيتنگده اوغولدار طورور امواجی ليالك ؛
گردابه اورور آلتنی ، قوشدقجه خيالك !
خسران صارار آفاقكی ، ييرتوب گچه‌مزسك .
آرقه گده می : قارشيگده می ساحل ، سچه‌مزسك .

سیلا به لرڭ سسلری ، آفاقڭ انینی ،
اعصاره سورن اویقوڭ ایچین کلمه ده نیننی ؟
افرادی همان میلیار اولور برسورو اقوام ،
تأمین بقا نامنه ایلر طورور اقدام .
بام باشقه ایکن هر برینڭ عرقی ، لسانی ،
اخلاقی ، تلقیلری ، اقلیمی ، جهانی ،
یکپاره کسیلمش طوتولان غایه ایچین ده ،
وحدتدن اثر یوق بر آووج خلقڭ ایچنده !
پوست اوستنه هم قاوغالرڭ هیچ نهایت ؛
حالامی بوغوشمق ؟ بو نه غفلت ، نه رذالت !

« حریتی آلدق ! » دیدیلر ، غیبه ایناندق ؛
« ایواه ، بو بازیچه ده بیزلر ینه یاندق ! »
جمعیته بر فرقه دیدك ، تفرقه چیقدی ؛
صاپ صاغلام ایکن ملتڭ ارکاننی ییقدی .
« توران ایلی » نامیله بر افسانه ایدیندك ؛
« افسانه ، فقط ؛ غایه ! » دییوب آزمی دیدیندك ؟
قاچ یورده وداع ایتمدك آرتیق بو اوغورده ؟
آلوردی گیدنلر ، آجیبیڭ الده کی یورده !

استانبول کانون اول ۱۳۳٤

١٧

« هر حفره برأمت ، شو یاتانلر بو تون اقوام ؛
انجامه بو آهنکی ویرن عینی مىر انجام ! »

ای زائر آواره ، ایشیتدكْ یا ! دیمك كه :
برمش بوتون أمتلركْ اسباب هلاکی ،

لـكن ، بیله مم ، طوغرومیدر ایله مك اشهاد ،
ماضیلری ، ماضیده کی ملتلری ؟ هیهات !
بر نسله كه ایامی عصرلرجه وقائع ،
ایتمك نه دیمك ، وقتنی تاریخ ایله ضائع ؟
بوشدر ، هله عبرت دیه اعماق تجسس ،
آیات الهیـی طولو آفاق ایله انفس .
بونلرده تجلی ایدن اسراره باقانلر ،
أمتلر ایچین روح بقا نرده در ، آ كلار .
بیلمم نه یه بل باغلایه رق خیر اوموی وردق ،
بیز لركه او آیاته بوتون گوز یوموی وردق ؟
دنیاده نصیحت می اولور شرقه مؤثر ؟
بیگـلرجه مصیبت ، ینه خائب ، ینه خاسر !

ای ملت مرحومه ، گونش باتدی . . . اویا نسه لكْ !
حالامی ، حکومتلری ، دنیا لری صارصان ،

— ٢ —

حالامی بوغوشمق ؟

بسم الله الرحمن الرحيم

وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ . . . .

آلی

«بری بریکزه ده کیرمه بیلك که ، معنویاتکز صارصیله‌ماسین ،
دولتکز کیتمه سین . »

سن ! بن ! دیسین افراد ، آره دن وحدتی قالدیر ؛
ملتلر ایچین ایشته قیامت اوزماندر .
ماضیلره این ، محشر ادواری بوتون گز :
قانون الهی ، گوره جکسك که ، ده‌کیشمز .

تاریخ ، او بزم اشدیکمز قانلی خرابه ،
صاقلار صاییسز لحدایله میلیونله کتابه .
طاشلر که بیکر پارچه در اوستنده زمینك ،
معنای پریشانی برر نقش جبینك !
اجزاسنی برلشدیره بیلدکسه الکله ،
گل ، شیمدی او الفاظ پراکنده یی دیکله :

— ١٥ —

محمدعلی یه

بر نسخهٔ کبری ایدك ، اوغلم ، المژده :
سن بندن اوقوردك سنی ، بن سندن اوقوردم .
یوکسککلك ادرا کمی یورغون بیراقنجه ،
قلبمله یتیشسه م دییه ، شاعرلکه اوردم .
شعرك با شی خلقتده کی آهنك اُزلمش ..
لکن ، بن او آهنکی نه طویدم ، نه طویوردم !
ییقدم قوجه بر عمری ده ، بایقوش گبی ، گچدم ،
قیرق بش ییلك ایام خرابنده اوطوردم .
سن ، باشقه افقلر بوله رق ، یوکسه له طوردك ؛
بن ، کندی خرابه مده قالوب ، چیرپینه طوردم !
مغموم ایکی اوچ نوحه ایشیتدیسه ایشیتدی ؛
برخوشجه صدا طویمادی بندن هله یوردم
استانبول ٤ تموز ٣٣٤

— ١٤ —

صميمى ياشلر گدن جوشدى روحم ، هرج ومرج اولدى ؛
فقط ، ماتم خلاص ايتمز جهنملر صاران يوردى .
جماعت انتباه ايستر ، اويانماز گيز لى ياشلر له ؟
چاليشمق ! .. باشقه يول يوق ، هم ناصيل ؟ جانلر له ، باشلرله .
آلينلر ترله سين ، درحال اينر موعود اولان رحمت ،
ناصل خاسر قالير « توفيق حق ايتدم » دين ملت ؟
آلهى ! بر مؤيد ، بركريم آل يوقمى ، طوتسون ده ،
چيقارسين شرق ظلمتدن ، كوتورسون فجر مقصوده ؟

استانبول ٢٤ تشرين اول ١٣٣٤

— ۱۳ —

جوارڭ ، منظرڭ ، جوّڭ ، محیطڭ ، هریرڭ ماتم ؛
قولاق ویر : چارپیور برماتمڭ قلبنده بیڭ عالم !
نه خسراندرکه : طولدورسون بوکون توحیدڭ انقاضی ،
او ، خاکندن نبیلر فیشقیران ، اقلیم فیّاضی !
کزرکن طور استیلا آلوب میدانده بیڭ منکر ،
شو میلیونلرجه ایمان « نهیه قالقیشسه م » دیمز ، اورکر !
عمرلردر برآلچاق ظلمه مسکین انقیادندن ،
سیلینمش أمر بالمعروفڭ آرتیق اسمی یادندن .
حیا صییر یلمش ، اینمش : أویله یوز سزلك که هر یرده ...
نه چیرکین یوزلر اورترمش مکر بر اینجه جك پرده !
وفایوق ، عهده حرمت هیچ ، أمانت لفظی مدلول ؛
یالان رائج ، خیانت ملتزم هریرده ، حق مجهول .
یورکلر مرحمتسز ، طویغولر سفلی ، امللر خوار ؛
نظرلردن ظاشان معنی عباد اللهی استحقار .
بینلر اودپرپر ، یا رب ، نه قورقونج انقلاب اولمش :
نه دین قالمش ، نه ایمان ، دین خراب ، ایمان تراب اولمش !
مفاخر قایناسین کیتسین ده ، وجدانلر کسیلسین لال ...
بو اضمحلال أخلاقی یورورکن ، طورماز استقلال !

. . .

سن ای بیچاره دینداش ، صانکه بزدن خیر امید ایتدڭ ؛
نهایت ، یأسه دوشدڭ ، آغلادڭ ، اغلاتدڭ ، ایگلہ تدڭ .

اورمامیدك ؟

« أوطه مه کیردم ؛ قاپی یی قاپادم ؛ آغلامایه باشلادم :
او کون آقشامه قدر اسلامك غریبلکنه ، مسلمانلرك انحطاطنه
آغلادم ، آغلادم .... »

سبیل ارشاد — شمال مسلمانلرندن عطاءالله بهاء الدین

گورونمز آشنالر چهره اولسون رهگذار گده ؛
نه غربتدر چوکن اسلامه اسلامك دیارنده ؟
اومارمیدك كه : معبدلر ، عبادتلر یتیم اولسون ؟
اذانلر آرقه سندن آغلاسین برنسل مأیوسك ؟
اومارمیدك : جماعت بکله یوب طوردقجه منبرلر ،
دیکیلمش دورت دیرك گورسون ، سریلمش بر ییغین مرمر ؟
اومارمیدك : طاوانلر یرده یاتسین ، رخنه دن بی تاب
اشیکلردن یوصون بیتسین ، أوروجك باغلاسین محراب ؟
اومارمیدك : او ، طاش طاش ده وریلن ، بنیان مرصوصك ،
شو ویران قبّه لردن بویله صوك فریادی دم طوتسون ؟

ایشیت : اون دورت عصرلق بر جهانك انهدامندن ،
قوپان رعدك ، افقلر ایکله یور ، حالا دوامندن !

— ١١ —

بهیمی بر تحمّل ، وارلغکدن حصّه ایسترسه‌ك !
ازیلمك ، اینکله‌مك ، یاتمق ، سورونمك وارکه ، عادتدر ؛
أولوم دنیاده محکومینه الڭ صوڭ بر سعادتدر .
دیسه‌ڭ بیك کره « انسانم ! » قانان کیم ؟ هم نیچین قانسین ؟
خایر ، حریتڭ ، حقڭ مصون اولدقچه انسانسڭ .
بو حریت ، بو حق بزدن بوکون آهنك سعی ایستر :
نه در أوچ دورت آلین ؟ بر یوردڭ آلنندن بوشانسین‌تر .

استانبول ۳ تشرین أول ۱۳۳٤

يك آهنك اولمش ، ايشلر ، چونكه برلشمكده مضطردر :
بوكون فردى مساعينك نه در محصولى ؟ هپ خسران ؛
برر بيهوده ياشدر داملايان تك تك آلينلردن !
جهان آرتيق ده كيشمش ، انفرادك وارمى امكانى ،
كوچوب معموره لردن بويلاسه لك حتى بياباني ؟
ياشا نماز بويله تك تك ، دور حاضر : دور جمعيت .

گيرمك ايسته مزسه لك ، يوقسه اضمحلال ايچين نيت ،
« شو وحدت تارمار اولسون !» ديبوب صالديرمه اسلامه ؛
اوز اقلاشسه لكده ايماندن ، جماعتدن اوز اقلاشمه .
ايشيت ، بر حكم قطعى واركه استينافه يوق ميدان :
« جماعتدن اوز اقلاشمق ، اوز اقلاشمقدر اللهدن . »
نه در ايمان قدر يوكسلته رك بر آلچاق الحادى ،
پريشان ايله مك ذاتاً پريشان اولمش آحادى ؟
ناصيل يكپاره ملتلر وار اطرافكده برسيرايت ؟
ناصيل توحيد آهنك ايليورلر ، عبرت آل ، عبرت !

گيرمك ايسته يورسه لك ، باشقه ! لكن ، قورقارم ، ياندك ؛
يا سن محكوم ايكن ، صاغلق ، اولوم حقكميدر صاندك ؟
زمامك هانكى ، اللرده يسه ، آرتيق ، اونلر گلك سن ؛

آلینلر ترله ملی

جهان آلت أوست اولورکن، سیره باقدك ، أویله طوردك ده ،
بو گون بر سرسری ، بر دربدر سك کندی یوردگده !
حیات البته حقك ، لکن ایتدیر هایقیروب احقاق ؛
صاغیردرقبّه لر ، برسس طویار : دعوای استحقاق .
بو میلیارلرجه دعوادن که ایگلر طاغلر ، انگینلر ؟
اوطورمش ، آغلایان آواره بر مظلومی کیم دیگلر ؟
امکلرکن ، صبی طوریله ، طوپراقلرده سن حالا ،
بشر طوغرولمش ، ایتمش ، برده باقدك ، جوّی استیلا !
یا نار طاغلر اوچورمش ، گزدیرر بیننده دنیانك ؛
جهنملر باتیرمش ، یوز دورور قلبنده دریانك ؛
أشر أعماقی ، ایزلر کشف ایدر ادوار خلقتدن ؛
ده شر آفاق ، بر شیلر سزر أسرار قدرتدن ؛
زمین محکومی اولمشدر ، زمان محکومی اولمقده ؛
او ، هیهات ، ایستهیور حاکم کسیلمك بعد مطلقده !

. . .

طبیعت بیك چلیك بازویه صاحبکن ، جیلیز برقول ،
نه قاهر سلطنت سورمکده ، گل بر باق ده ، حیران اول !
خایر ، برقول دگل ، بیگلر جه ، میلیونلرجه قوللردر ،

جهانك غربی وحشتزار ایكن ، شرقنده قارناقلر ،
هرملر ، سدّ چینلر ، طاق كسرالر ، خورنقلر ،
ارملر ، سور بابللر سماپیما دكلمیدی ؟
او ماضیلر ، الهی ، بریقیق رؤیا میدر شیمدی ؟
نه یا پسین ، نا امید اولسونمی شرقك انتباهندن ،
پریشان روحمز ، خائب ، دوزكن بارگاهگدن ؟
بو خیبتدن او صاندق بز ، بو خسران آرتیق الویرسین !
الهی ! زده برنفخه لك كه ، طوكمش حسلر اوردپرسین ،
صریلمش سینه لر كابوسی آرتیق سیلكوب او ستندن ،
« حیات البته حقمدر ! » دیسین ، دنیا « دكل ! » دیركن ؟

استانبول ۱۹ ایلول ۱۳۳٤

طویان یوق، سس ویرن یوق، بیڭ پریشان یوردەباش اوردم .
مزارلر ، آخرتار ، یوکسەلن قارشیگده دورا دور ؛
نه طوپراقدن گولر بریوز ، نه گوکلردن گولر برنور !
درینلردن گلیر فریادی یوز بیڭلرجه آلامڭ ؛
افقلر بر قیزیل چنبر ، بوکوك بوینده اسلامڭ !
گوکسلر خیر لایوب طورمقده ، زنجیرلر طارالمقده ؛
بوگلمش قالمش اوچ یوز اللی میلیون جانـه غیر تلاقده !

. . .

الهی ! کوردیکم عالم می انسانیتڭ مهدی ؟
بوتون عمرانی تاریخڭ بو چوللردن می یوکسەلدی ؟
شو زائر سز بوجاقلرمیدی وحدانیتڭ یوردی ؟
بو قوملردن می ، اللهم ، نبیلر فیشقیروب طوردی ؟
هنوزتك برق ایمان چاقمادن جو ّنده دنیانڭ ،
بو گوکلردن می ، یارب ، جوشدی ، صاغناق صاغناق ، ادیانڭ ؟
سرندیبلر شو ساحللرمی ؟ جودیلر بو طاغلرمی ؟
بو اقلیمڭ می ابراهیمه یول کوستردی اجرامی ؟
حرملر ، بیت مقدسلر بوطوپراقدن می یوغرولدی ؟
بو وادیلرمی دم طوتدقجه بیهوش ایتدی داودی ؟
حرالر ، طور سینالر بو آفاقڭ می شهکاری ؟
بو طاشلردن می ، یاربی ، طاشدی روح اللهڭ اسراری ؟

. . .

شرق

مسلّط ، هیچ گوز آچدیرمازده غربك قانلی كابوسی ،
عصرلر وار كه ، اسلامك معطّل ، بینی ، بازوسی .
« نه گوردك ، شرقی چوق گزدك ؟ » دییورلر . گوردیكم : یریر ،
خراب ایللر ؛ سرینمش خانمانلر ؛ باشسز امتلر ؛
ییقیلمش كوپرولر ؛ چوكمش قانالار ؛ یولجیسز یوللر ؛
بوروشمش چهره لر ؛ ترسز آلینلر ؛ ایشلمز قوللر ؛
بوكولمش بللر ؛ اینجلمش بویونلر ؛ قاینامز قانلر ؛
دوشونمز باشلر ؛ آلدیرماز یوركلر ؛ پاسلی وجدانلر ؛
تغلّبلر ، اسارتلر ؛ تحكّملر ، مذلّتلر ؛
ریالر ؛ تورلو ایكرنج ابتلالر ؛ تورلو علّتلر ؛
أورومجك باغلامش ، توتمز اوجاقلر ؛ یانمش اورمانلر ؛
اكینسز تارلالر ؛ اوت باصمش أوولر ؛ كوفلی خارمانلر ؛
جماعتسز امامار ؛ كیرلی یوزلر ؛ سجده سز باشلر ؛
« غزا » نامیله دینداشی أولدورن بیچاره دینداشلر ؛
ایپ ایصسز آشیانلر ؛ كیمسه سز كویلر ؛ چوكوك طاملر ؛
املك محرومی گونلر ؛ فكر فردا بیلمز آقشاملر ! . . . .

گچركن ، آغلادم گچدم ؛ طورودركن ، آغلادم طوردم ؛

— ٥ —

خسران

بن بویله باقوب طورمایه جقدم ، دیلی باغلی ،
اسلامی اویاندیرمق ایچین هایقیره جقدم .
گور حسلی ، گور ایمانلی بیلنلر ، جوشار آنجاق ،
بن ذاتاً اوزون بویلو دوشونمکدن اوزاقدم !
هایقیر ! کیمه ، لکن ؟ هانی صاحبلری یوردڭ ؟
ایللردی یاتانلر ، صاغه باقدم ، صوله باقدم ؛
فریادیمی آرتیق بوغه رق ، نعشنی ، طوتدم ،
بیڭ پارچه ایدوب شعریمه گومدم ده بیراقدم .
سللر گبی وادی بی انینم صاره جقکن ،
هیچ چاغلامادن ، گیزلی اینن یاش گبی آقدم .
بوقدر المدن شو صاغیر قبّه ده برایز ؛
ایکلر « صفحات » مده کی خسران بیله سس سز !

تشرین اول ١٣٣٥ إستانبول

شرقك تك داهیء صنعتی

شریف محی الدین

بك افندی یه خاطرهٔ تعظیم

محمد عاكف

صفحات

يدنجي كتاب

كولكه لر

مصر — مطبعة الشباب
١٣٥٢ هـ ١٩٣٣م